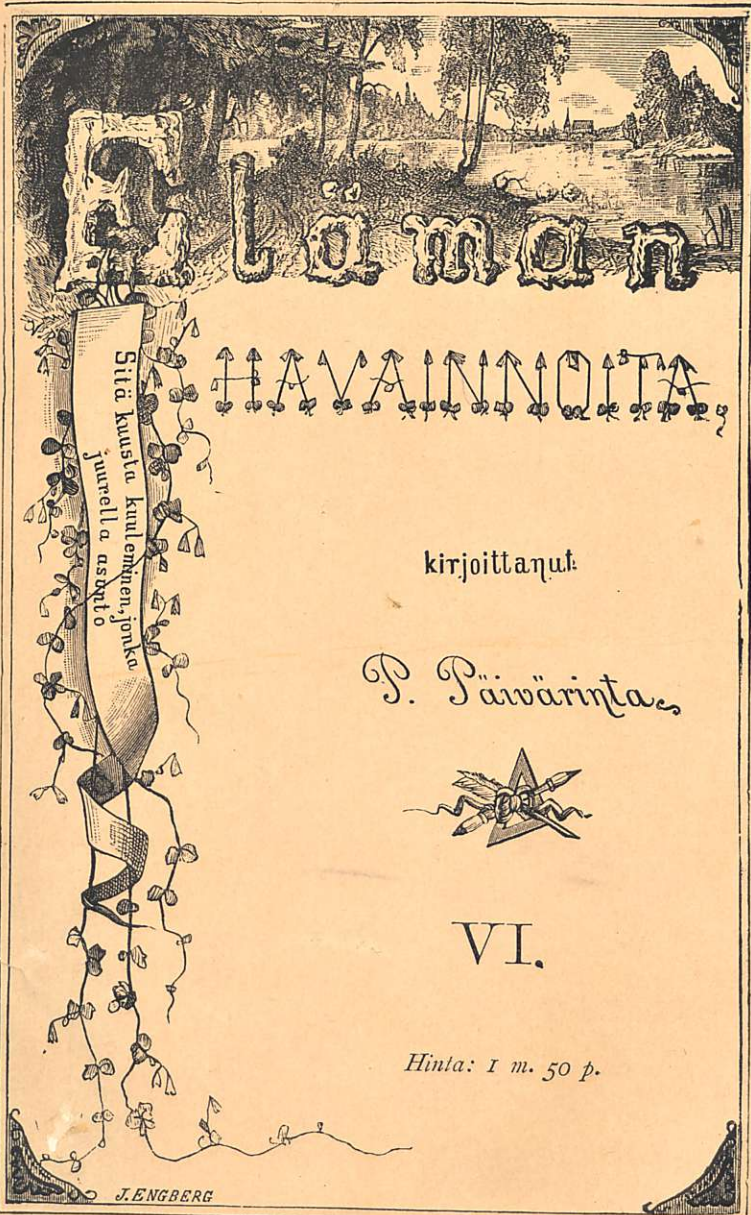

VI. ELÄMÄN HAVAINNOITA. VI.

Sitä kuusta kuulminen, jonka juurella asuto

HAVAINNOITA

kirjoittanut:

P. Päivärinta

VI.

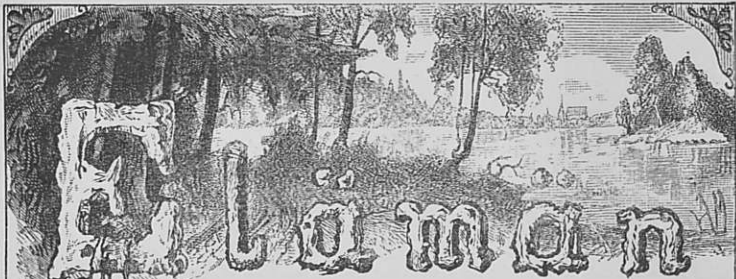
Hinta: 1 m. 50 p.

J. ENGBERG

RAKKAUDEN SUURIN UHRI. — SORTUNUT.

Sitä kuusta kuulemisen, jonka
järellä asuto

HAVANNOITA

kirjoittanut.

P. Päivärinta.

VI.

ELÄMÄN HAVAINNOITA.

Kuvauksia kansamme elämästä.

Kirjoittanut

P. PÄIVÄRINTA.

VI.

Rakkaiden suurin uhri,
Sörtuunt, Olkos-Häisa.

Porwoossa
Werner Söderström,
Sueltantaja.

Porwoosfa 1886.

G. L. Söderströmin kirjapainosfa.

Rakkauden suurin uhri.

Kun kertomusteni aineet ovat useinkin niin ala-arvoisia kuin ne ovat, saan minä yhdeltä ja toiselta kuulla mitä kummallisimpia kysymyksiä niiden tosiperäisyydestä. Ei ole pitkä aika siitä, kun eräs iso herra kysyi minulta: „Onko niissä teidän kertomuksissanne mitään perää?“

„On; kuinka muutoin? perähän niissä on“, sanoin hänelle hämmästyksissäni.

„Ei täällä tiedetä mitään semmoisista“, sanoi hän ja kääntyi pois.

Niin, herra, mutta tuo lyhyt keskustelu teki minuun niin kummallisen vaikutuksen. Mitäpä siitä tosiaankaan korkeat herrat tietävätkään, mitä mataloissa majoissa saadaan kofea ja kärkeä. Milloin ovat kerrankaan kirkistaneet köyhän mökkiin, vaikka tilaisuutta siihen löytyisi kaikkialla niin runsaasti? Milloin ovat tutkineet alimman kansankerroksen elämää, milloin tulleet tuntemaan heidän sijällistä ihmistänsä, heidän ilojaan, surujaan ja ponnistuksiaan, niin milloin? Melkisytyksessä, kaikkien elämän tarvetten ympäröimänä ovat he kaswaneet wieraana kansalle jo pienuudesta pitäen. Sitten mieheksi tultuansa elävät he puutteetonta elämää ja liikenevän aikansa viettää monikin heistä loistavissa seuroissa, pyhyen wieraana wanhempanakin kaikelle kansan toiminnalle. Ei wät he siis tiedä sen puutokista ja kärkeimisistä tuon taiwaallista; se on waan heille ikäänkuin jotain unennäköä. Minä en suinkaan tahdo ketään sortaa, sillä onhan heilläkin heidän

tehtävänsä, ja kaikki ovat tarpeellisia, mutta woi, woi! ei pitäisi kuitenkään sanoa „ei täällä tiedetä mitään semmoisista“.

— Jos minun pitäisi välttämättömästi olla warsinainen kirjailija, niin kirjoittaisin silloin unhotettujen, hlenkatsottujen historiaa, sillä kyllähän maailma aina isoista huolen pitää. Ei tule tänäkään kertomus olemaan ylewistä aineista, sillä tässä kerrotaan enimmästi waan turwe-tuwan afukkaista — seurakka minua nyt sinne hetkiseksi.

Ken kerrankaan on matkustanut Pohjanmaalla, lienee kai huomannut teitten warsilla siellä ja täällä turwe-möffejä. Tiheä afutus ja siitä seuraawa metsän wähyys on ollut syynä niiden synty miseen. Osa tilattomasta kansasta, tuntien toisen huoneen nurkassa afumisesta alentawaa vaikutusta, on pyrkinyt saamaan omaa afuntoa, sillä onhan oma koti, oma liesi niin rafas, mieluisa ja kodikas, waikkapa se onkin waan tuommoinen turpeista rakennettu mökki. Saatuaan jollain wälipuheella haltuunsa jonkun palasen tuota kivetöntä ja metsätöntä ketaa, jota Pohjanmaalla niin runsaasti löhyy, ketätävät he siitä säännöllisiä turpeita, joista he sitten jonkunlaisen sawiseoksen kanssa latowat huoneen, ja pian on afunto walmis. Haltuunsa saadun maan muokkaawat he sitten wiljamaaksi, ja niin tulee heistä aiwan wähyssä ajassa sanan tähdessä merkityksessä „oman turpeen mies“. Usein näkee noiden turwe-mökkien wanhuutensa tähden kallistelleen ja wähyistelleen sinne tänne, ja outo matkustaja pitää niitä suurimpina wihe- liäishyden, siwottomuuden, siweettömyyden ja ehkäpä ryhöwärienkin pesinä; niinpä minäkin, ennenkun tulin tutustumaan sekä töllien sisupuolen että itse afukasten kanssa. Tutustumisessani tulin huomaamaan, että useassa niissä wallitfi hywä siwo. ja puhtaus. Eipä ollut mikään harwinainen asia, että turwe-seinät oliwat sisäpuolelta rapatut fileiksi ja siweltyt walkeiksi kuin posliini. Usean lattialla oli siistit, puhtaat matot

ja affunalaudoilla kuffaruunkut täynnä mitä ihanimmasti rehoitavia kasveja ja kuffia. Huomasinpa silloin senkin, etteivät nuo turve-tupien asukkaat olleetkaan mitään maan-alaisia kounia ja ihmiskunnan hylkyjä, vaan oikeita, sydämellä ja sielulla varustettuja ihmisiä, jotka voivat tuntea, iloita, surra ja kärkeä, aivan niinkuin mitkään howien rikkaat asukkaat. Isoja rikkauksia ei heillä tosin löytnyt, mutta tyytyväisyyttä oli heillä paljon runsaammasa määrässä kuin monien onnellisemmalta nähtävään seasja.

Minä olin usein heidän kanssaan tekemisissä ja kessin heidät niin rehellisiksi, että olisin voinut heidän haltuunsa uskoa vaikka kuinka kalliin ja tärkeän asian. Kaikenhaaran kautta tulivat nuo matalain majain asukkaat niin tutuiksi, että talvipakkasilla ja pyryillä siwu matkustellesani, nähti niiden affunoista loimottava walkeakin puhteilla niin ystävällisesti liekehtiwän ja ikäänkuin wilkuttaen kutsuwan minua huoneesen. En joutanut joka kerralla käydä heitä tervehtimässä ja melkeinpä kadehdin ohii kulkiesani noita onnellisia, jotka pahallakin ilmalla saivat rauhasa istua kotilieden ääressä.

Semmoinen turve-tuvan asukas oli Kristo Honkanenkin.

Mikä muutoin oli sitten tuo Kristo Honkanen? Ihminen, tavallinen ihminen vaan — köyhä mies, ei parempi eikä pahempi, ja kuitenkin on hänestäkin jotain kerrottavaa.

Hän oli syntynyt köyhistä vanhemmista ja siis köyhä jo syntysisäänkin. Aikaisin korpasi kuolema molemmat hänen vanhempansa ja pikku Kristo jäi turvattomana awaraan maailmaan, niinkuin linnun poika, jolta emä on kuoliaaksi ammuttu. Pahaisena paitaresuna oli hän jo pakoitettu armoleirillä henkeänjä elättämään. Tuo oli hänelle kowin raskasta ja vaikeata tehtävää ja usein itki hän kowaa kohtaloansa niin, että oli wedeksi rauweta; niin aikaisin oli hänellä jo itsearwonsa tunto. Ei hän ollut täyttänyt vielä kymmentäkään ikäwoutansa, kun hän jo kaikenlaisilla toimilla ja palveluksilla koki ansaita leipänsä. Ollen siivo, nöyrä ja työteliäs, tuli hän

aiwan pian jokapaikkaan halutuksi palkolliseksi, ja sillä tavalla hanke hän itselleen nopeasti sen yhteiskunnallisen aseman, mikä sillä asteella olevalla ihmisellä on saatavissa.

Niin vaurastui Kristo vuosi vuodelta mieheksi ja teki työtä väsymättä niinkuin kone. Mutta ihmisen ei ole yksinänsä hyvä olla, niinpä ei Kristommekaan ollut. Kuitenkaan ei hän tuota luonnon suurta kutsumusta noudattanut, ennenkun alun neljännelläkymmenennellä ikävuodellansa. Silloin nai hän erään kauniin ja siiveän piikatytön — kuinkas muutoin: „ihmiset ihmisiä, piikat rengit toisiansa“, niinhän on maailman tapa.

Kohta naimisensa jälkeen rupešivat he perustamaan turwemökkiä erään talon takamaalle. Suurena apuna siihen oli heidän palkkasäästönsä, sillä tarwitaanpa siihenkin aineellisia waroja, waikkei talo tule sen loistawampi. Säästöllään saivat he vielä yhtä ja toista talonkalua, muiden muassa pari lehmääkin, joille myös turpeista rakennettiin nawetta.

Mökkinsä ympärystän muokkasivat he pelloksi ja ennen pitkää lainehti tuo ennen hyödytön paikka raskastähkäisessä wiljassa. Siistejä ja työteliäitä kun olivat, laittoivat he turwe-tupaansa oikein kamarinkin tuvan perälle. Seinät rapattiin ja maalattiin, lattialle laitettiin matot ja affunoilla törötti kaswiruukut loistawine kasweineen; olisipa siinä saattanut waikka kubernööri yhtä wiettaa. Kamarin perä-akkuna oli etelään päin, sen alle laitettiin siwä, pieni hyttitarha ja sen suojaksi istutettiin tuomi- ja pihlaja-pensaita. Hywällä hoidolla kaswoivat istutetut pehkot pian isoiksi puiksi ja niiden warjokkaasen siimekseen sai turwepenkki sijansa.

Toisiansa rakastivat he totisella rakkaudella. Waimon mielestä ei ollut koko maailmassa hänen Kristonsa wertaa, waikkei hänellä ollut tarjota sen loistawampaa suojaa. Rauneutenja ja siwehtensä tähden olikin hänellä ollut monenlaisia naimatarjouksia, mutta mikään muu ei ollut hänelle felwannut. Kristo taas rakasti ja helli waimoansa kaikella oikean

amiomiehen rakkaudella, kaikissa he auttivat toisiansa ja kantoivat toinen toisensa kuormaa.

Kristo oli paikkakunnan etewin kirwesmies. Ei sitä rakennusta rakennettu eikä sitä salwosta salwettu, jossa ei hän olisi ollut pälfkimässä, weistämässä ja paitoilleen asettamassa noita kaukaa saloilta tuotuja, noreita ja paksuja honkaisia hirsiä. Sentähden käännettiin hänen nimensä kylänkesken edestakaisin ja häntä sanottiin waan: „Honka-Kristoksi“.

Kun hän oli noin työteliäs, ja piti maantipeneensä hyvässä voimassa ja kaswukunnossa, ei heillä ollut mitään syytä moittia toimeentuloansa. Uina kun Kristo tuli kotiin työstään kesähelteillä, oli hänellä wirwoittawa siimes palawaansa jäähdyttääksensä tuossa turwe-penkillä, tuomi- ja pihlaja-pehtojen juurella. Siinä oli hänen lempipaikkansa ja siihen hän nakkautti pitkälleen, lewäyttämään wäsyneitä raajojansa, lukemaan jotain hyödyllistä kirjaa tahi katsелеmaan, kuinka hänen ketterä waimonsa ruokkoi, kasteli ja hoiteli heidän pientarhansa kasveja.

Siihen toi waimonsa hänelle wirwoittawaa ja raitista juomaa, kostutteeksi hänen wäsyästä ja helteestä pahahtuvalle kielelensä, ja siinä pyyhki hän waluwan hien miehensä kowasta työstä palawoiwasta otsasta.

„Minun elämäni on semmoinen autuus, semmoista lempeä ja juloa täynnä, etten waihtaisi sitä koko maailman loistoon ja rikkauteen“, huudahti Kristo eräänä semmoisena hetkenä.

„Se on sinun syyksi, Kristoni, että se niin on“, sanoi waimo ja tarttui miestänsä kaulaan.

Useita vuosia kului, eikä perillisestä ollut mitään tietoa. Wihdoin kuitenkin nähti heidän toiwonsa tulewan täytetyksi. Raksinkertaisesti rakasti Kristo nyt waimoansa ja helli, hoiteli ja waali häntä niinkuin silmäteräänsä; usein puhelivat he keskenänsä tulewasta onnestansa.

Mutta „ihminen päättää, Jumala säätää“. Waimon synnyttämisen hetki lähestyi. Hän lahjoitti Kristollensa kau-

niin ja terveen tytön, mutta itse hän meni pois — meni sinne, josta ei yksikään ole vielä koskaan palannut — menimaan mustiin multiin. Tuo kallis ja suuri-arwoinen lahja wei häneltä itseltään hengen.

Tuo kovan-onnen kohtausta tefi Kristoon syvän vaikutuksen. Moneen vuorokauteen ei hän ottanut suuhunsa kuivaa ei märkää, eikä woinut ryhtyä mihinkään työhön ja toimintaan. Hän itki waan niin paljon, että luuli hänen wedeksi raukeewan, ja wäänteli käsiään epätoiwossaan. Hänen hellä ja tunnokas sydämensä ei saanut mistään lohdutusta ja peljättiinpä hänen menettävän siihen henkensä tahi ainakin järkensä. Hän koetti wiettää raskaita hetkiänsä kaswitarhansa turwe-penkilläkin, mutta hänen surunsa kiihtyi waan siellä. Poissa oli nyt lempeä, hento olento, joka niin monta hauskaa hetkeä oli hänelle tuottanut. Poissa oliwat ne toimeliaat kädet, jotka oliwat niin nopeat ja osaawat kaikki asiat sântillensä tekemään ja laittamaan. Surkastunut oli kaswitarha, kun sitä hoitelewa henki oli paennut. Riutuneet oliwat kaikki taloudelliset toimetkin kun niitä hoitawa käsi oli kylmennyt, ja riutunutpa oli kaikkien noiden tuntijakin tuossa — tuo wahwa mies jonka surulla ei ollut rajoja.

„Woi, woi! Hän oli liian puhdas, liian hywä minulle, taiwas ei suonut hänen minun kanssani olla“, waikeroitsi hän waan, kun häntä koetettiin lohduttaa.

Wihdoin tynnytti hän kuitenkin sen werran, että woi kuunnella järkewiä neuvoja.

„Eihän kuollut suremallakaan takaisin tule; turhaa on siis surra itsensä kuoliaaksi. Sinulle on annettu toisia elämän welwollisuuksia, joiden tähden sinun elämäsi on kovan tarpeellinen. Muista toki, että waimosi lahjoitti sinulle lähteisjään lapsen, joka tarwitsee paljon sinun apuasi“, puheli eräs ystäwä Kristolle, ja se rupefi waikuttamaan.

„Niin, niin, totta puhut. Minulla on lapsi, jonka eduksi

olen velkapää kaiken elämäni uhraamaan", sanoi Kristo, ikäänkuin unesta herähtäen.

Nyt toipui hän niin paljon, että voi ruweta lasta kas- teelle toimittamaan. Kaarina-ki tahtoi hän lapsensa ristittävän, kaimaksi ja muistoksi poismenneelle äidillensä.

Wäreästi ryhtyi hän nyt uudestaan työhön, mutta en- tistä iloisuuttansa ja hilpeyttän-ä ei hän koskaan enään saanut. Myrkänä kuin hauta wyörhytteli, nosteli, pätkki ja weisteli hän päiväkaudet hirjiä, sanomatta luotuista sanaa, kun waan ei häneltä jotakin kysythy; silloinkin oli hänen wastauksensa waan lyhyt ja asiallinen.

Lapselleen ja pienelle taloudelleen laitti hän niin hyvän hoitajan kuin suinkin voi ja itse käwi hän usein katsomassa pienokaisiansa ja silloin ainoastaan sai hän hetkiseksi liewitystä raskaalle murheelleen.

Niin ponnistellen eleli hän eteenpäin, siihen asti kun pieni Kaarina kaswoi jalanjuoksewaksi. Silloin lieweni Kris- tonkin murhe, sillä hän sai niin sanomattoman paljon lohdu- tusta ja huwitusta lapsestaan. Pikku Kaarina oli ketterä ja kaunis lapsi, ja isästään ei hän ollut wieraantunut, kun hän hoiteli ja waali lasta niin usein kuin aika ja tila sen salli. Lapsi kiipeili silloin isänsä syliin, siljoitteli hänen päätän-ä ja poskiansa ja kiersi pienet kätösensä hänen kaulaansa. Silloin wetäysi wäkisinäkin murheen rasittaman isän suu nauruun, ja silloin selweni hänelle selwenemistään, mikä kallis ja suuri- arwoinen tehtävä hänellä kuitenkin vielä oli, ja kaksinkertai- sella innolla pyhitti hän elämänsä lapsensa kaswatukseen.

Pikku Kaarina kaswoi ja maurastui siihen määrään, että hän voi ruweta pientä taloutta hoitamaan. Yhä enemmän mie- listyi isä tyttöön, sillä olipa hän äitinsä oikea kuwa sekä näöl- tään että mielsensä laadulta. Se wahwisti ja rohkaisi Kristoa, sillä nyt tunsi hän lapsessaan löytäneensä toisen rakkautensa esi- neen. Hän koetti jo aikaisin istuttaa häneen Jumalan pel- koa, ja tuolla tuomi- ja pihlaja-pehkojen siimeksessä, turwe-pen-

killä, puheli hän usein lapselle äitinsä hyveistä ja hurstaudesta. Pikku Kaarina kuunteli niitä hiewahtamatta, ja eräänä kertana huudahti hän: „Woi kun minulla on ollut hyvä äiti, minä tahdon tulla hänen kaltaiseksi.“

Niin menivät asiat eteenpäin. Isä teki työtä ja pikku Kaarina hoiti taloutta; olipa isä saanut takaisin melkein kaiken entisen iloisuutensa. Kasmitarha rupefi taas hedelmöimään, sillä pikku Kaarina hoiteli sitäkin kuten äitinsä ennen. Isä ansaitfi tyhllään hyvät palkat, ja heidän elämänsä ja varallisuutensa maurastui päivä päivältä; kaikki näytti taas kähvän hywin.

Mutta „Sumalasi“ on juoksun määrä, waan ei miehen ripehdessä, sanoo sananlastu, ja niinpä tässäkin saatiin nähdä. Eräässä talossa oli iso pytinki salwettawana ja Kristo oli siellä parhaana miehenä, kuten tavallista. Rakennus oli jo kohonnut räystimiin saakka ja suuria hirsiä wedettiin päälle. Samassa katkesi eräs telinepiitta, wedettävä hirsi pyörähti ympäri ja löi tywellänsä Kristoa rintaan, ja yhtenä hirren kanssa putosi hän alas hirvikokoon. Kaikki salwumiehet päästiwät hätähuodon ja riensiwät auttamaan wahingon saanutta. Tunnottomana makasi Kristo hirsiläjässä, ja kun häntä ruwettiin ylös nostamaan, huomattiin jalan olewan reidestä poikki. Hän kannettiin huoneesen ja siellä riisuttiin hän, sitten kun oli ensin toipunut tunnottomuudestaan. Silloin huomattiin hänen jalkansa olewan katkeimen paikasta aiwan samänä. Riha oli murskana ja pirstaantuneet luun päät törrottivät sieltä täältä esiin. Lääkärit sairashuoneessa, johon hän wiettiin, huomasiwat heti ettei jalasta kalua tule, waan että se on leikat-tawa kokonaan pois. He ryhtyiwät heti työhön ja pian makasi Kristo jalatonna sairashuoneella. Hän sai kowan haawa-kuumeen leikkuun ja muun ruhjoontumisensa wuoksi. Monta wiikkoa makasi hän elämän ja kuoleman välillä; hän houraili ja hourauksensa esineenä oli aina waan pikku Kaarina.

„Woi, woi! Missä pikku Kaarina on, eihän waan hä-

nelle mitään pahaa tapahdu? Täällä on niin paha ja vaarallinen — woi, woi, Kaarina, tule tänne, että isä saa sinua auttaa", huuteli hän ehtimiseen ja haparoitsi ympärilleen.

Kun isä ei tullutkaan määrättyinä aikana kotiin, oli tyttö tullut kowin lewottomaksi. Hän koetti odottaa, mutta kauan ei hän woinut sitä tehdä, waan hän lähti tiedustelemaan misten asian laita oli. Kun hän salwupaikalla sai tietää miten isän oli käynyt, rupefi hän niin katkerasti itkemään, että luultiin hänen siihen paikkaan näänthwän. Siitä toinnuttuaan, rupefi hän heti toimittamaan itseänsä kaupunkiin, että woisi jollain tavalla olla apuna ijälleen. Huolimatta muiden kiellostasta ja waroituksesta, pitkästä ja waiwaloisesta matkasta ja omasta nuoruudesta, läksi hän matkalle.

Kun hän perille oli tullut oli hänen isänsä parhaaltansa houriossa, eikä tuntenut lastansa, waikka hän tätä niin hartaasti kaipasi. Yötä päiwää hoiteli Kaarina isäänsä, eikä lähtenyt pois hänen wuoteensa wierestä wahingossafaan; lääkäritkin uskoivat wihdoin sairaan hoitamisen hänelle.

„Woi, woi, pikku Kaarinani, missä sinä olet? Käski niin kowin polttaa", huudahti sairas eräänä kertana.

„Tässä on Kaarinasi, rakas isä", sanoi tyttö ja kumarui wuoteen yli.

Sairas awasi silmänsä, tirkisteli eteensä niin kummallisesti ja sanoi wiimein:

„Duko totta? Oletko sinä minun oma Kaarinani, wai onko Jumala enkelinsä hänen haahmossaan tänne minun luokseni lähettänyt?"

„Teidän oma Kaarinanne olen minä, rakas isä", sanoi tyttö ja pyyhki pois hieä hänen polttawalta otsaltaan.

„Kuinka Herran tähden sinä tänne olet joutunut?" kysyi isä.

„Kuultuani teidän suuren onnettomuutenne, en woinut olla tänne tulematta, lievittelemään tuskianne ja hoitelemaan teitä", sanoi tyttö.

„Voi rakas lapseni! Jäsi on nyt mennyt mies, ei minulla ole enään toista jalkaakaan“, waikeroitsi isä ja purskahti kowaan itkuun.

„Tosi kyllä, että teitä ja samalla meitä molempia on kohdannut suuri onnettomuus, mutta älkää toki kowin surko, kyllä Jumala meistä murheen pitää“, lohdutteli Kaarina.

Se hetki oli Kriston kuumeen murros; hän oli selvennyt houriosta ja kääntyi paranemaan päin. Rauan makasi hän vielä sairashuoneessa, mutta Kaarina ei lähtenyt hänen vuoteensa wierestä, ennenkun tuo rakas, ruhjottu, jalkansa menettänyt isäkin woi jättää tuskaloiisen ja pitkällisen sairashuoneensa. Wihdoin koitti se päivä, jolloin Kristo kirjoitettiin ulos sairashuoneesta; loppuhoito uskottiin Kaarinalle yksinään. Muistoksi menneistä ajoista sai Kristo lähtiesjään puujalan entisen jalkansa sijaan. Kowalta tuntui tuo kauppa, mutta muuta neuwoa ei ollut; tähtyi waan nujertua sallimuksen kowan kohtalon alle.

Kristo ei kyennyt nyt enään wieraan työhön, eikä pieni maatilkku woinut heitä elättää; tähtyi kexiä joku keino toimeentulon lisäksi. Pian se kexittiinkin, sillä kätewä mies kuin oli, rupeesi hän tekemään kaikenlaisia juuriteoksia. Pikku Kaarina oli isällänsä alituisena apuna niitä tehdesä ja pienillä kätöfillänsä näpräsi hän joutuisasti ja siwästi noita kierteisiä punoksia. Ennen pitkää tulivat he niin taitawiksi tuossa uudessa ammatissaan, että Honka-Kriston juuriteokset olivat kuuluisia laweissa piireissä; siitä saivat he runsaasti rahaa ja heidän toimeentulonsa oli turwattu. Sillä tarwain he kowan onnen aikanaikin luottivat omaan itseensä ja se luottamus ei pettänyt, sillä eipä heidän tarwinnut armoleipään turwaantua.

Kristolla oli nyt hywä tilaisuus neuwoa ja kaswattaa lastansa, kun työ oli sitä laatua, että hänen tähtyi olla aina kotona. Melkeinpä hän piti onnena tuon suuren, wasta kohdanneen onnettomuuden, joka juuri oli hänen siihen tilaan saattanut, että hän sai aina olla lapsensa luona, neuwomasja

ohjaamassa ja rakastamassa häntä. Pikku Kaarina puolestaan rakasti isäänsä kaikella lapsen rakkaudella ja tuo kahdenpuolinen rakkaus teki heidän elämänsä niin iloiseksi ja hauskaksi matalassa majassaan.

Pikku Kaarina kasvoi ja kehittyi vuosien kuluessa ja läheni sitä aikaa, jolloin tyttöjä ruwetaan sanomaan aika-ihmiksi. Kaunis oli pikku Kaarina lapsena ja kasvaisaan, mutta kuta enemmän hän lähestyi kehittymisensä loppua, sitä kauniimaksi hän muodostui. Rippikoulun iässä oli hän jo kauneudessaan herättänyt kaikkein huomion ja maailma tarjosi syntymästä silloin jo hänelle niitä iloja ja leikkejä mitä sillä on antaa. Mutta Kaarinalla oli waan yksi tarkoitusperä, yksi pyrintö, nimittäin wanhan isänsä hoitaminen ja iloittaminen, tuon raajarikon — puujalan, joka aina niin ikävällä odotti hänen kotiintuloansa. Kaikki nuorten ilot, kemut, leikit ja kisat hylkäsi hän ehdottomasti; turwe-tupaan paloi hänen mielenjä waan, ja sinne viensikin hän niin pian kun oli saanut wälttämättömimmät tehtävänsä suoritetuksi.

Kahdeksantoista wuotiaana oli Kaarina täydellisesti kehittynyt ja silloin ei yksikään neito paikkakunnassa wettänyt hänelle wertaa kauneudessa. Kun siihen vielä lisäksi tulee kristillisyysellinen, puhdas elämän tapa ja sitä seuraawa siweä käytös, jotka hänessä oliwat aina nähtäwänä, niin eipä ollut kadetti joillakaan mitään, minkä olisiwat woineet hänelle moitteeksi lukea. Niin, saattaapa turwe-tuwassakin ruusuja kaswaa.

Ukko wanheni ja alkoi käydä työhön kytkenemättömäksi; paljot surut, murheet ja kärsimiset oliwat jouduttaneet sitä melkein ennen aikaansa. Heidän wälttämättömimmät elämäntarpeensa alkoiwat käydä niukaksi, ja he rupesiwat pitämään neuwoa tulewasta toimeentulostansa; kauan miettiwät he sinne tänne, mutta mitään apukeinoa ei keksitty.

„Nyt minä tiedän, isä mitä on tehtävä, ettemme hätään joutuisi“, sanoi Kaarina eräänä kertana hilpeästi.

„No, annas kuulla!“ sanoi ukko.

„Minun on meneminen palvelukseen, että vuosipalkallani voisni teidät elättää.“

„Kuinka voisni sinut, rakas lapseni, nähdä wieraan työssä minun tähteni ja kuinka voisni sinutta toimeen tulla?“ sanoi ukko ikäänkuin säpsähtäin.

„Mutta eihän ole muuta neuwoa, rakas isä. Työtä minä kyllä jaksan tehdä, sillä olenhan terve ja raitis, ja sitä teen ilolla, kun ma tiedän sitä tekewäni teidän hywäkseenne. Woinhan käydä teitä sentään katsomassa ja sen teen niin usein kuin aika ja tilaisuus sallii; se on ainoa keino, jolla woin estää teidät puutokseen joutumasta“, selwitteli Kaarina.

Wastoin maailman warsinaista tapaa, oli Kaarinan äidin sijan naitu wanikkaan taloon, waikka hän yhtä köyhä kuin Kaarinan äitikin oli ollut. Tämä Sanna-täti oli usein jo waatinut Kaarinaa palvelukseensa, mutta tyttö ei ollut hennotunut hoidotta jättää kiuuloista, wanhaa isäänsä, niin kauan kun he woivat kotona ollen hankkia pienen talouden tarpeet. Tuon äsken tapahtuneen keskustelun perästä tulivat he nyt siihen päätökseen, että pitäisi tarjota Kaarinan palvelusta Sanna-tädille, tämä tuuma oli heidän mielestään jitäkin sopiwampi, kun täti tunnettiin yleiseen siivoaksi ja huraskaaksi ihmiseksi ja kun tädin talo oli likellä heidän mökkiänsä, jonka wuoksi Kaarinan sopisi käydä usein isäänsä hoitelemassa. Sanna-täti suostui ilolla heidän tarjoukseensa ja ensi muutto-aikana otti hän Kaarinan luoksensa.

Kaarina oli työteliäs tyttö, sillä lapsuudesta saakka oli hän siihen tottunut. Joutuin ja kunnollisesti toimitti hän hänelle uskotut askareet ja sillä woitti hän wapaita hetkiä, joina hän, tätinsä luvalla, käwi isäänsä hoitelemassa. Wuosipalkkansa kulutti hän kaikki isänsä elämän tarpeisiin, mutta yhtä kaikki käweli hän aina puhtaissa, cheisissä ja säännöllisissä waatteissa, sillä hän käytti hywäkseen joka-ikisen lomahetken; nähtiinpä hänen usein istuvan rukkinsa tahti kangaspuittensa taa, silloin kun muut jo olivat maata panneet. Hänellä oli paljon

ihailijoita ja imartelijoita, mutta kylmä, vieras oli hän kaikille lepererhyksille, imarruksille, nuorten huwituksille ja kisoille, ja kylmänä kaikelle sille iloisuudelle, mitä nuoruus tuopi tulessaan, eli hän vaan uhraawaista elämäänsä isänsä tähden. Hänen sydämesjään ei ollut sijaa kenellekään — siltä ainakin näytti.

Miwan siinä Sanna-tädin talon wiereessä, melkein samassa kartanossa oli toinen, Kowala niminen talo. Se oli rikkain koko paikkakunnassa. Laweat, hywin hoidetut pellot antoiwat vuosittain wiljaa monta aittaa ja salwoa tähteen, ja laweat, heinäwät niityt tuottiwat mehewän rawinnon luskuisalle, kiiltävälle karjalle. Monta miespolwea oli jo tässä talossa rikkautta koottu ja saatu. Rahoja oli yksi kaappi täynnä, toinen welkafirjoja; oli rikkautta, oli mainetta, oli arwoa ja kunniaa. Wancka oli talo — aiwan toisenlainen kuin Honka-Kriston turwe-mökki.

Kowalassa ei ollut useampia wanhoja weljeksiä, yksin hallitsi ankara Kaaperi wanckaa ja rikasta taloansa. Hänellä oli jo useita aikaisia poikia, joista wanhimmat oliwat jo naineita miehiä. Puskkeita ja noreita oliwat Kowalan nuoret miehet kuin salon hongat, siwoja ja hiljaisia kuin kyyhkysset — kuin kapa se muutoin olisi sopinutkaan, jos mieli oli rikkaudella saatua mainettaan ja arwoaan säilyttää.

Kowalan nuorin, Matti niminen poika oli vielä naimaton. Melkein poikajesta pitäin käwi hän Honka-Kriston turwe-tuwassakin, ja sitä tekoa pitkitti hän aikaisempanakin. Tieskö hänen mielessjään silloin jo jotain liikkunut, sitä ei tietty, mutta summa oli vaan se, että köyhälle puujalka-ukolle oli hän nöyrä ja ystävällinen kuin millekin rikkaalle ja ylhäiselle, ja tuota turwe-tuwan Kaarinaa kohteli hän hellästi kuin sisartaan. Hän ei näyttänyt antawan mitään arwoa rikkaudelle, sillä hänen sydäntänsä ei raskauttanut tämän maailman rikkaiden suru; siltä oli hän yhtä ystävällinen köyhälle kuin rikkaallekin.

Matti oli paikkakunnan uljain ja siivoin nuorukainen, ja kaikki ympäristön tytöt loivat häneen halukkaita filmähksiä. Siivo ja hiljainen luonteeltaansa kun oli, oli hän kaikkien ihmisten kanssa hyvässä sopusssa ja tuttavuudessa; pidettiin häntä ikäänkuin kunniamieheksi, milloin hän vaan tuli johonkin taloon.

Hän se jo kauan oli katsonut sydämen filmillä Kaarinan puoleen. En tiedä, mitenkä lieneekin ollut, mutta tämä ei aristellut noita Mattin heittä filmähksiä. Sillä tavoin olivat he sydänten kielen kautta olleet jo kauan tutut, vaikkeivät he vielä olleet toisilleen virkänneet asiasta puolellakaan sanalla; ehkäpä siinä oli paljon syhtä Kaarinan suoranaiseen ja kylmään, melkein halveksivaiseen muiden hänen ihailijainsa hylkäämiseen. Mutta kun tuli kerran on wiritetty, ja liekki ruwennut leimahtelemaan, on vaikea salata sitä waloa ja lämpöä, mikä liekistä lähtee, ja niinpä oli Mattin ja Kaarinankin laita. Heidän tähän asti myhkiä sydämen kielenä puhkesi suorakki tunnustukseksi, ja nyt tunsiwat he todelliseksi sen, mikä heillä ennen oli vaan salaisena, toiwomana aawistuksena.

Niin. Ensimmäisen liekehtiesä eivät he pitäneet mitään lukua tulevaisuudesta, kaikki hengitti vaan sulaa onnea ja autuutta, kaikki muu sai tulla ja mennä, sillä se oli heille yhden tekewä.

„Woi! mitä olentaan tehnyt, kun olen antanut sydämeni tunteet sanoiksi puhjeta?“ sanoi Kaarina eräänä kertana Mattille, sillä nyt alkoi tulevaisuus haamoittaa sykkänä hänelle.

„Mitä tarkoitatkaan noilla sanoillasi, rakas Kaarina?“ sanoi Matti hämmästyneenä.

„Olethan sinä niin rikas, ja minä olen vaan Honka-Kriston — puujalan, turve-tuwan köyhä ja ylönsatsottu tytär. Mitä sanoisiwat ihmiset yhdistyksestämmä?“ pitkitti Kaarina pelokkaasti.

„Mä sitä sure yhtään. Mitä huolimme me siitä, mitä ihmiset sanowat ja arwelewat. Tämä on meidän omien sydän-

temme asia, ja kun ne kerran yhteen sopivat, voimme syrjä-
 asiain antaa mennä", wakuutteli Matti.

„Wanhempasi, kotiwäkeksi?" muistutti tyttö umpimielisesti
 ja suru pakkasi wäkiänsäkin walloittamaan hänen mieltänsä.

„Niin, sitä en mene takaamaan, ett'eivät he woisi katsoa
 karfain silmin yhtymistämme, mutta en siitäkään huoli. Se
 ovat niin kiitthneet tawaraan, ett'ei muu mikään maksa sen
 rinnalla heidän mielestänsä mitään. Jos niinkin käwisi, toi-
 won kuitenkin, että me voitamme senkin esteen, kun waan rak-
 kautemme pyhyh wilpittömänä ja puhtaana. Minun wahwa
 uskoni on, ett'ei meitä eroita mikään, mutta sinun tahdon omak-
 seni elämässä ja kuolemassa", puheli Matti, koettaen poistaa
 ensimmäisiä huolenpuusia, joita alkoi kokoontua heidän on-
 nensa aamutaiwaalle.

„Woi, woi! mihin minun isäni sitten joutuiksi?" sanoi
 Kaarina yhä huolehtien.

„Jäsi otamme kotiimme ja sittenpä tuolle hywälle wan-
 hufelle wasta hywät ja murheettomat päiwät tulewat", sanoi
 Matti hilpeästi.

„En tiedä mitenkä se on, mutta minun mielessäni pyhö-
 rii niin kummallisia tunteita, toivoa ja pelkoa sekaisin; en
 koskaan ennen ole ollut niin kummallinen", sanoi Kaarina yhä
 shykästi ja hänen kauneisja silmissään wälähteli firkkaita
 kyhneliä.

Matti siwalji rakastettunsa shliinsä ja pyhyhki pois hä-
 nen kyhneleensä. Siinä wannoivat he wielä toisillensa ikuis-
 rakkautta, käwi wielä miten käwi; sitten he erosivat, mutta
 kummallakin oli niin paljon ajattelemista.

He kokivat pitää liittoansa muilta salassa niin kauan
 kuin mahdollista, mutta kauanpa ei se pyhyhnyt huomaamatta
 sillä siitä hetkestä, kun he olivat rakkautensa toisilleen tunnus-
 taneet, eiwät he woineet tulla toisittaan toimeen. Siitä aivan
 helposti seurasi se, että kussa toinen oli, siellä oli myös toi-
 nenkin. Tuo toisiansa noudattelemisen ja se erinomainen ys-

täväallinen kohtelu, mikä heidän välillään nyt oli syntynyt, ilmaisi mitä heidän keskenä oli tapahtunut. Kun joku sitten tahtoi heidän omaa, suullista tunnustustaan siihen, mitä he luulivat havainneensa, ei kumpikaan heistä kieltänyt, vaan sanoivat totuudessa mitenkä heidän asiansa olivat, ja niin levisi tieto ympäri kylää.

Mutta auta armias Jumala! kun tuo tieto tuli Kowalaisten formiin. He nousivat semmoiseen wimmaan, että olisi luullut heidän tulleen pois järjeltänsä. „Tuommoisen köyhän, tyhjän, kelwottoman, ylönlatsotun turwe-tuwan asukkaan — puujalan tyttären hän toisi taloon! Se on sula mahdollisuus, häpeä ja synti Jumalan ja ihmisten edessä. Ei suwun kunniaa ja rikkautta kerjäläisillä ja turwe-mökeillä pidetä pyshysjä“, pauhasivat ja huusivat he yhtenäen ja siinä olivat kaikki osallisina, isät, äidit, weljet ja sisaret; olipa heidän teeskennelty siwehtensä nyt lopussa.

Matti ei kieltänyt heiltäkään sydämensä asiaa, vaan tunnusti sen julkisesti. Hänelle tuli nyt sangen raskaat ja ikävät ajat, sillä hän ei kuullut nyt mitään muuta kuin mitä raa'inta, ilkeintä ja sydämetöntä parjaamista ja haukkumista rakastetustaan ja itsestään. Turhaksi näki hän kaikki puolustuksensa ja vastaanväittelemisensä semmoista hliwoimaa vastaan; myhkänä kantoi hän raskasta taakkaansa ja kärski; joskus hän waan sanoi nämät harvat sanat: „sepähän nähdään“ tahi: „meitä ei eroita mikään woima tässä maailmassa.“

Kowalaiset tulivat hywin häyhiksi Kaarina-raufallekin. He wainosivat, haukkuiwat ja sättiwät häntä miten parhaiten taisivat, ja heillä oli jokapäiwäinen tilaisuus siihen, kun karstanot olivat niin liki toisiansa; menipä raakuus niinkin pitkälle, että kiwittiwät häntä huoneitten ylitse kun näkiwät kulewan pihalla. Tuo teki tyttö-riewun hellälle luonnolle kowin pahaa. Hän itki ja suri niin, että oli siihen paikkaan näännyä, mutta Matistaan ei hän woinut luopua enemmin kuin Mattikkaan hänestä, waikka wielä mitään tulisi.

Eräänä kertana sanoi isä Mattille: „Et saa kruunun myyntiä perintöä, jos et waan luovu tuosta tyttö-luntusta.“

„Mitä huolin minä rikkaudesta, kun waan Kaarinan saan omafseni“, vastasi Matti lyhyesti.

„Mutta sinun täytyy kuitenkin erota hänestä“, pitkitti isä.

„Sepähän nähdään.“

„Sepähän kylläkin nähdään ja jos ei muutoin, niin ta-walla semmoisella, joka warmasti woipi teidät eroittaa“, jatkoi isä uhkaawasti.

„Meitä ei eroita mikään woima tässä maailmassa. Pa-rasta on, isä, kun annatte suostumuksenne!“ sanoi Matti su-rumielisesti.

„En, sitä en tee, en koskaan. Mieluummin näkisin sinut jos kuin onnettomana, kuin yhdistettyinä kylän heittiön kans-sa“, sanoi isä lujasti.

Matti näki ett'ei mikään auttanut ja lähti hän sängen murheellisena pois tiehensä.

Tulipa wihdoin nuot asiat Kaarinan isänkin korwiin. Monta itkua hän itki, monta kynneltä pudotti tyttärensä kanssa. He itkiwät tämän maailman rikkauten ja loiston wäärää ko-wuutta, waltaa, tyhyttä ja sortoa, ja köyhän hylökatsetta halweksimista, polkemista ja alentamista, jota syhtömästi saa köyhyydensä tähden alituisesti niin runsaassa määrässä kärsiä.

„Woi wakas Kaarinani! Waiketaan ajemaan olet joutu-nut. Tämän maailman rikkautensuru on kuolettanut sydä-men monelta ihmiseltä ja silloin se tulee lowemmafsi kuin kiwi: se ei tunne mitään, siihen ei pysty eikä waiwuta mitään, kuollut, kowa on rikkauten sokaisema sydän. Minä en moiti wakastettuasi, päinwastoin kunnioitan häntä tunnollisena ja rehelligenä nuorukaisena. Mutta eiköhän olisi parasta, kun kokiisit wieroittaa hänet pois mielestäsi, sillä rikkauten wahwa wainoowa walta saapi usein suurta pahaa aikaan“, puheli eräänä kertana Honka-Kristo tyttävellenensä.

„Voi rakas isä! sitä en voi, Matti on niin hyvä“,
 janoi Kaarina ja purskahti itkuun, ja siinä he sitten yhdessä
 itkivät särkyneiden sydänten toivotonta itua.

Kului aikaa, mutta Mattin kotiväen sydänten kovuus
 ei kulunut; yhtä kovat, yhtä paatuneet, yhtä perään-antamat-
 tomat olivat ne. Kului aikaa, mutta Mattin ja Kaarinan
 murhe ei kulunut, yhtä ankara, yhtä polttava yhtä toivoton
 oli se. — Kova on paatunut sydän, raskas on raatelewa
 murhe — niin on. — — —

Ei ollut vielä tullut ilmi! Mattin ja Kaarinan liitto,
 kun minä ensilerran tutustuin Honka-Kriston kanssa; hänen
 kuuluisat juuriteoksensa olivat tämän tuttavuuden aikaansaa-
 neet; Kaarina oli jo silloin Sanna-tädillään palveluksessa.
 Vanha, harmaapää oli ukko jo ensi tuttavuutemme aikana.
 Juuriteoksia hän punoi milloin waan vähänkin jaksoi, mutta
 hän oli jo niin voimaton, että hänen täytyi pitkät ajat lewäh-
 dyttää wäshyneitä, wanhentuneita ja runneltuja raajojansa.
 Eräs pikku tyttönen oli ukkoa myötäänsä hoitamassa; hänet
 oli Kaarina laittanut ja hän antoi ruoan ohessa tyttölle waa-
 tetta palkaksi. Usein puhui ukko suurella säälillä Kaarinas-
 taan ja hänen suuresta uhraawaisuudestaan, kun hän niin pal-
 jon näki waiwaa wanhan ja huonon isänsä elättämisestä ja
 hoitamisesta. Turwe-tupa oli jo hywin wanhentunut ja sei-
 nät olivat paikottain kallistelleet sinne tänne, mutta hyvä sii-
 wo ja puhtaus wallitsi kuitenkin kaikkialla; tuwastaan arweli
 ukko, että se hänen aikansa kestää. Puutarha oli täydessä
 woimassa ja hywässä ruokossa ja kaswit rehoittivat täydessä
 kukoistuksessaan; melkeinpä kadepdin sen rehewyhtä ja hywää
 ärjestystä. Tuomi- ja pihlajapehkot olivat tuuheana, pit-
 känä ja korkeana rivinä turwepenkin etelänpuolisena suojana,
 joiden lehtewien oksien siimeksessä sen ruohoinen, wiheriä

pinta tarjosi sopivan ja viileän lewähdyspaikan wäsyneille raajoille.

„Kuinka te voisitte tämän näin hywässä hoidossa ja ruokossa pitää? tytöstä ei ainakaan suurta apua lähde“, kysyin ukolta sinne tultuamme.

„Kaarina tämänkin woimassa pitää, mitäs minä polonen voisin? Hän, raukka, se kaikki töttensä wälistä tekee ja toimittaa. Kesäisenä aikana on tämä kaswitarha minulle suurena huwituksena ja tuossa turwepenkillä on niin mieluista oikaista kängistuneita jäseniäni ja wäsynyttä ruumistani. Zumala warjelloon Kaarinaani!“ selitti ukko ja kysyneet walahsiwät hänen silmistänsä.

Minä mielistyjin niin tuohon ukon awo- ja hellämielisyhteen sekä kowaan kohtaloon, että poikkesin usein kullekseni häntä tervehtimään. Hän otti minut aina vastaan niinkuin wanhan tuttunsa; olipa niinkuin hän olisi tullut aina silloin hieman nuoremaksi. Noilla käynneilläni oli toinenkin tarkoitus, sillä olisin halunnut nähdä tuon ukon hywän Kaarinan, mutta hän ei sattunut koskaan olemaan isänsä luona silloin kun turwemökissä käwin ja niin jäi hän näkemättä.

Eräänä Juhannus-aamuna tai oikeemmin yönä olin taas sen asiaini tähden matkustamassa. Olin nytkin sillä tiellä, mikä kulki noiden turwetupien kautta. Waraselta olin jo toiminut niin, että voisin käydä Honka Kristoa tervehtimässä; oikeinpa sydämeni sykki ilosta, kun tätä ajattelin. Ilma oli lämmin, tyhni ja selkeä, ainoastaan silloin tällöin huhalti wieno tuulenhenkäys. Maa oli wiheriäisessä juhlapuwussaan ja puut seisoa töyhöttiwät kauniine lehewine lehtineen, niinkuin täyjisjä purjeissa olemat laivat. Waikk'ei aurinko ollut vielä nousnut, oli niin waloina, että olisi nähnyt waikka kuinka hienosti painettua kirjaa lukea. Niin, eihän Pohjolan kesäaurinko olekaan kauan maillaan ja waloiwat owat silloin sen ihanat, kirjakat höt ja ihana, kaunis on koko luontokin.

Seutu oli tasaisista ja aukeata, ja sen wuoksi näkyiwät

kaikki esineet jo kauwas. Olin niin vaipunut luonnon ihanauden nautintoon, ett'en huomannutkaan, ennenkuin Honka-Kriston laswitarhan tuomi- ja pihlajapehkot jo ilmaantuivat silmiäni eteen. Kurinko juuri kohotteli laitaanja idästä ja se loi ikäänkuin kultauksen muutoinkin ihanan luonnon ylitse. En joutanut paljon muuta katselemaan, sillä warsinaisena silmämääränäni oli waan Honka-Kriston laswitarhan tuomi- ja pihlajapehkot, ja se ajatus, että nyt ainakin saan nähdä ufon hyvän kaarinan. Nehoitin kyytimiestäni, että hän ajaisi nopeammin, niin kiihkeästi paloi haluni pian päästä tuon wanhan, raajarikon ystävänä luokse. Pian olimme niin lähellä, että turwe-tupakin jo nähyi aiwan selwään.

Minä rupestin aina selwemmästi eroittamaan kaikki esineet turwe-tuwalla ja sen ympäristöllä. Suureksi ihmeekseni huomasin, että Honka-Kristo oli jo näin warhain ylhäällä; hän seisoi laswitarhassaan turwe-penkin wicressä, päin siihen. Rähemmäksi tultuani huomasin, että ukolla oli mustat housut ja liivit päällä ja korkea, wanha, nukkawieru silkkihattu päässä; ennestään jo tuttu puku minulle, sillä hän käytti niitä aina juhlatilaisissa; muutoin oli hän paitahihassillaan. Omituisen hauska oli ukkoa kaukaakin katsella tuossa puwussaan: mustat housut ja liivit, musta hattu, walkeat hiukset, walkea parta ja walkea, sileäki kaulattu paita päällä, niin walkea kuin kifo — aiwan niin, mustaa ja walkeaa waan sekaisin, eikä mitään muuta. Mitä mieltiikään hän nyt tuossa? Oliko hänellä iloa wai murhetta, wai oliko hän kiihkehtinyt näin warhain luonnon ihanaan helmaan, nauttimaan sen suloijuutta? olivat ajatusteni alkuna ja loppuna.

Olin aikonut ukolle jo kaukaa huutaa iloisen hyvän-huomenen, mutta niin lähelle tultuani, että woin eroittaa kaikki hänen ulkopiirteensä, huomasin kuinka hänen nukkawieru hatunsa liikkui yhtenä tärinänä; tuo hawainto waikeutti sen, että hywähuomoen jäi sanomatta ja kummallinen, melkein pelon sekainen aawistus walloitti mieleni. Minä kiihedin kulkuaani

ja pian olin minä ufon huomaamatta aiwan liifi maantietä olewan kaswitarhan kohdalla.

Mitä näin minä nyt? Ukko oli kumarassa turwe=penkin puoleen ja — itki, itki sydämen pohjasta, ja siitä tuo hänen nukkawierun hattunsa heiluminen, minkä olin jo taempaa huomannut. Tuomi= ja pihlajapehkon lehvät salasiwat minulta kaiken muun näkemisen, enkä minä joutanut pitkin tasta telemaankaan muita asioita. Minä hyppäsin pois kärryistä ja syöksähdin kaswitarhaan. Mahdoton on kenenkään edeltäpäin arvata, mitä siellä näin. Siinä — siinä turwe=penkillä itkewän ja tutijewan puujalka=ufon edessä, hänen ja istutuspehkojen välillä, makasi sylitysten — — — Matti ja Kaarina, kumpikin — — — hengetönnä! He olivat köytetyt syliksi toisiinsa pitkällä miehenpuolen willamhyöllä, ja ensi silmäys selitti sen tosi=asian, että he olivat tuommoisenaan juuri wasta wedestä nostetut. Nythän näin Kaarinan, jota olin niin lauan halunnut nähdä!

„Herra Jumala! Mitä nyt on tapahtunut?“ sanoin minä hätähykselläni ensi hawaintoni perästä.

Nyt wasta huomasi ukko minun läsnäoloni. Hän käänsi wetistyneet silmänsä, wäyristyneet kaswonsa ja tyijewän otsansa minun puoleeni ja sanoi sydäntä wihlowalla äänellä:

„Woi Herra Jeesus! He owat ottaneet hengen ainoalta, rakkaalta lapseltani ja tuolta jalolta nuorukaiselta, ja samalla ottawat he sen minultakin. Wäärä rikkauden wäkiwalta ja armoton kowuus on heidät murhannut. Rikkaus sortii rakkauten, ja tuossa he nyt makaawat rakkautensa ja wäärän sorron uhreina. Woi maailman sydämättömyyttä, woi maailman kowuutta! Woi katoowan rikkauden sortoa ja julmuutta — woi lastani ja minuakin!“

Nousewa aurinko walaisi nuot tuossa turwe=penkillä. Kumpikin oli kietonut käsivartensa toisensa ympärille, ja siinä asemassa näyttiwät he innokkaasti syleilewän toisiaan. Ma=

tilla oli päällä parhaat vaatteet ja Kaarina oli pukeunut lumivalkeisiin vaatteisiin, jommoisia Pohjanmaan neitojen oli tapana pitää kesäisenä aikana juhla- ja häätiloissa. Hänen tuuhea ja kellertävä tukkansa oli hajallaan ja walunut hänen olkapäidensä ja rintansa yli. Kaunis oli hän vielä kuolon kalwistamanakin tuossa. Kaunis, uljas oli kuoloon asti rakastanut nuorukainekin, mutta olipa kuitenkin niinkuin kuolewainen ihminen olisi saanut kuolemattoman Wellamon neidon shleiltäväksensä. Minä silmäilin heidän kaswoihinsa; ne näyttivät olewan niin autuaallisessa ja rauhallisessa hymyssä — ja mitenkä lieneekin ollut, mutta heidän suunsa näytti liikkuvan. Silloin tuntui Matti sanowan: „Meitä ei eroita mikään woima tässä maailmassa“, ja Kaarina oli kuiskiwinaan: „Matti on niin hyvä, hänestä en voi luopua.“

Tuomi- ja pihlajapuskat olivat tähdessä kukoistuksessaan ja lewittiwät ympäristöönsä miellyttävän tuoksun. Paljojen kukkiensa wuoksi olivat ne walkeita kuin lumipurku ja nuot lehwät oksat kulkaterttuineen riippuivat Mattin ja Kaarinan ylitse, jonka wuoksi he näyttiwät mataawan ikääntuin kullilla kaunistetussa morsiuswuoiteessa. Rougewan auringon kirkaassa walossa kimestelivät pensaitten lehmillä ja kukissa päilywät kastepisarvat juuri kuin puhtaimmat timantit tahi taiwosen tähdet. Itkiwätkö pensaatkin kukkineen ja kastepisarwineen, wai iloitsiwatko ne? Suriwatko ne Mattin ja Kaarinan maallista kowaa kotaloa, wai iloitsiwatko ne tuon puhtaan ja kuolemaansa asti toisilleen uskollisen parin muuttamisesta sinne, jossa ei tämän maailman wäkiwällällä ja sorrolla ole enään yhtään waltaa? Pitiwätkö Matti ja Kaarina häitään tuossa autuaitten kanssa, wai oliwatko he surkeina uhreina kammottawalle rikkauten himolle?

Tuon kaiken huomioon saatuani, tunsin niin monenkaltaisia tunteita, ett'en voi niitä sanoilla selittää. Rakkautta, wihaa, hystäwyyttä, ylönkatsetta, surua, sääliä, kauhistusta, kostoa — ja anteeksiantamista — tahi jotakin semmoista se

oli, mikä yhtenään ankarasti kuohui tunnoissani ja se pani joka luunsolmuni vapisemaan.

Waikka oman sijällisen tilani laita oli näin huono en kuitenkään joutanut joutilaaksi, sillä minua heikompi olento oli lähellä, mikä tarwitfi kaiken huomioni ja apuni. Se oli puujalka-ukko tuossa, joka oli koko ajan itkenyt niin paljon kuin waan sydän jaksoi vuotaa. Hän oli itkenyt itsensä niin heikoksi, että horjui sinne tänne ja oli aiwan kaatumaisillansa; otin siis häntä kädestä kiini ja talutin hänet turve-tupaan, missä toimitin hänet vuoteeseen.

„Woi, woi minun lastani, woi minua onnetonta!“ waieroitfi hän tytisten siinäkin, riutuneena ja woimatonna.

Minun sydämeni oli niin täysi, ett'en woinut häntä hirt-tääkään lohdukkamaan. Muutoin huomaisin, ett'ei sitä olisi woinut tehdäkään, sillä olihan ukolla niin paljon kowaa elämänkokemusta, ja edessään juuri niin tuore ja pätevä todistus maailman tunnottomuudesta ja kylmämieleisyydestä, ett'ei tuota mustaa murhetta woinut millään tefoshyllä poistaa, ja tosihytätä ei ollut, ei löythynt. Otin siis waan tyrskiwän ukon kädestä kiinni, toiwottaen hänen murheellensä lieivitystä ja luvaten laittaa hänelle apua niin pian kuin taisin.

„Woi, woi! Minun murheeni ei lakkaa, ennenkun se saapi minut maan mustaan multa. Ei kestä enään kauvaa tämmöistä tuskaa monikertaan rikkiraadeltu sydän. Kiitän teitä kaikesta sydämestäni siitä hyvästä, mitä meille olette osoittanut. Minä tiedän, että te pidätte köyhänkin ihmisenä ja tiedätte hänelläkin olevan sydämen, joka woipi tuntea ja kärsiä“, sanoi ukko tyrskien.

Ryhueleet nousiwat wäkiänsä silmiini, ja minä jätin ukon hyvästi. Sinne jäi murheellinen ukko, ja häntä hoitelemaan jäi myös koko ajan itkenyt tyttönen.

Balaamme hetkiseksi takaisin, saadaksemme selville edellisen tapauksen kehittyksen.

Rauvan toivoivat ja kärsivät Matti ja Kaarina. He toivoivat viimeinkin Kowalaisten wäshwän siihen kowaan wästarintaan, jota he katkeamatta sanoilla ja töillä osoittivat Kaarinan ja Matin yhdistystä vastaan. Mutta mitä enemmän he nöyrinä kärsivät, sitä rajummasi ja ankarammasi käwi wastustus; olivatpa he huomaanwinansa semmoistakin, että wäijyttiin Kaarinan henkeä. Wihdoin lakkasivat he tarkasta toiwostansa, sillä olivatpa he tulleet tuntemaan kuinka kowa ja peräänantamaton on paatunut ihmishydän. Yleinen mielipidekin kääntyi rakastawien puolelle sillä Kaarinan kadehtijainkin alkoi kähä jäälliksi noiden toiwottomien suuret kärsimiset. Lopulla koettivat kaikki ihmiset waikuttaa Matin ja Kaarinan eduksi, ja taiwuttaa noita kowia vanhempia, weljiä ja sisaria, mutta turhaan; kowia olivat Kowalaiset!

Wihdoin teki Matti päätöksensä. Hän alkoi ferrasjaan heittää siihen perintönsä ja kotiwäkenensä luvat sekä tehdä lopun kauheille kärsimijilleen. Hän meni kirkkoherran luo, pyytämään kuulutusta, mutta sitä ei annettu. — Kowalan Kaaperi — Matin isä — oli käynyt jo waralta sen kieltämässä, ja kirkkoherra noudatti tarkoin lain puustawia rikkaan sanankuulijansa käskystä.

Rauhea synkkämielisyys walloitti nyt Matin ja Kaarinan mielen; se oli epätoiwon mustaa ruokaa, joka on niin katkeraa maistella. Kun Kowalaiset hawaittivat, että heidän viimeinen walttinsa teki niin loistawan waikutuksen, tuli heidän raiwonja nyt pirulliseksi kostonpyhynnön sekaiseksi wainoksi; mutta yhä enemmän synkistiwät Matti ja Kaarina. Waikka he olivat noin wainottuina ja sorrettiina, alinomaisen haukkumisen ja parjaamisen alaisina, eivät he kuitenkaan koskaan antaneet heille ainoatakaan pahaa sanaa, mutta nöyrinä, murheellisina ja hiljaisina kantoivat he kowaa kohtaloaan.

Sinä wuotena oli Juhannus maanantaina, joten tuli

kaksi pyhää peräkkäin. Sunnuntai-aamuna nousi Kaarina tavallista aikaisemmin ylös ja tavallista iloisempi oli hän nyt; Sanna-täti oikein oudoksui tuota äkillistä mielenmuutosta niin raskaan surun aikana. Kaarina teki aamu-asioitaan iloisesti ja joutuisasti; näyttipä siltä kuin hän olisi alkanut uutta, toivovaa elämää. Kun hän näin liikkui pihalla hilpeänä, kiwitivät Kowalaiset häntä huoneitten ylitse, antaen hänelle samassa rivoja ja häwyttömiä sanoja. Päälliseksi wartoivat he sitä hetkeä, jolloin he tiesivät Kaarinan menewän kaivolle wettä winttaamaan, saadaksensa silloin hänet kiwitettyksi. Mutta ei se onnistunut, sillä eiwät he osanneet satuttaa ainoatakaan kertaa ja terweenä säilyi wainottu Kaarina. Tänä iloisena aamuna naurahki hän waan ja arweli: „turha waiwahan se on teille.“

Kun hän oli saanut aamutehtävänsä toimitetuksi, meni hän waateaittaansa ja puki itsensä walkoiisiin juhlawaatteisiin, ja muutoinkin niin juhlallisesti kuin suurimpina juhla- ja kunniapäiwinänsä. Kun hän tuommoisena tuli näköisälle, olipa hän kaunis ja puhdas kuin metsäruuju. Sanna-tädin mielestä oli tuo outo ilmiö ja hän kysyi melkein säpsähtäen Kaarinalta:

„Mihin sinä nyt aijot mennä, kun olet itseji pukenut noin juhlallisesti?“

„Mattihan tuo niin tahtoo“, wastasi waan Kaarina lyhyesti.

Sen enempää ei puhuttu, ei kysyhty eikä koskettu.

Lamukellot soivat juhlallisesti aamutirkkoon. Niiden kumisewa ääni kajahteli kauwas, halki kaunihin, tyhneen kesäisen aamu-ilman, ja ihmiset riensivät juhlawaatteissaan kirkkoon, sowintosanaa kuulemaan. Mattia ei ollut kukaan nähnyt koko aamuna, mutta kun muut menivät kirkkoon, nähtiin hänen Kaarinan kanssa käsiysten käwelewän wainiolle, toiseen suuntaan kuin kirkkoonmenijät.

Eräällä Matin nainella weljellä oli Kalle niminen poika. Tämä oli Matille rakas, sillä lapsi rakasti häntä enemmän

kuin omaa isäänsä. Poika kiipeili aina hänen syliinsä ja siljoitteli setänsä päätä ja kasvoja. Poika oli suurena lohdutuksena Matille hänen kowassa murheessaan, sillä olihan lapsi niin wiaton ja rakas; hänen ei vielä wäärä rikkaudenhimo ollut turmellut. Ja palkinnotki kaikesta hywyhdestään ja lapsellisesta rakkaudestaan sai poika joka hywäilemisen jälkeen katseella ja kädesfään pidellä setänsä taskukelloa; se oli lapsen mielestä warjin erinomainen ja miellyttävä asia.

Tuo poika sattui myös hawaitsemaan Mattin ja Kaarinan menon.

„Mihinkä te, setä, menette, mihin te menette Kaarinan kanssa?“ huusi poika ja juoksi jälkeen minkä woi.

Menijät seisahtuivat ja Matti lähti kävelemään poikaa vastaan. Päästyään luokse, hän otti kellon taskustaan, antoi sen pojalle ja sanoi: „Wie tämä sedän kello kotiin.“

Poika ei ollut koskaan ennen saanut semmoista luottamustointa, että olisi saanut niin paljon pitää ja kantaa tuota mieluisaa kalua. Hän ihastui kowin tuosta tarjouksesta, otti kellon ja lähti juosta wilistämään kotiansa kohden. Kun poika oli juossut jonkun hymmenen sylvää, huusi Matti hänelle: „Saat sinä, Kalle, pitää kellon omanasi iänpäivät.“ — „Kiitokkia, setä!“ sanoi poika ja lähti taas juosta kapittamaan. Sitten lähtiwät Matti ja Kaarina kävelemään.

Heidän luultiin menneen kirkkoon jotain toista tietä, mutta muut tulivat kirkosta, eikä Mattia ja Kaarinaa tullutkaan; eikä heitä oltu edes siellä nähnykään. Sitten luultiin, että he owat menneet toiseen kylään nuorten kemuihin, jotka tiettiin siellä olewan, mutta illalla palasi sieltä muita kylän nuoria, waan eiwätpä palannet Matti ja Kaarina.

Heillä oli toiset tuumat, toiset mietteet ja kirkko ei tunnut heistä nyt tarpeelliselta, eikä nuorten kemut hylkäsi wihättäwiltä. Puolen wirstan päässä kylästä on jyrkkä-äyräinen ja sywä metsälampi. Sinnepäin piti heidän matkansa; se oli

heistä nyt etewämpi firrkoa, parempi toisien nuorien iloja ja femuja.

Jotain, ikäänkuin sattumalta aawistaen, olivat muutama Martin ja Raarinan ystävät, huolehtien heidän tawaton-ta poisja-olooan, käwelleet Juhannus-yönä tuon metsälammen luo. Sen partaalle tultuansa, löysiwät he lakin ja huiwin; ne merkit ilmoittiwat asian todellisen laidan.

Neuwottomina ja kowan hämmästyksen alaisina seisoivat nyt ystävät tuossa. Heidän joka luusolmunsa wapiisi eivätkä he olleet woida ajatella mitä tehdä ja toimia, sillä heidän ajatuksensa oli aivan sekaisin sen kowan kauhun tähden, jota he tunsiwat. Se oli kai sen tunnon synnyttämä, että tässä on joku wääritys tapahtunut. — Heillä ei ollut mitään asetta, millä olisiwat koettaneet ylösjaada noita järwenkuiluun itsensä haudanneita. Wihdoin toipui joku heistä sen werran, että hän wapiuwin polwin woi lähteä likimmäisestä talosta keksiä nou-tamaan, ja kun se joutui paikalle, ei kauwan wiipynyt, ennen-kun Matti ja Raarina oli wedetty järwen pohjasta maalle.

He olivat köyttäneet itsensä toisiinsa kiinni Martin pit-källä willawhyöllä, mikä oli sitawarten matkaan otettu; asia oli siis edeltäpäin tarkoin mietitty. Näyttipä siltä kuin he olisiwat olleet eläviä ja olisiwat toisiaan innokkaasti hyleilleet, sillä he olivat kietoneet käsiwartensa toisiensa ympärille niin lujan, ett'ei heitä woitu toisistaan eroittaa; luultawasti olivat he siinä asemassa olleet järween heittäytyessään. Siinä he nyt makasiwat uskollisina toisilleen. He olivat unhottaneet toiselta puolen wanhempain wihat, toiselta isän werrattoman rakkauden; hyljänneet ystävät, wiholliset, maailman ja elämän, ikuisesti liittähkseen toisiinsa; siinä oli heille kylläkki, kunhan waan ei heitä woitu eroittaa. Paljon, paljon olivat he uhranneet oikeutetulle rakkaudelleen, jopa niin paljon, ett'ei sen suurempaa uhria woida koskaan rakastetulleen tehdä. Surkeina todista-jina makasiwat he nyt tuossa rikkaudenhimon helteessä paa-tuneen sydämen wäärästä wäkiwallasta, joka saattaa armotta

fortaa ja murstata Jumalan pyhittämän alkuperänkin. Kaiken tuon olivat he kumminkin turhakki tehneet sekä estäneet kaikki esteet, wainot ja sorrot, sillä todellakaan ei woinut heitä mitään voima tässä maailmassa eroittaa.

Ensimmäisestä hämmästyksestään toinnuttuaan, tekivät hestävät nuorteista koiwuista parit, joille he nostivat tuon kuol-tuaankin niin kauniin parin, ja lähtivät kantamaan sitä Honka-Kriston turwemökkiä kohden; sinne päästyään laskiwat he surullisen taakkansa kasmitarhan turwepenkille, siihen, jossa minäkin heidät kohtasin, ja silloin kun se tapahtui, olivat kanta-jat juuri poistuneet kotiinsa.

Helttyiwätkö Kowalaisten sydämet tuon surullisen tapauksen johdosta? Ei sitä ne eivät tehneet. He olisimat raastaneet heidät wieläkin erilleen ja haudanueet Martin erikseen, mutta yleinen mielipide oli niin jyrkästi sitä vastaan, ett'eivät he uskaltaneet niin tehdä. Nuoret pojat tekivät niin ison ruumisarkun, että he mahtuimat yhdessä siihen. Nuoret tytöt puettimat ja hankkimat heidät, seppelöitsimat heidän otsansa ja koristimat heidän arkkunsa kuffakiehkuroilla. Paljon oli wäkeä heitä saattamassa viimeiseen lepokammioonsa, nuoria ja wanhvoja, eikä yhdenkään filmä ollut kuiwa. Kowalaiset eivät olleet surusaatossa, eipä Honka-Kristokaan; edelliset eivät mahtuneet sinne tulemaan, jälkimmäinen ei khyennyt, sillä hän oli kaatunut kowalle tautiwuoteelle. Kowalan pikku Kalle oli kuitenkin tullut wäkisinkin ruumisfaattoon ja hän itki että oli wedekki sulata, waikka hän sai ijänpäiwän pitää sedän kelson. — „Parempi se noinkin oli“, olimat Kowalaiset sanoneet, mutta Honka-Kriston mielestä se ei ollut parempi, sillä kolmen wifon kuluttua laskettiin hänlin maan mustaan multaän wäwähysä ja tyttärensä wiereen.

Rymmenen vuotta on kulunut. Kowalan taloa ei ole enään silloin; eikä ole sen asukkaistakaan muita elossa kuin pikku Kalle. Monenkertaiset tulipalot ja wahingot oliwat häwittäneet tavarat, monenlaiset tappawat taudit tuhonneet asukkaat, ja ihmiset sanoiwat: „Se oli Jumalan rangaistus.“ Kummallista! Miksiä juuri pikku Kallen piti jäädä eloon? — Tutkimattomat ovat Jumalan tuomiot. — Laskettiin lukua ja silloin hawaittiin, että Kowalan rikkautsista oli jäänyt jäljelle juuri sen verran, mitä pikku Kallelle olisi osaksi tullut talon rikkaimmallaan ollessa. — — Kummallista vieläkin! Eikö ole?

Sortunut.

Eräällä matkallani pysähdyin asiaini vuoksi useaksi päiväksi muutamaan maamme isoimpaan kaupunkiin. Kesä oli kauniimmallaan. Pitkästi tuli aika oudossa paikassa, outojen ihmisten seassa. Itäwisäni lähdin kävelemään kaupungin hautausmaalle, katsellakseni wainajien viimeisiä lepokammioita. Siellä viihdyin aivan hywin yksinäisessä hiljaisuudessa, sillä ei yksikään elollinen kappale häirinnyt minua enempää kuin noitakaan, mitkä maailman hyöriwästä melsteestä erottuaan olivat lepoon lasketut tähän rauhan satamaan. Minä waiwuin niin sywiin ajatuksiin elämästä, kuolewaisuudesta ja tulewaisuudesta, etten ulkomaailmasta huomannut mitään muuta, kuin niitä kuolleitten muistomerkkejä, joita jälkeensä jääneet olivat pystyttäneet heidän haudoillensa. Melkein huomaamattani fuljin niiden seassa paikasta toiseen, tarkastellen muistomerkkien erinkaltaisuuksia, ulkopiirteitä, muistofirjoituksia, loistawuutta, loistamattomuutta, hynnä muuta semmoista. Suuria erinkaltaisuuksia oli niissäkin. Siellä löytyi harmaasta kivistä ja marmorista weistetyitä sekä raudasta waletuita mitä uljaimpia muistopatsaita, firjaeltuja loistawimmilla kulta-firjaimilla, runollisilla lauseilla ja wärsyillä, mitä ikänä maailmassa oli woitu keksiä. Toiset sitawastaan olivat paljoa ala-arwoiseman näköiset. Minkä haudalle oli waan turwepenkereen ympärille ladottu tarha ympyriäiäistä pienistä maakivistä; minkä muistoksi pistetty yksinkertainen puuristi, johon oli weitsen kärjellä leikattu latinaisilla firjaimilla wainajan nimi, syntyvä-

ja kuolema-vuosi; mille oli suotu öljymaalilla maalattu lauta, mihin toisenvärifellä maalilla oli samat temput tehty. — Niin, eroitusta oli sielläkin ja luultavasti oli se eroitusta köyhäin ja rikkaitten välillä; mutta olipa heillä nyt jotain yhtäläisyyttäkin, se nimittäin, että he olivat kaikki hiljaa, eikä mitään sortoa kuulunut toisella toistansa vastaan.

Noita kaikkia harfitesfäni ja miettiesfäni olin huomauttani kulkenut kaukaisempaan sopukkaan hautausmaalla. Sattumalta hawaitfin siellä erään lappiollaan makaawan, hakaamattoman pienenlaisen paaden, joka myös näytti jonkulaiselta kuolleen hautamerkitä. Lähenin sitä. Pian huomasin, että asia oli kuten ennustin. Selvästi näki, että kiwi oli aikoinaan ollut jonkunlaisen pengerryksen päällä, mutta ajan hamma oli sen niin hajoittanut, ettei siitä enään paljon jälkiä nähtynyt. Muuta muistomerkkejä oli pidetty hyvässä kunnossa, puhdistettu niiden ympäristöjä, fidelty niihin kuffaseppeleitä, istutettu uusia kuffasia j. n. e. Mutta tälle ei liene tehty mitään sen toivemmin kun se siihen kerran laskettiin; siltä ainakin näytti. Pitkä heinä ja rikkaruoho peitti kiwen melkein kokonaan, jotka minun täytyi raivata ensin pois, ennenkun sain sen kokonaisuudessa nähdäkseni. „Mitähän tuossa noin unhoitetussa muistomerksissä mahtanee olla?“ ajattelin ja rupefin tarkastelemaan jotenkin tasaiselle kiwen pinnalle latinakirjaimilla hakattua kirjoitusta. Vaikka kirjoitus oli roskalla ja mullalla tähtynyt ja osaksi jäkältynyt, oli se pian kuitenkin siivottuna, että edesjäni oli selwänä seuraawa kirjoitus:

„Tässä lepää lewottomuuteensa waipunut nuorukainen, Safari K—n, kuollut 18²³/₆ . . .“ Wiimeiset numerot vuosiluvusta olivat niin hämärät, ettei niistä saanut selwää.

Minä oikein säpsähdin, tajuttuani tuon harwinaisen ja salaperäisen hautakirjoituksen. „Lewottomuuteensa waipunut!“ ajattelin minä. „Mitähän se mahtanee olla? Lienee vielä mitä lieneekin, mutta jotakin piilee tuon hämärän lauseen alla; jospa saisin siitä selwän.“

Tuota ajattellessani sellenin haaveilewista ajatuksistani ja aloin astella takaisin kaupunkiin. Mutta ajatuksieni ei lyönyt eikä laskenut mitään muuta kuin: „Tässä lepää lewottomuuteensa waipunut.“

Suuri kaupunkiin saapuessani tuli vastaanani wanha ukko. Hänellä oli päässä leweäpartainen töröhattu, minkä reunat olivat kääntyneet alaspäin lunkalleen. Hänen hiuksensa ja partansa olivat fikawalkeat ja kädessä oli hänellä paksu nystyräsauwa. Muutoin näytti hän aikoinaan olleen jänterä ja kookas mies, waikka aika nyt jo oli painanut hänen hartiansa jorheenkin kumaraan. Senkö waikutuksia lienee ollut sekä, kun ukko oli tawattoman lenkosaärinen.

„Hywää päivää!“ sanoin hänelle, seisahdun ja lakkiani kohottaen, sillä heti ukon nähtyäni juolahti mieleeni, että hän kenties woisi minulle jotain kertoa tuosta kummallisesta muistokirjoituksesta.

„Päivää, päivää!“ vastasi hän ja hänkin seisahdun.

„Oletteko tästä kaupungista fotoisin?“ kysäisin häneltä.

„Tästähän tuota mukamas olen.“

„Taidatte olla jo wanha mies?“

„Onhan tuota jo ikää lähemmäs sata vuotta.“

„Te ehkä tietäisitte minulle selwittää erään asian, minkä halulla tahtoisin saada tietooni?“

„Mitä se sitten olisi?“

„Tuolla hautausmaalla, eräässä muistomerksissä, näin kummallisen hautakirjoituksen; siitä tahtoisin tarkeempaa tietoa.“

„Kuinka se kuuluu?“

„Tässä lepää lewottomuuteensa waipunut nuorukainen.“

„Mitä siitä sitten tahdotte?“ sanoi ukko, katsoa muljauttaen epäilewästi minua silmiin; näyttipä siltä, kuin olisi hän säpsähtänyt.

„Eunlen, että tuon hämärän lauseen alla piilee jotain salaista, tawallista oudompaa“, selwitin hänelle.

„Mitä oudompaa? Kuolema kuin kuolema.“

„Jospa muistomerkkiin olisi kirjoitettu: Tässä lepää waiwoihinsa waipunut, niin ei olisi siinä uteliaisuudelleni aiheutta, sillä tauti, sairaus ja kuolema tuottaa aina waiwoja, mutta lewottomuuteensa waipunut, se on jotakin aivan toista. Ei, minun täytyy yhdellä tahi toisella tavalla saada siitä selwä“, sanoin minä ukolle lujasti.

„Mitä hyötyä luulisitte siitä olewan itsellenne?“ kysyi ukko kolkosti.

„Onhan ihmisen aina niin hywä tietää sitä, mitä ei ennestään tiedä, semminkin kun asia on hämärällä werhottu; tiedättehan siitä jotain kertoa?“

„Minä olen wanha mies, muistan ja tiedän paljon.“

„Te kerrotte siis minulle, eikö niin?“ sanoin hänelle ihastujisfani; olinpa tarttua häneen sylkfi.

„En.“

„Ja minkätähden ette?“ sanoin wuorostani säpsähtäen.

„Sentähden, ettei minua haluta juoruta.“

„Juoruta! Ei suinkaan se juoruamista ole, jos puhuen, minkä tietää todeksi.“

„Ja kuitenkin ei ole missään juoruttu enempää, kuin juuri teidän utelemasanne asiassa“, sanoi ukko tlylysti, ja katsoa muljautti taasentfin minua silmiin.

„Kuinka se niin on?“

„Niinpä se on. Kufin kertoo asian oman makunsa ja aistinfa mukaan, ja viimein tulee siitä semmoinen soppa, ettei siinä ole totuutta nimeksikään.“

„Ette lupaa minulle kertoa, waikka asian tunnutte hywin tuntewan?“

„En, niinkuin ma olen jo sanonut, en mistään hinnasta“, sanoi ukko puoliwihastuneen tavalla. Samassa alkoi hän mennä lenkuttaa wäärine säärineen katusa myöti aika wauhtia, ja paksu nystryräsuwa kolisi katuun semmoisella woimalla, että olisi luullut kuulewanfa tampingin petkeleiden jyrinän.

„Kuulkaa, kuulkaa! Ettekö woisi minua ohjata jonkun

toisen luo, joka minulle voisi jotain siitä kertoa?" huusin hänen jälkeensä, mutta hän ei nähtään kuulewan ei näkewän, mennä weivasi waan eteenpäin, mutisten itseksensä minulle kuulumattomia sanoja.

Minusta tuntui ufon käytös hywin kummalliselta. Kauan seisoin siinä katsellen hänen jälkeensä, käsitteemättä kuitenkään hänen umpimielistä jylhyyttään.

Wihdoin lähdin kävelemään majapaikkaani. Heti sinne tultuani rupefin kyselemään asian perustuksia, ja silloin sain tietää, että waskiseppä Nilander'in leski voisi siitä kenties antaa joitakin tietoja.

Suoraa päätä ohjasin askeleeni mainitun lesken asuntoa kohden. Sinne tultuani huomasin, että porwari-oikeuden saaneet talon-asukkaat olivat osaneet oikein käyttää aikansa, sillä warallisuus, hyvä järjestyks ja puhtaus wallitsi kaikkialla. Wiehensä kuoleman jälkeen harjoitti leski hänen ammattiaan, ja kaikki käwi hywin.

Wihyhtyhäni emäntää, osoitettiin minulle eräs kamari misjä sanottiin „matammin“ olewan.

Huoneesen astuttuani oli edessäni arwoikkaan näköinen wanha nainen, hiukset lumivalkeina. Hän oli ruffinsa takana kehäämässä pellawaisia ja polki työ-asettansa niin kiiwaasti, että ratas meni yhtenä sawuna. Hywänpäiwän sanottuani laffasi hän työstänsä, ja katsoi pellawakuontalonsa ylitse minua pyöreäfilmaisten, messinkisangoilla warustettuina filmälasiensa läwitse. Terwehdyksiini wastattuaan, kehoitti hän minua istumaan huoneessa olewalle maalatululle lawitsalle.

Minä esittelin hänelle asiani, ja hän kuunteli sitä suurella tarkkuudella. Sitten hän siirsi ruffinsa syrjään, istui tuolille, otti ison nuuskarasian laffaristaan, pudisteli sitä miettiwäisennäköisenä hywän aikaa, ja sitä tehdesään katseli hän kaikkiin muihin paikkoihin, mutta ei waan wahingossakaan minun. Näyttipä siltä, että hän koki ajatuksiansa, koska hän

katsele kattoon kaiffiaan enimmäen. Wihdoin weti hän nuuskaa nenäänsä ja joku päätös nähyi syntyneen.

„Niin. Luultawasti te olette tawannut Safari R—n hautakiven, ja tahtoisitte kai tietää syhtä tuohon mielestänne kummalliseen kirjoitukseen“, alkoi hän.

„Niin, niin, sitä juuri tahtoisin“, sanoin puoli-iloisesti.

„Mutta teillä tähyty olla aikaa ja mälttia, sillä kertomus ei ole pian lopussa.“

„Oh! Älkää antako sen itseänne ensinkään estää, kyllä minulla on aikaa sekä mälttia“, koin hänelle sanoa.

„Niin“, alkoi hän. „Minä olen wanha ihminen, ja olen paljon nähnyt ja kokenut tässä maailmassa. Minä olen nähnyt monta, monta turhaa surua, monta wäärää iloa, paljon ansaitsematonta kunniaa, paljon syhtöntä sortumista, kärsimystä ja kufistumista. Olen nähnyt monta oikeana pidettyä wäärhyttä, monta wäärhytenä pidettyä oikeutta, paljon wäärhydestä iloitsewia ja paljon tunnottomia syhämiä. Olen nähnyt monta leppymätöntä wihaa, monta kufistamatonta hlypeyttä, monta syhwää lankeemusta. Mutta harwoin olen nähnyt niitä, jotka surewat silloin kuin wäärhyys iloitsee. Niitä minä olen kokenut, nähnyt ja kuullut ja ne owat suuresti waihattaneet minunkin elämäni juoksuun. — Ja waiffa maailma näin myllylehti ja kuohuu, juuri kuin kiehuwa poropata, yfsi on kuitenkin, joka aina waan pshyhy päällä ja joka selwittelee tuota sefasähyräistä maailman kuplehtimista. Sortuneen näköisenä se useinkin häwiää nähyttömiin tuossa ankarassa sekamelksassa, mutta jälleen se ilmesthy sieltä woiollisena, ilmesthy ankarana tuomarina ja mittaa usein jo täällä ajassa itse kullekin hänen töittensä ansion mukaan. Tuon mahtawan woiman nimi on totuus, ja se se on, joka maailman pshyhsä pitää, waiffa se monen mielestä nähyttää niin wähyäpätöifeltä.“

„No mutta Herran tähden! Eihän tämä kuulu asiaan ensinkään“, ehätin hänelle sanomaan.

„Johan edeltäpäin sanoin, että teillä täytyy olla aikaa ja malttia, jos mielitte kuulla haluamaanne kertomusta, ja kuitenkin olette jo kerran keskeyttäneet minut. Kaikilla kertomuksilla täytyy olla alustava pohja ja sitä paitsi koskee kertomus hiukan minua itseänikin“, sanoi hän melkein tuimasti, katsoen samassa kiinteästi filmiini ja pyörätellen isoja nuuskarasiaansa.

Minä pyyhin anteeni liian kiihkeän uteliaisuuteni, ja samassa rukoilin hartaasti, että hän alkaisi kertomuksensa.

„Silloin kun olin vielä nuori“, alkoi hän taas, „tuli kaupunkiimme tehtailija E—r. Ollen kookas, komea ja kaikkein puolin lahjakas mies, veti hän kohta kaikkien huomion puoleensa. Hän oli nainut vähää ennen tänne muuttoonsa, mutta yhtään lasta ei heillä vielä ollut. Toimella ja innolla ryhtyi hän perustamaan tehdasliikettänsä. Varoja, tahtoa ja halua ei näyttänyt puuttuvan, eikä taitoakaan, ja ennen pitkää oli hän ammatissaan etewin liikkeen harjoittaja kaupungissamme. Usuntonsa laitti hän niin loistavaksi ja komeaksi, että se voi parhaimmille kaupungissamme vetää wertoja. Hän oli erinomaisen kohtelias ja wieraswarainen kaikille, ja nepä awut lienewät waikeuttaneet sen, että hänen komeissa huoneissaan oli runsaasti tyytyväisiä wieraita.

Ei kulunut kowin pitkiä aikoja, ennenkun ehtimiseen ruwettiin pitämään oikein loistawia femuja tehtailijan kodissa. Sinne kutsuttiin kaikki kaupungin rikkaimmat, hylhäisimmät ja kuuluisimmat henkilöt, ja harwoin kutsutut oliwat niistä pois. Yhäntä osasi pitää wieraansa tyytyväisinä ja iloisella tuulella, hywällä, sujuwalla ja miellyttävällä käytköfellä sekä runsaalla wieraswaraisuudellaan; se tapa kiinnitti häneen yhä uusia ystäviä. Kun useinkin niin on, että welka welkaa waatii, pidettiin noita kestejä wuoroon kunkin seurustelijan luona, ja pian oli semmoinen seura-elämä wireillä, ettei mointa oltu ennen nähty kaupungissamme. Niissä tanssittiin, syötiin, juotiin, mäsättiin sekä puhuttiin hauskoja juttuja, ja kaikissa

niissä oli tehtailija johtavana henkilönä, päänä, kätenä ja sydämenä.

Näin sai hän aina enemmän ja enemmän arvoa ja kunniaa, ja viimein ei ollut muusta puhettakaan kuin tehtailija L—stä. Pian tulikin asia siksi, että hän kohosi johtavaksi henkilökäsi kaikissa yhteiskunnallisissa toimissa, ja ytimeksi kaikissa niitä koskeissa päätöksissä, sillä eikä ollut sitä asiaa, jossa ei kysytty hänen mieltään ja seurattu hänen neuvoaan. Asiain näin ollessa, eikä kummakaan, jos jokaisen mielestä tuntui siltä, ettei yhteiskunta voisi hänettä tulla toimeen.

Waikka kaikki oli näin hyvin, waikka tehtailijalla oli kunniaa, mainetta, menestystä pyrinnoissa, luottamusta asioissa, hyviä ystäviä, valtaa ja voimaa yhteiskunnassa, ei kuitenkaan hänen nuori waimonsa vähittänyt iloifelta. Harwain nähtiin häntä kotoisissa kemuissa, sitä vähemmin kyläisissä. Ja jos hän jollainin jonkun wälttämättömyyden wuoksi ilmautuikein muiden seuraan, oli hän aina suru- ja umpimielisen näköinen, eikä puhunut monta sanaa. Se seikka kummastutti kaikkia talon tuttawia, ja oli wähällä, ett'ei se häwittänyt sitä hilpeää iloiisuutta, minkä he oliwat saaneet seurustellesaan tuossa mainehikkaassa kodissa.

„Kuinka se on sinun waimosi laita, weli L—r?“ kysyi arwoisa pormestari eräissä kesteissä tehtailijalta.

„Kuinka? Mitä häneltä mielestäsi puuttuu?“ kysyi tehtailija häneltä wuorostaan, wähän säpsähtäneen ja loukatun tawalla.

„Minua hieman oudostuttaa, kun ei häntä näy koskaan seurassamme“, selitti pormestari.

„Oh! Sitäkö tarkoitat? Hän on enemmän hiljainen luonteeltansa, ja sen wuoksi pitää hän enemmän yksinäisyydestä kuin seura-elämästä. Älkää hywät ystäwät antako sen seikan häiritä iloanne, minä vastaan kaikesta“, janoi iloiisa isäntä, ja sen erän perästä ei siitä asiasta puhuttu enää mitään.

Kului vähän aikaa ja tehtailijan waimo hynnytti terween ja kauniin tyttölapsen, waan yhä harvemmin nähtiin häntä muiden ihmisten seurassa. Alkoipa ajan pitkään kuulua kuiskeita tuossa seura-elämällisessä hienossa maailmassa, ett'ei tehtailijan waimo ollut oikein — wiisas, eikä siis mahdollinen esiintymään heidän seurassaan. Sentähden puhui tehtailija hänestä niin vähän, kokiensiten peittää hänen heikkouttaan ja antaa mykkänä raskasta taakkaansa.

Waikka tehtailija oli näin wälttämätön henkilö kaikissa oli kuitenkin yksi, joka ei woinut häntä karsia, ja se oli minun mieswainajani. Jotain käsittämätöntä kammoa ja inhoa tunsi hän alati tehtailijan parhaimpiakin pyrinnoita ja toimia vastaan, waikkei hän woinut selwää tehdä itselleen eikä muille, minkätähden se niin oli. Yleisen kunnioituksen wuoksi salasi hän ajatuksensa kaikilta muilta ihmisiltä, paitsi minulta. Minä suutuin ja kummaksuin kowasti, kuullessani ensikerran noita arweluita, ja pidin ne suorastaan wäärinä. Meikin kutsuttiin ilman poikkeuksetta hänen ainaiisiin kemuihinsa, ja harwapa se kerta lienee ollut, jolloin olisimme niistä olleet pois. Minä käsitin asian siltä kannalta kuin kaikki muutkin ihmiset, ettei hienompaa, siwistyneempää, järkewämpää ja tarpeellisempää ihmistä woi löytyä koko maailmassa; tunsinpa sydämessäni halua kiitellä Jumalaa, kun hän oli ohjannut hänet meille. Kun mielipiteemme oliwat niin erinkaltaiset siinä asiassa, siitä aiwan helposti seurasi suuttumukseni. Kuitenkin pyysi tämä yhtiä salassa yleisöltä kuin miehenikin eriämät ajatukset, ja niin riensi aika eteenpäin yhä kunnialkaampana kuin koskaan ennen.

Sillä wälin hoiteli tehtailijan waimo pienofaistansa kaikella äidin hellehdellä ja rakkaudella, huolimatta vähääkään piirimme hienosta seurustelemisesta, ja niistä kuiskeista, mitä hänestä niissä tiloissa kuiskaeltiin. Yötä päiwää oli hän sydämensä syriän luona, ja kaikkina wuoden ja wuorokausien aikoina oli hän walmis kuulemaan armahaisensa pienimmänkin kirahduksen ja puutteen. Useinkin kun yön pimeinä aikoina ta-

lon amarasta ja waloisasta salista kuului soittofonetten räikkäjäwä ääni, ryhdikkään tanssin innokkaat ja tahdilliset askelet ja puolihumaltuneiden karmartelewat puheet, istui tuo hiljainen ja umpimielinen nainen syrjäisessä suojassa lapsensa luona, soudatellen, tuuditellen ja maalien häntä. Wälästi katsoi hän pitkät ajat, liikkumatonna, lastansa filmiin ja silloin saattoi hän niin wiehkeästi hymyilläkin, waitkei hänen oltu koskaan nähty sitä tekewän niillä harwoilla kerroilla, milloin hän ilmestyi muiden ihmisten seuraan. Niin teki äiti; kenties e se ollut oikein, mutta wika oli kai siinä, ett'ei hän ollut oikein — wiisas.

Tarkalla asioitsijan aistilla huomasi tehtailija, ettei hän ajanpittäjän woi yksin hoitaa yhä suuremaksi kaswawaa liiketänsä. Sentähden rupefi hän jo aikaisin katsomaan etuansa siinäkin suhteessa. Hän otti huostaansa erään köyhän, mutta teräwäpäijän pojan, jota hän jo alusta pitäin kaswatti perin pohjaiseen ammattinsa tuntemiseen, ja ulkoakin päin hantki hän pojalle ne tiedot, mitä tämä wälttämättömästi tuli hänen palvelukseksiansa tarwitsemaan.

Kanjuoksu sattui niin että talon tytär oli samanikäinen kuin tuo poikakin taloon tullesiansa. Yhdessä nämät lapset sitten kaswoiwat ja warttuivat, niinkuin kaikki nuortea wesaa, hywästi istutettuna hywään ja tuoreesen maahan. Poika oli siivo ja hiljaisen luontoinen sekä nöyrä ja tottelewainen kaikille ihmisille, mutta erinomaittain isäntäwäelleen; sentähden rakastiwat häntä kaikki ihmiset. Hän oli niin teräwäpäinen, että oppi melkein itsestään kaikki mitä hänelle opittawaksi annettiin. Tyttö myös warttui ja kaswoi, mutta hänen piirinsä oli vielä niin pieni, ett'ei hänestä tietty sanoa hywää eikä pahaa.

Näitä molempia lapsia rakasti tehtailijan waimo, niinkuin molemmat olijimat olleet hänen omansa. Poika perehtyikin aiwan pian uuteen äitiinsä, niin että kun hän wähäntään sai tilaa hänelle määrättyiltä tehtäwiltään, oli hän aina emäntänsä

ja häneen tyttärensä parissa. Siellä hän viihtyi, siellä halutti hänen olla ja siellä otettiin hän mieluisesti vastaan; olipa rouwallakin nyt seuraa, eikä hän muuta kaiwannut kovemmin kuin ennenkään.

Bian kuitenkin muuttui asia toiseksi. Poika oli kypsä siihen määrään, että häntä tarvittiin myötänsä liikkeen hoitamiseksi. Alamusta iltaan asti hääri hän, milloin istuen konttorissa kirjanpitoa hoitamassa, kulloin kulkien varastopaikoissa, joko ontamassa niistä tahi ottamassa niihin liikkeessä kulkewia tawaroita. Tämä waikutti sen, että hän aina vähemmän sai tilaisuutta seurustelemaan tuossa pienessä seurassaan.

Samaan aikaan tehtailijan tytär alkoi ilmestyä muiden ihmisten pariin. Kun hän melkein muiden huomaamatta oli kaswanut, kummastuttiin suuresti, kun tyttö esiintyi puhtaissa säännöllisissä siisteissä waatteissa, niin nuorena ja kehkeentyneenä, hienolla, miellyttävällä ja kainolla käytöksellä, waikkei hän ollut saanut muuta kaswatusta kuin sen, minkä äiti antoi. Bian kuitenkin selwettiin asiasta, sillä älyttiin, että kaikki tyttären ihmisellisyys oli siwistyneen, hienon ja seura-elämällisen iän ansioita.

Sillä tawalla tuli tehtailijan waimolta pois se vähäinenkin seura, mikä hänellä oli ollut ja yhä synkempään yksinäisyyteen waipui hän; sillä eipä suotu hänelle toista lastakaan, josta hän olisi saanut hetkellistä seuraa ja iloa. Ei koskaan ollut kukaan nähnyt eikä kuullut, että tehtailija olisi viime aikoina fertaakaan puhunut waimollensa luotuista sanaa ja jos joku wieraista rupeisi waimosta jotain hänelle puhumaan, waikeni hän puhumattomaksi kuin muuri; mutta yleiseen sanottiin ett'ei waimo ollut parempaa ansainnutkaan, koska ei hän ollut oikein wiisas.

Ohtä rintaa kehkeentyi poika ja tyttö aikaihmisiksi. Pojasta tuli solakka ja pulstea nuorukainen, eikä hänessä ollut mitään semmoista, mikä olisi tuntunut wastenmieliseltä. Edelleenkin oli hän nöyrä, siwo ja ahkera kaitisja toimisaa. Nä-

mät awut tulivat jo aikaisin yleisen huomion esineeksi, ja se seikka tuotti hänelle arwoa. Vielä enemmän sai hän sitä, kun tehtailijakin rupefi seurapairoisfa julkisesti kiittämään toimelijasta ja kyfewää konttoristiaan. Pian häntäkin ruwettiin kutsumaan noihin ainaiisiin kemuihin; sillä olihan aiwan mahdoton olla toisin tekemättä, kun seura-elämän pää ja ydin oli hänestä niin kunnioittawasti puhunut. — Tytöstä oli tullut hento ja solakka olento. Kaunottareksi ei häntä tosin woinut sanoa, mutta sangen miellyttävä hän oli. Kun siihen lisäffi tuli hänen arwoffaar hieno köyhönsä ja arkamainen, kaino ujutensa, niin ei ollut yhtään ihmistä, joka ei olisi häneen mieltynyt.

Seura-elämällinen piiri iloitfi, sillä heistä tuntui siltä, kuin siihen olisi uutta henkeä ja elämää puhallettu; eipä kummakaan, sillä olihan itse yhteiskunnan sydän lahjoittanut heille kaikki niin arwofasta jäsentä. Pian kuitenkin saatiin toisenlaisia mielipiteitä. Poika oli näet tuifi harwapuheinen, melkein jörömäinen. Jos joku läheni häntä liehakoiden ja koetti saada jostain iloista puhetta aikaan, wastasi hän waan: on tahi ei ja siihen se puhe loppui; sitten koki hän päästä erilleen puhuttelijasta ja jos se onnistui, haki hän yksinäishyhtä. Eipä paljoa paremasti ollut tytönkään laita. Sillä waikka parwittain kierteli hänen ympärillään imartelijoita ja liehakoitsijoita, pyrkien itse kufin kohdastansa hänen suosioonfa ja tuttuuteensa, teki hän kumminkin kaikki heidän kokeensa turhakfi huraskaalla ujudellansa ja waitelaisjuudellansa, wetäytyen pois heidän paristaan.

Tehtailija huomasi oitis kaiken tuon, ja hän katseli sitä enenewällä ylpeydeellä, sillä asian oiwalsi hän siltä kannalta, että semmoinen käyös enentää waan heidän arwoansa ja että se samassa ylentää hänen omaakin kunniaanfa. Wuut sitä vastaan eiwät tienneet mitä ajatella ja tunsiwat pettyneensä toiwaisfansa.

Tämä kaikki ei kuitenkaan wähentännyt yleistä kunnioi-

tusta funnollista fonttoristia kohta, eikä imartelijoita tyhöstä; päinvastoin kiihoitti se jälkimmäisiä koettamaan yhä uudestaan onneansa; todellakin olivat tyttö ja poika käydyksellään voittaneet itselleen enemmän arvoa — tehtailija oli ollut oikeassa.

Tuonlaista menoa kesti joku aika, eikä minkäänlaista muutosta näyttänyt tapahtuvan; Seuraama seikka teki kuitenkin ajalle viimein käänteen: Kaupunkimme pormestari oli yleisesti arvossa pidettävä mies ja hyvisä varoissa. Hänellä oli hienosti kasvatettu pulstea poika, nuorison johtaja kaikissa, missä sitä tarvittiin. Hän se toimitti, laitti ja johti nuorten leikit ja kisat, ja mitä ikinä hän käski, se empimättä kohtatettiin. Ollen liukaskäyttöinen, sulawalla, sointuwalla, melkein pilkallisella kofkapuheenlahjalla varustettu, oli hän saanut semmoisen wallan nuorison yli, että hän oli ikäänkuin Unkarin Helluntai-kuningas heidän seasjansa. Tämä kunnian kukkula ei ollut suinkaan pojalta itseltäänkään salassa, ja sen arvonsa nojalla tarjosi hän ujustelematta tehtailijan tyttärelle, Elsalle kätensä. Mutta säikähtäin kuin käärmeen pistoa, hylkäsi tämä tuon kaikkein mielestä edullisen ja loistawan tarjouksen; vieläpä pani hän sen niin pahaksen, että wetäysi pois seura-elämän piiristä kauwaksi aikaa.

Tämäkös nosti ihmisissä monenkaltaista melua. Mitä piti sitä tytön puolesta suorana tyhmyytenä, ja semmoiset ihmettelijät päättelivät, että tuommoisen typeryyden oli Elsa warmaanakin äidiltänsä perinyt. Kuka piti tytön teon warsin oikeana, koska hän muka oli vielä liian nuori mennäksensä miehelleen, jos kohtain tarjous oli edullinen! nuot arwostelijat olivat niitä, mitkä toivoivat tuon tarjouksen tulewan joko suorastansa heille itsellensä tahi heidän sydänkämyhillensä osaksi.

Niin kului aika mitään erin-omaisista tapahtumatta. Wähitellen unohtui kaikki, ainakin näennäisesti, ja Elsa rupeji taas ottamaan osaa seura-elämään. Yhtä ujo ja laino, ja yhtä miehättävä oli hän nyt kuin ennenkin, mutta taipuisa

farttamaan ryöppähempiä ja iloista meluavia ryhmiä; syrjästä katseleminen tahi pelkkä ystävyyshyys näytti häntä nytkin enimmäin miellyttävän.

Eräänä kertana hawaittiin, että konttoristi ja Elsa puhelivat kahdenkesken, etehisessä. Ensimmältä ei tuosta pidetty suurta lukua, koska kohtausta luultiin waan satunnaiseksi. Mutta nuot kohtaukset tihenivät tihenemistään, ja silloin oivallettiin asian oikea laita. Ei voitua kyllin ihmetellä eikä kummastella sitä luonnottomuutta, että semmoinen mies, mikä ei ollut kuin waan konttoristi, rohkeni niin korkealle kurfoitella ja nostaa filmänsä niin siivistyneen, warakkaan ja arwoikkaan miehen tyttären puoleen. Vielä enemmän kummailtiin Elsaa, kun hän antoi itsensä niin alas, että katsoikaan tuommoisen nuoren miehen puoleen, koska hänellä oli ollut muka niin paljon edullisempiakin tarjouksia.

Tämä ei woinut pysyä tehtailijaltakaan salassa. Hän ei ollut osannut aawistaakaan, että asiat niin päin olivat, eikä hän olisi uskonut mahdolliseksi waikka sata suuta olisi sanonut, että kummankaan mieleen woisi joutua niin suuri luonnottomuus. Wihasta wahtoawin suin käski hän sekä konttoristin että Elsan eteensä ja kähiseväällä äänellä lufi hän heille tuomionsa. Tyttärensä aikoi hän toimittaa jonkun linnan muurien siivoksi tahi hulluin huoneesen, jos hän waan vielä rohkenisi niin sukua ja mainetta alentawaa ajatellakaan, sitä vähemmin yrittää jotain semmoista tekemään. Konttoristille polkea tömistä hän jalkaa ja käski hänen pötkiä paikalla pois talosta, koska hän muka ei tiennyt mikä hän oli ja mihin säätyyn hän oikeastaan kuului. Samassa sanoi hän lujasti, ett'ei sitä päiwää waltene, jolloin he toisensa saisiwat.

Nuorikot seisoiwat siinä kuolon kalpeina ja wawisten. Kumpikaan heistä ei lausunut halkoistua sanaa; he eiwät uskaltaneet, niin ankara ja tulinen oli tehtailijan wiha. Päälliseksi oli heissä kowa häpeän tunne, kun heidän kauwan salassa

ollut rakkautensa oli tullut ilmi, toisaalta taas pelko, että se nyt oli turhaksi raukavaa.

Konttoristin olisi luullut nyt kiireenkynttä lähtewän talosta, mutta niin ei käynyt. Päinvastoin pyysi hän nöyrästi ja hiljaisesti, ett'ei hänen tarvitsisi lähteä pois, vaan että hän saisi jäädä taloon. Ensin ei tehtailija ottanut korviinsaakaan tätä pyyntöä. Mutta kun hänen ensin wihansa lauhui, myöntyä hän konttoristin yhä uudistettuihin pyyntöihin, kuitenkin sillä nimenomaisella ehdolla, että tämä heittää pois mielestänsä kaiken likemmän tuttavuudenkin Elsan kanssa. Jos hän kuitenkin hawaitsi wiwahduksenkaan jinne päin, oli konttoristin matkapassi kohta olewa valmis. Siihen ehtoon tähtyi konttoristin tyhtyä. Kowa ehto, kowa alennus, mutta hän ei huolinut mistään: ei surrut alennuksestaan, ei kunniastaan, kunhan hän vaan sai olla rakastettunsa lähellä ja nähdäkään häntä wälillä. Myhkänä kuin hauta istui hän nyt konttorissa warhaisesta aamusta myöhäiseen yöhön ja päiwätyhön päätyttyä meni hän yksinäiseen, syrjäiseen kamariinsa. Siellä nalkausi hän puku päällä pitkänsä sänlyyn ja silloin kuultiin hänen rinnastaan nousewan ihwiä, kumisevia huokauksia. Usein tapasi aamu hänet puku päällä tuossa sängyssä mihin hän wihdoin oli uupunut unen horrokseen. Niin teki hän toiwotonna työtä, sillä totinen rakkaus kestää waikka mitä.

Siihen aikaan nähtiin tehtailijan waimon itkewän enemmän kuin koskaan ennen.

Oli kulunut joku wuosi. Kaikenlaisia huhuja alkoi liikkua tehtailijasta, waikkei suinkaan hänen ulkonaisessa elämässään ja toiminnassaan minikäänlaisista muutosta huomattu. Huhuttiin, näet, ett'ei hänen raha-asiansa olleet juuri niin hywällä kannalla. Sen huhun muossa tuli paljon muitakin huhuja. Tiedettiin, että tehtailijan waimo kärsi hirweästi. Sen oli urkittu selwille, että hän oli erään papin hywästi kas-

watettu tytär. Hän ei ollut hyväksynyt eräitä miehensä väärää mielipiteitä ja niistä oli hän hiljaisesti ja siiveästi muistuttanut. Mutta se vaikutti aivan päinvastaiseen suuntaan kuin mitä hän oli toivonut. Tuo toimielias ja kunniakas mies ei kärsinytkään, että hänen waimonsa häntä nuhteleisi — jopa kaiketi, sillä hän oli oppinut kuulemaan kaikilta ihmisiltä imartelevaa kunnioitusta ja ylistystä. Hän wihastui siitä niin kowasti, että katkaisi kaiken awiollisen yhteyden hänen kanssaan. Siweä waimo kivistui peräti ja kantoi myhkänä raskasta, kuolettawaa taakkaansa, tähttäen kuitenkin tarkasti elämänwellollisuuksiaan, ainoan lapsensa äitinä ja talouden hoitajana. — Piika Maija, joka oli kauan talossa palvelnut, mutta nyt pois lähtenyt, wakuutti kunniasanallaan asian niin olewan. Vieläpä tiesi hän lisätä senkin, ett'ei sen wiisaampaa ja parempaa ihmistä löytnyt koko maan päällä, kuin hänen hyvä emäntänsä.

Semmoisia sitä huhuttiin ja tiedettiin, ja samassa ruwettiin waimon surullista tilaa säälimään, samoin konttoristin ja Elsan kowaa kohtaloa. Kuitenkin olivat nämät alimmaisen kansan kerrostien hokuja, kuiskeita ja säälejä; yhäisien keskuksessa ei liene mitään semmoista ollut, eikä heistä kukaan olisi senlaisia uskonutkaan.

Joku sana minun nyt tähtyy puhua meidän omasta elämästämmekin, koska se on tawallaan yhteydessä tämän kertomuksen kanssa. Me aloitimme elämämme aivan tyhjin käsin, sillä molemmat olimme naimisiin mennessämme köyhät kuin taiwaan linnut. Mutta kun käytimme aikamme oikein, noudatimme ahferuutta, säästäwäisyyttä ja rehelliisyyttä kaikissa toimisiamme, siunasi Jumala kättemme työt, niin että ennen pitkää olimme hywisä waroissa. Itsestään seurasi siitä, että saimme luottamuksen pankkeissa, kauppuhuoneissa ja kaikilta ihmisiltä. Tämä kaikki tuotti meille arwoa ja kunnioitusta kaikilta ihmisiltä.

Waikka olimmekin olleet, ainakin näennäisesjä hyvässä

tuttavuudessa tehtailijan kansa, emme kuitenkaan viimeaikoina käyneet hänellä vieraina. Miten lienee hänen korwilleen tullut miehieni vastenmielisyys häneen, ja sen erän perästä ei kuttu meitä enään koskaan hänen festeihinsä, eikäpä juuri monesti muuallekaan; sillä tavalla jouduimme melkein tyhjänään ulkopuolelle kaikesta seuraelämästä. Miehieni oli siitä paremmin iloisiaan kuin suruisiaan, mutta minun funnialleni koski kowan kowasti semmoinen alennus. Kun miehieni kuuli noita huhuja tehtailijan huonoista raha-asioista, sanoi hän tyhneesti: „sitä olen odottanutkin, ja minä odotan vielä pahempaa perästä; semmoinen elämä ei voi hyvään loppua.“

Semmoisenaan kului joku aika. Eräänä päivänä osoitettiin isosummainen wekseli miehieni lunastettavaksi; se oli niin suuri, että sen maksamiseen olisi mennyt elo elämämme. Miehieni säikähti niin kowan tuota odottomatonta asiaa, ett'ei hän ehennyt pariin wuorokauten asiaa tarkemmin miettimään. Hän tiesi, ett'ei hän ollut mennyt semmoiseen sitomukseen, waan että tässä oli joku wääräys; silti koski se niin kowasti.

Kun hän tointui enimmästä hämmingistään meni hän tarkastelemaan wekselin allekirjoitusta. Toinen aikaa sitä tehtyänsa, huomasi hän, että siinä oli huolellisesti koetettu jäljittää hänen käsialaansa, mutta samassa älysi hän, että vielä selwemmin pillisteli siitä esiin tehtailijan käsiala. Miehieni otja oli kirjastuneena, kun hän sieltä palasi. „Se ei ole kenenkään muun kuin tuon konnan työtä, mutta sen hän saa vielä katkerasti katua“, sanoi hän.

Sillä mielennousemalla meni hän ja haastatti tehtailijan oikeuteen wekselin wärentämisestä. Tehtailijalle tuli nyt paha hätä. Hän ei tiennyt ensimmältä mihin hän turwaisi, sillä tunto tunnusti että hänen asiansa oli wäärä. Hän ajatteli ja mietti sinne tänne, mutta tufewaa pohjaa ei hän waan löytänyt. Wihdoin muisti hän konttoristinsa toiwottoman ja tulisen rakkauden tyttärensä kohtaen, ja toiwon jäde wälkähti hänen mustan mielsensä läwitse. Tätä wahwisti vielä tunto ja

tieto siitä, millä alttiudella ja lämpymyhdellä hänen tyttärensä oli vastarakkautensa lahjoittanut konttoristille. Sydämesjään iloiten siitä, kun hän oli ollut niin viisas, että oli älyhnyt heidän toiveensa turhaksi tehdä tähän saakka, tarttui hän nyt tähän hätäkapulaan. Hän toivoi, että konttoristi tekisi sydämensä asian tähden mitä taansa, waikkapa wäärän walan, kun hän waan lupaisi tyttärensä hänelle. Muussa tapauksessa olisi konttoristi waarallinen mies, koska hän tiesi asian alusta loppuun asti. Mutta jos hywin onnistuisi, olisi kunnia ja ta-wara kaikki pelastettu.

Näitä mietti ja ajatteli tehtailija. Hän esitteli asiansa konttoristille, mutta tämä kauhistui ja pani jyrkästi vastaan.

Mutta ajatteles: tämä on ainoa keino, millä voit päästä toivojasi perille. Sinä tiedät, kuinka sattumus on tehnyt sen, että asiani ovat nythään huonolla kannalla, jonka tähden jouduin tuohon hankalaan juttuun ryhtymään; sinä yksin voit ne jälleen hywäksi tehdä. Pari kolme sanaa waan, joista ei ole wahinkoa kenellekään muulle, jos ei waan tuolle suulaalle ja fitsaalle kultasepälle. Ne sanat woivat saattaa sinut toivotuun satamaan, samalla kuin ne perustawat omasi sekä minun onneni. Ajatteles, sanon wieläkin, ja niin pian kun saan lupauksesi, on tyttö sinun ja me kaikin pelastetut; minä luotan sinuun, minkä vastauksen nyt annat? kaikki riippuu siitä", liwerteli tehtailija.

Konttoristi parka joutui nyt kahden tulen väliin. Hän oli köyhästä kodista lähtenyt ja tiesi warsin hywin, minkälainen aste ylhäisien ja hänen välillensä oli. Se myötäkäyminen, mikä häntä oli tähän asti seurannut, saatti hänet korkealle kirkottamaan. Hän oli rakastunut isäntänsä tyttäreeseen ja saanut vastarakkautta. Sen oli kuitenkin turhaksi tehnyt tämän maailman rikkaus, arwo, kunnia ja kiitto, ja sitä oli hän surrut, miettinyt ja ajatellut yöt ja päivät. Nyt oli tilaisuus käsisä, jonka avulla hän voi tarkoituksensa perille päästä; jos hän sen käjistään päästi, oli hänen hartain halunsa, hä-

nen rakkautensa toivo iäksi päiväksi rauvennut. Tämä aate waiwasi häntä hirweästi. Hän oli kauan ollut pois ja kristillisten vanhempinsa parista. Heidän waroittawat neuwonja ja ohjeensa eivät olleet enään walwomasja poikanja sijällistä ihmistä. Vieläpä oli hän elämän hyöbrinän tähden wieraantunut toisesta äidistäänkin, nyhyisestä emännästään, joka hänelle oli niin monta hyvää neuwoa ja opetusta antanut. Kaikkien tämmöisten elämän ohjeitten puutteessa, wiskattuna alttiiksi kaikenlaisille kiusauksille, ja hurmaantuneena; tulewaisuutensa loistawasta suuruudesta, waiensi hän wiimeinkin omatuntonsa. Wuorokauden kuluttua lupasi konttoristi tehtailijalle ojennetulla kädellä mitä tämä oli pyhtänyt. Ei tarwinne mainitakaan, minkä ilon tämä myönnitys tehtailijalle tuotti. —

Saman päivän illalla tuli tehtailijan kodisja iloiset ajat, sillä isännässä oli tapahtunut äkillinen suuri muutos. Hän oli erin-omaisen hyvällä tuulella ja waimoansakin puhutteli ja kohteli hän kaikella awiomiehen helleydellä ja rakkaudella, jota ei ollut tapahtunut kukaan aikaan. Illemmällä ilmoitti hän juhlallisesti perheensä läsnäollessa, ettei hän nyt ole enään vastaan tyttärensä ja konttoristin yhdistymistä, jos waan he itse niin tahtowat. Kyllä sen arwaa, minkä waiikutuksen tämä odottamaton ilosanoma teki tehtailijan waimoon ja tyttäreeseen. Rouwa itki ilosta niinkuin pieni lapsi. Elsa kawahti isänsä kaulaan, syleili wawisten häntä ja tuhansin kiitoksia lausuen suuteli hän ehtimiseen hänen kaswojaan ja käsiään. Konttoristiin ei tämä ilmoitus tehnyt niin sywää waiikutusta kuin luullut olisi, mutta yhtäkaikki hänkin kylmäkoisesti kiitteli muodon wuoksi tehtailijaa, ikäänkuin jostain tutun-omaisesta ja liian kallisti ostetusta asiasta.

Dikeuspäiwä tuli ja kaikki ihmiset odottiwat utelijaisuudella, kuinka tuo kamala juttu olisi päättywä. Odotettu hetki löi ja asian-omaiset astuivat sisään. Mieheni oli haastattanut konttoristin todistajaksi koska hän oli tunnettu rehelligeksi

mieheksi ja tunsi paremmin kuin kukaan muu isäntänsä asiat; häneen pani mieheni kaiken toivonsa. Dikeuden tutkiinnossa wäitti tehtailija kiwen kowaan, ettei hän ole kirjoittanut puheen=alaista weskeliä, eikä ottanut sillä rahoja; kaikki riippui nyt todistajasta. Kun tämä astui kutsuttuna sisälle, todisti hän walan tehtyään, wawisten ja waaleana kuin haamu, ettei weskeli ollut hänen isäntänsä kirjoittama ja ettei hän sillä ole ottanut rahoja; vielä lisäsi hän weskelin kirjoituksen olewan selwästi mieheni käsialaa.

Ulempia todistajia ei ollut ja oikeus teki päätöksensä, kylläpä arwaatte minäläinen siitä tuli. Weskeli tuomittiin mieheni maksettawaksi ja vieläpä tuli lisäksi suuri sakkokin wäärästä shytöksestä. Pirullinen ilo loisti tehtailijan kaswoista, kun hän tuli lakituwasta ulos. Päätäpuhkaa samosi hän konttoristin kanssa kotiinsa; tämäkin näytti nyt iloiselta ja tyytyväiseltä.

Uivan toisenlainen oli minun mieheni kotiintulo. Hän oli walju kuin palttina ja horjui niin, ettei ollut pystyssä pystyä. Heti, nakkautsi hän sanaa lausumatta wuoteelle. Siinä hän makasi liikkumatta, syömättä, juomatta ja nukkumatta kolonaisen wuorokauden, eikä puhunut sillä ajalla yhtä ainoata sanaa. Minä en hennonut häntä häiritä, sillä käsitin, kuinka suuri sisällinen tuska hänellä oli; tarkastelin waan kauempaa hänen toiwotonta tilaansa. Hän ei ummistanut kertaakaan silmiänsä sillä ajalla, mutta rinta aaltoili ja lainehti lakka= matta, ja wäliin puhkesi sieltä kohisewa huokaus. Wihdoin hypähti hän ylös ja wirtahti: „mutta eläähän Jumala vielä= kin.“ Sen lauseen sanottuaan lähti hän wetoamaan asiaansa. Siellä oli hän saanut tietoonsa toisenkin todistajan, jonka kirjallisen todistuksen hän liitti asiapaperihin. Sitten eli, oli ja toimi hän niinkuin ei mitään olisi tapahtunut.

Tehtailijan kodissa wietettiin sillä wälin iloisia aikoja. Jäntä oli pelastunut kunnialla pahasta pulastansa, konttoristi saanut sen, jonkatähden hän niin paljon oli mustaa murhetta

kantanut ja niin monta leivotonta hötä wälwonut; emäntä tyttärineen sai nauttia elämänsä ensimmäisiä ilon ja onnen päiviä, tietämättä kuitenkään, mistä pohjasta tämä onni oli heille wuotanut. —

Tuli ensimmäinen sunnuntai oikeuspäiwän jälkeen. Tehtailijan kotona oli laitettu niin komea puolinen, ettei mointa oltu usein nähty, waikei yhtään wieraitakaan oltu kutsuttu.

Iloisena istui tehtailija tulewan wäwönsä ja tyttärensä kanssa puolispöydässä. Iloisesti haastettiin iloisia asioita. Talon nyhkyään niin onnellinen emäntä oli työkisjä jälkiruokia walmistamassa, sillä hän tahtoi itse, kuten ennenkin, kaikki walmistaa, semminkin tässä autuuden kajastuksessa. Paljon puhelivat isäntä ja wäwy semmoista umpikuljuista, jota Elsa ei hymmärtänyt, mutta hän ei tahtonutkaan niitä hymmärtää. Tehtailija ja konttoristi oliwat laskunsa laskeneet ja pitiwät lopputulokset oikeina. Sentähden oli heidän puheensa wapaata, sentähden eiwät he osanneet olla warowia, eiwät mitään peitellä; mitä tähän asti oli salassa heidän nyhkyistä aatteistaan, se oli sattumalta niin jäänyt; he luulivat naiswäkönsä syhämiä ja tunteita samanlaisiksi kuin heidän omansakin oliwat — he mittasiwat itsellänsä heitä.

„Käwihän se weskelijuttu warsin hywin“, sanoi isäntä muun muassa iloisesti.

„Käwihän se, warsin hywinhän se käwi“, wastasi konttoristi wähän umpimielisesti.

„Kohkeimmankin toiwon yli.“

„Niinhän sitä tarfoitettiin, luullakseni.“

„Aiwan niin, hah, hah, haa! ja kunniamme sekä mainemme on pelastunut.“

„Entä warallisuutemme?“

„Niin, niin; aiwan oikein, mutta eikö se ollut sinulle tulki tufala tehtävä? siltä minusta ainakin näytti.“

„Eipä juuri niinkään, sillä oikein asiaa mietittyäni,

huomasi palkinnon oleman niin suuren, että sen tähden olisiin woinut uhrata waikka mitä."

Nyt hymäräsi Elsa. Hän ja hänen äitinsä olivat kyllä tieneet, että tehtailijaa oli waiwattu oikeuteen jossain weskeli-jutusssa, mutta he eivät osanneet aawistaakaan asian oikeaa laitaa. Silmänräpähkessä käsitti Elsa nyt asian kaikessa walossaan ja hirmuisuudessaan.

"Herra Jeesus! Hän on wannonut wäärän walan!" kiljahi hän sydäntä wihlowalla äänellä, kaatui hengettömänä lattialle.

Samassa filmänräpähkessä astui äiti sisään: hän oli kuullut tyttärensä huudahduksen; hän parahti kipeästi ja seisoi fitten sanatonna, hurjasti tuijotellen eteenfä.

Kyllä sen arwaa minkälainen hätä nyt asian-omaisille tuli. Konttoristi hyppäsi rakastettunsa luo, nosti hänet latti-alta ylös, kantoi saliin ja laski siellä olewalle sohwalle. Siinä waloi hän tyhön päähän mitä wirwoittawaa waan suinkin käsiinsä sai. Tehtailija kiireesti haetti lääkäriä.

Elsa tointui wiimein. Hän aukaisi filmänsä ja loi surullisen, tuomitsewan katscen wieresfään hätäilewään sulhaseensa Tämä wapii niinkuin haawanlehti tuon heikon naisen nuhteleswan katseen edesfä.

"Woi, Safari, mitä sinä olet tehnyt! Sinä, josta minä olen niin paljon hywää ajatellut ja toiwonut ja jota olen niin werrattomasti rakastanut, sinä teit tuommoisen tyhön! Sinä koetit kauhealla rikoksella pelastaa meidän luultua kunniaamme mutta sillä sinä waan syöksit itsefi ja meidät ikuiseseen perikatoon. Woi, Safari, sinä olet murhannut minut", puheli sairas heikolla äänellä.

"Eläthän toki wiefä! Kyllä sinä, armaani, siitä pian parantet ja kun se on tapahtunut, yhdistymme ainiaksi, ja siten tulee kaikki taas hywäksi", koetti änkyttää wapiusewa nuorukainen.

"Suuri Jumala! Mitä puhut, Safari? — Ei koskaan

wäärän todistajan kanssa", janoi sairas, ja taas meni hän tainnoksiin.

Ne sanat jyrähtivät Sakarin sydämeen, niinkuin ukkonen olisi nuolensa siihen ampunut. Hän vapisi niin kowin, että olisi jokaisen luunsolmun luullut tofistansa irtaantuwan; hän horjui ja olisi kaatunut, mutta hän tuki itseänsä sohwan päätä vastaan.

Sillävälän tuli lääkäri. Huolellisesti tutki hän sairasten tilaa. Surumielin selitti hän, että tytär oli saanut waurallisen paranemattoman kaatumawian, ja että äiti oli kadottanut hymärryksensä.

Tieto tuosta surullisesta tapauksesta lewisi pian ympäri kaupunkia. Monenlaisia mietteitä ja päätelmiä tehtiin sen johdosta ylhäisissä piireissä, sillä asian todellinen laita oli heille tuntematon. Wihdoin tultiin siihen johtawaan päätöfseen, ettei asia, oikein harvittuna, ollut niinkään odottamaton, sillä tunnettu asiahan oli, ettei tehtailijan waimo ollut enenkään ollut oikein wiisas: hän oli waan kadottanut viimeisenkin järkensä. Tytär oli warmaan perinyt äitinsä; olihan hänessä näkynyt merkkejä siihen suuntaan jo ennenkin — siinä kaikki. Sitä waan kowin surkuteltiin, kun tehtailija oli joutunut niin kowa-onniseen naimiseen, josta hänellä oli raskasta ristiä, kenties koko elämänsä ajaksi. Tehtailija olikin surun ja umpi-mielisen näköinen, ei seurustellut kenenkään kanssa, päiwitteli waan kowaa kohtaloansa ja sitä enemmän oli ylhäisillä syhtä päätelmiinsä.

Rauan ei kuitenkaan nuot tehtailijan luullut kärsimiset ja ristit kokonaisuudessaan kestäneet. Tyttären tauti kiihtyi kiihtymistään ja pian oli se siinä määrässä, ettei hän ollut toimellaan paljon koskaan. Niillä harvoilla kerroilla, jolloin hän woi puhua, oli hänen alituisina sanoinaan: „woi, woi sinua Sakari!“ Muutamana ajan kestätyään tuommoista hirweää sielua ja ruumista kuluttawaa tuskaa, heitti hän henkensä, edellä ferrotut sanat huulillaan.

Nyt tuli konttoristille toiset tuumat. Jo ensimmäisen tapauksen aikana oli hän ollut koviin hätäyksissään. Sittemmin oli hän koko ajan, wawisten, seisunut sairaan vuoteen wieresjä hötä ja päivää, toiwomassa vielä ja hoitelemassa sairasta. Mutta nyt hän makasi tuossa hänen edesjänsä kalpeana ja kylmänä, ankarana päälle kantajana. Hän oli kuoltuaankin vielä kaunis, mutta kun onneton nuorukainen loi katseensa hänen kaswoihin, oli niinkuin hänen huulensa olisimat liikkuneet ja sieltä olisi kuulunut kuiske: „Woi, woi, Sakari, sinä olet murhannut minut — ei koskaan wäärän walan tekijän kanssa.“ Nyt särki kauwan nukuksissa ollut omatunto viimeisenkin sulkunsa ja ryhtäsi kaikkine kauhistuksineen ja tuomioineen onnetoman nuorukaisen kimppuun. Hän ei woinut kestää tuon ankaran kantajan tuomioin edesjä. Hän purskahhti waltawaan itkuun ja itki niin kauan kuin hänellä oli pisarakaan kyhneliä ja hitunenkaan woimia. Sen jälkeen waipui hän niin ankaraan surumielisyyteen, ettei syönyt eikä juonut moneen wuorokauteen, itki waan wäliin, milloin wähänkin jaksoi. Hän ei kuunnellut ketään, ei totellut ketään, ei nähnyt ketään; häntä ei hywittänyt mikään; hän oli kuollut maailmalta ja eli waan suruillensa. —

Kaikella on kuitenkin aikansa. Wähitellen haihtui Sakarinakin enin suru, mutta nyt oli hän kokonaan toinen mies kuin ennen. Hän ei woinut enään tehdä eikä toimia mitään ja ennen niin toimeliaasta, kykenewästä ja työteliijästä nuorukaisesta oli yht'äkkiä tullut hautaan kaatuwa warjo.

„Woi minua minä minä olen tehnyt! Minä olen murhannut kaikki jalointa ihmistä ja puhtainta olentoa mitä tässä turhasssa maailmassa woi löytyä. Minä olen wäärässä kunnian himossa unhottanut wanhempieni neuwot ja hylännyt Jumalani, mutta hänen kostawa kätensä on jo rangaisnut kauhean wäärän tekoni. Pimeässä sokeudessa ja jumalattomuudessa arwostelin minä wäärin ihmisyhämiä ja mittasin heitä oman pimeän mieleni mitalla. Totta kyllä on, että

isäntä wiettelä minut tuohon wäärään ja kauheaan tekoon. Hän lupasi minulle suurimman palkinnon, mitä koskaan on voitettu wäärästä teosta tarjota, mutta liian korkea, jalo ja pyhä oli Elsa niin saastaisen työn palkinnoksi. Se oli niinkuin saastainen so'aistus hänen puhtaalle sydämelleen, se ei kestänyt sitä, se katkesi ja lakastui. Miks'ei häntä oikealla hetkellä suotu minulle? Miksi minut pakoitettiin häntä tuolla tavalla ansaitsemaan? — Wietelty, wietelty minä olen, julmasti wietelty ja petetty — mutta miksi minä annoin itseni wietellä? Miks'en totellut sitä wienoa ääntä, mikä tuntui aina sydämessäni ja sanoi asian wääräksi? Miksi koetin waientaa ja nukkuttaa sitä? — ei se ole muiden syy, oma wifani se on — nyt sen tunnen ja tiedän, mutta nyt on jo myöhäinen. Voi minua onnetonta! minä en woi kestää tätä kauheaa tuskaa."

Tuolla tavalla puhui ja waikeoiti syyty nuorukainen ehtimiseen, kuljeskellen huoneesta huoneeseen ja wäänellen käsiään ja ruumistaan.

Tämmöinen menetystapa teki tehtailijalle kowin pahaa. Hän koki kaikin tavoin hillitä ja waientaa Sakaria, sillä selwähän oli, että jos asia todellisuudessaan tuli hänen kauttansa julki oli hän mennyt mies. Sentähden koki hän Sakarille esitellä ja luvata jos jonkunlaisia etuja ja ehtoja, muun muossa kauppa-kumppaniudenkin, kun ei waan hän ilmi saattaisi, miten asia oikeastaan oli. Mutta mitä huoli Sakari mistään eduiista ja kauppa-kumppanuksista. Mitä huoli hän koko maailman rikkauksista ja aarteista, sillä hänen powessaan oli ankara tuomari walweella, joka ei lahjoista huolinut mitään; oikeutta se waan waati. Seuraus tuosta tehtailijan wiimeisestä hätähyrityksestä olikin waan se, että jota enemmän hän esteli Sakaria puhumasta sitä enemmän hän puhui.

Tieto nyhyksistä tapahtumista, Sakari rukun tuskasta ja tunnustuksesta lewisi hiljalleen ympäriinsä. Samaan aikaan palasi mieheni wetoama weskeli-juttu takaisin hlyioikeudesta. Siellä oli asia lykätty uuteen tutkintoon. Sakari kutsuttiin

nyht toistamiseen todistajaksi. Lisäksi tuli vielä tuo tehtailijan talosta lähtenyt piika Maija. Tehtailija koetti kaikki voimansa ponnistaa oikeuden edessä, saadakseen Safarin pois todistamasta, wättäen hänet mielivikaiseksi ja muutoinkin kelpaamattomaksi, mutta mikään ei auttanut, sillä ei hän woinut syhtönsiään tufea.

Safari todisti nyt, että edellisellä kerralla tätä asiaa käsiteltäessä, oli hän, isännän wietelemänä, todistanut wäärin ja tahtoi sen nyt oikeista. Sitten selitti hän, ettei puheenalainen weskeli ollut waskiseppä Kilander'in allekirjoittama, waan tehtailija L—n jäljistelemä.

„Riiwattu, hullu! — Uskallatko isännästäsi semmoisia walehdella?“ ärjäsi tehtailija Safarin todistuksen kuultuansa.

„En minä ole riiwattu enkä hullu, mutta minun omatuntoni on walweella ja sentähden uskallan totuutta puhua“, janoi Safari kalpeana, mutta nyt ei hän wawisjut.

Piika Maija todisti, että hän eräänä kertana sattumalta oli tehtailijan työkissä, johon hän katkonaisesti kuuli kuinka tehtailija parilla kolmella sanalla pyhyi konttoristin auttamaan häntä ja lupasi tyttärensä hänelle palkkioiksi noista parista kolmesta sanasta. Vielä janoi hän kuulleensa tehtailijan wakuuttaneen, ettei niistä ole kenellekään wahinkoa, jos ei tuolle suulaalle ja ktsaalle waskiseppälle; mitä kaikki ne tarfoittiwat, sitä hän ei tiennyt. Asia oli nyt selwä ja oikeus tuomitsi tehtailijan maksamaan weskelin, waiäpä kunniansakin menettämään.

Tämä teki lopun tehtailijasta. Kaikki muutkin welojat rhythiwät hakemaan saatawiaan ja hänen omaisuutensa myötiin niin tarfkaan, ettei kiveä kiven päälle jäänyt. Hänen rajattomaksi luultu rikkautensa raukesi tuokiossa niinkuin tina tuhkaan. Keppikerjäläisenä seisoi hän nyt yksin maailmassa, ylönkatsottuna yhteiskunnan hylkynä. — —

Tämä kaikki ei kuitenkaan aikaansaanut minkäänlaista mielenmuutosta hänessä. Waimonsa wähämielisyys, tyttärensä surullinen kuolema, kottoristin kurja tila, ja oma onnettomuus

tensa, joihin kaikkiin hän itse oli syhllinen, kaikki, kaikki oliivat järkähtämäään kowaksi paatunutta sydäntä. Hän ei nähnyt itesfään pienintäkään wifaa, mutta kaikki kohdanneet onnettomuudet oli konttoristin, tuon siwistymättömän hölmön syh, joka ei woinut kielenfä alla mitään pitää ja joka haaweili tyhjiä, olemattomia asioita, eikä ansainnut muuta kuin suurinta ylönkatsetta.

Sakariffin joutui nyt mierolle. Hän ei khyennyt mitään tekemään tahi toimimaan. Hän kulkea huupotteli waan ympäri kaupunkia laskaamatta päiwitellen wäärää tekoansa ja omaa kurjaa tilaansa. Ei hän syhnyit eikä juonut paljon mitään, ja tuo ankara sekä sielun että ruumiin alituinen pinnistys rupesti aiwan pian waikuttamaan hänen elimiinsä. Siitä aiwan luonnollisesti seurasi se, että hän yhä laihtui ja kalweni, ja wiimein käyskeli hän niinkuin joku haamu tahi warjo, wältellen muiden ihmisten seuraa niin paljon kuin suinkin mahdollista. Kaikki kunnolliset ihmiset sfälittelivät kowin Sakari-paran onnetonta tilaa. He kokiwat tarjotella hänelle ruokaa ja lohdutella häntä kuten parhaiten taisiwat, mutta mikään ei auttanut; sama kujuruss oli waan hänen alin-omaisfena työnään.

Kaupungin läheisyhydesfä, metsän keskellä, on eräs luonnon-ihana peltowainio. Wiimeisfinä terweinä aikoinaan oli Elsa siellä yksinään oleskellut. Minun mieheni huomasi Sakarin nyt jokapäiwä käywän siellä. Eräänä päiwänä ei hän kuitenkaan nähnyt häntä sinne tulewaksi, waikka aika oli kulunut tawallisen rajan siwu. Mieheni meni wainiolle, tarkastelemaan likemmin, mitenkä asiat oikeastaan oliwat. Siellä tapasi hän Sakarin pellon pientareella — kuolleenä. Siinä makasi hän ihan suorana, oikea käsi pään alla; sillä paikalla oli Elsakin usein istuskellut.

Kun mieheni tuli kotiin, ei hän ollut woida saada sanotuksi mitä hän oli löytänyt. Toinnuttuansa nouti hän hewosella ruumiin kotiin, teetti sille arkun, ja toimitti hänet hau-

taan. Myöhemmin hankki hän myös hautakiven, ja harkautti siihen tuon muistokirjoituksen, mikä teistä on niin suurta utelijaisuutta herättänyt.

Tehtailijan vaimo laitettiin hourain-huoneeseen, missä hän muutaman vuoden kuluttua kuoli. Itse tehtailija elää vieläkin ja on nykyään kaupungin köyhäinhoidon huostassa, mutta yhtä murtumaton on hän kuin ennenkin; hän on ainoa, joka kiroaa sortuneen nuorukaisen muistoa.

Minä olin ahmimalla kuunnellut ja kätkenyt joka ikisen sanan eukon kertomuksesta. Mutta kun hän kertoi viimeisiä lauseita heräsi mieleeni joku waistomainen aawistus, ja melkein huomaamattani kysäisin: Minkä näköinen on tehtailija?"

„Kumarahartiainen, lenkösäärinen, isonlainen vanha mies. Hänellä on lumivalkeiset hivukset; päässään pitää hän leveäwieristä hattua ja kädesjään nysthärsämaaa; hatunpartaat ovat melkein ilman poikkeusta alaspäin luokallaan. Jos hän sattuu jotain kuulemaan Sakari R—sta, tulee hän silloin erin-omaisen pahalle tuulelle“, selitti eukko.

Silmänräpäyksessä selveni minulle asia ja minä sanoi puoli-ääneen: „minä olen nähnyt hänet ja puhutellut häntä.“

Olkkos-Kaissa.

K-n pitäjäässä, Pohjois-Savossa, soivat kirkon kellot melkein lakkaamatta; ne ovat kohta ummelleen tehneet sitä taksi vuorokautta. Se oli oikein hätäkellon soittoa. Arpaka-pulaa hyppyytettiin kylästä kylään, talosta taloon. Ihmi-siä rienäsi idästä ja lännestä ja kaikilta ilman suunnilta syrjäiseen Olkkosen taloon. Tuon talon ympäristöllä on omitui- nen liike: toisia tulee taloon toisia lähtee talosta. Toiset tu- levat metsästä, toiset menewät metsään, heitä menee kotiinsa, mutta toisia tulee siaan. Toiset makaawat talossa raukeina, wäshyheinä ja uupuneina, mutta toiset wasta tulleet, owat wir- keät ja toimeliaat, ja näyttämät jaksawan niin paljon; jos heitä wertaili noihin wasta metsästä tulleisiin ja uupuneisiin, luulipa etteiwät he wäshyji koskaan. Kun tarkemmin filmäili tuota noin woipaa joukkoa huomosiapa aiwan helposti, että sii- nä oli semmoisiakin, jotka osoittiwat kylmää yhtäkaikkisuutta koko hädän suhteen; ainoastaan ulkonainen pakko oli häätänyt heidät yhteiseen osanottoon. Toiset taas oliwat hätäiset ja miettiwäiset, näyttäen wirkeää halua toimimaan wiimeiseen woimiensa uupumiseen saakka. He oliwat niitä, joilla on sää- liwä sydän, joihin koski kipeästi, waikk'ei hätä ollut heidän oman- ja jotka tunsiwat aiwan samaa mitä hädän-alainenkin tunsi.

Suurella muuripadalla keitettiin talossa ruokaa, aika leipäryhkiäitä kannettiin pöydälle ja nälkäiset, wäshyneet mie- het työntähsiwät isoissa parwisissa pöydän ympärille kiihkeää

nälkäänsä sammuttamaan, sillä heidän omat eväswaransa olivat loppuneet.

Mikä nyt sitten oli hätänä, kun tuommainen melu oli nostettu? Olipahan waan, ei pienen pieni, eikä suuren suuri, pieni yhteiskunnan jäsen pikkuinen wiidennellä vuodella olewa tyttönen oli juosut metsään ja sinne eksynyt. Sentähden soitettiin hätäkelloja ja hyppyytettiin arpakapulaa, sentähden menuttiin ja touhuttiin.

Lapsen hakemista oli pitkitetty jo lähes pari vuorokautta, mutta turhaan. Häntä oli haettu läheltä ja kaukaa, kontaktattu kaikki nuoren winalot ja korwen loukerot, nunsittu joka luola ja kolo, samottu metsät ja salot pitkin ja poikki, melkein mies mieheensä kiinni, eikä sillä oltu muuta saatu kuin ankaraa uupumusta ja wäsymystä, jeta uutta epätoivoa ja pelkoa.

Waiikka melkeen kaikki hakiat olivat täydestä mielestä ja juurella uutteruudella tehneet tehtävänsä, ei heistä kukaan kuitenkaan wetänyt wertoja lapsen äidille ja isälle. Koko ajan olivat he wäsymättä, silmiään ummistamatta, jäseniään lewäyttämättä, hakeneet lastansa. Kaikkialla olivat he ohjaamasja hakumiehiä sinne ja tänne, misjä heidän mielestään mahdollisesti olisi pitänyt lapsen löyhyä. Moni hakija oli moneen kertaan wäsynyt, moneen kertaan lewähtänyt, ainoastaan wanhemmat olivat myötäänsä jaksaneet. — Voi kuinka rakas on lapsi wanhemmalle.

Mutta luonto waatii welkansa rakastawimmaltakin. Wanhemmat uupuiwat nyt, ei tahdon, halun ja rakkauden puolesta, mutta ruumiin woimat pettiwät. He uupuiwat niin, etteiwät woineet silmiänsäkään liikuttaa, mutta sydän, se waan woi elehtiä ja se toi tuntoon kauhean tuskan lapsen tähden ja ainoa mikä wielä antoi hiukan toivoa heidän murheelliseen sie luunsa, oli se, että ehkä muut hakijat lapsen löytäwät.

Noin oli haettu jo toisen päivän illalle ja ainoa toivo oli waan nyt niissä jotka wielä olivat yhä metsässä. Pelko

ja toivo sanomattoman tuskan kanssa sekaisin kuohui vanhempien sydämissä, noin odottivat he viimeisiä viestejä illalla kotiin palaavalta wäeltä.

Silta tuli, ja hakijat tulivat, mutta lukaan ei tuonut lasta. Yhtä tyhjänä he palasivat ja yhtä toivoton oli tila kuin ennenkin. Vanhempain sydämelle se oli melkein kuolon isku. He wapisivat kuin haaman lehti, woivottelivat ja wääntelivät käsiänsä, he olivat jo senwerran woimistuneet että woivat sitä tehdä. Yhdensalainen tuska, yhdensalainen huoli oli molemmilla, mutta erilaisen vaikutuksen se kuitenkin teki heihin: äiti suri woimistuakseen, isä näännyäkseen; heikompi astia oli wäkewämpi. Isä näännyhi toiwottomuuden helteessä, äiti kärsi myös yhtä paljon, kenties enemmänkin, mutta hänellä oli enemmän uhraawaisuutta, enemmän rakkautta ja hän ei heittänyt toivoansa silloinkaan wielä, kun kaikki näkyivät sen kadottaneen. Hän hyppäsi ylös ja alkoi pukea päälleen. Mihin lähtekseen? Pimeään syys-yöhön, kolkoon metsään, yksinänsä hakemaan lastansa. Häntä ei pidättäneet pyhämiset, rukouset, turhaksi tekemiset, eikä mitkään estelemiset, sillä yksi oli, joka pakotti häntä kiiruhtamaan tälle waiwaloiselle retkelle ja se oli hänen poisja olewa lapsensa, jota hän niin werrattamasti rakasti.

Talossa oli muiden lasten joukossa kymmenennellä wuodella olewa poika. Kun hän huomasi äitinsä lujan päätöksen lähtä ylös sellään, käwi hänen kowan sääliksi ja hän rupeesi pyrkimään kumppaniksi. Siinä ei auttanut äidin eikä muiden kiellot taikka käsyt, mutta poika oli waan lujasti päättänyt lähtä, käwi wielä miten käwi. —!

Niin lähtiwät he mutta kummallisia ja monenkaltaisia tunteita oli siinä isossa ja wäsyneessä ihmisjoukossa, joka tuota lähtöä oli katsomassa.

„Pyhdän wielä kerran, ettet lähde yötä wasten synkkään metsään, sillä helposti woipi tapahtua, että sinäkin wielä jätät

sinne ja silloin en minä enään voi elää", pyhteli voimaton isä uhraawaista waimoaan.

„Lapseni, lapseni! — Jumala kyllä meistä huolen pitää“, fanoi rakastawa äiti ja syöksyi pojan kanssa yön pimeyteen.

Ensimmäisen salon halki kuljettuaan, tulivat he suurelle awonaiselle niitylle. Sitä samosivat ja kulkiwat he ristiin-rastiin, tarkastellen joka pensasta ja mättäänkoloa. Rauwan eivät he sitä kuitenkaan woineet tehdä, sillä heikon, huolehtiwan äidin woimat uupuivat nyt peräti. He istuiwat muutamalle mättäälle niityllä, sydän täynnä sanomatonta surua ja tuskaa.

„Woi minun lastani, woi minun lastani!“ huudahteli ahdistettu äiti chtimiseen ja wäänteli käsiään tuskissaan. Sitten hän laskeusi polwillensa mättäälle, kohotti kätensä ja silmänsä taiwasta kohden ja rukoili Jumalaa, että hän johdattaisi vielä viimeisessä hädässä heidät oikeaan paikkaan ja että hän warjeleisi lapsen kaikesta hädästä ja waarasta!

Se oli äidin rukous ja se ei ollut tuommoinen ulkokulmainen, tawanmufainen huulten höpinä, mutta se oli rakastawan äidin sydäimestä lähtenyt hätähuuto, joka yön hiljaisuudessa kohosi thyneen ja sekeen syyskuun yö-ilman halki korkeuteen; tuntuipa siltä kuin tuo heikon äidin heikko rukous olisi todellakin ylettynyt taiwaaseen.

Kun hän nousi ylös rukoilemasta, selweni taiwas entistä selwemmäksi, tähdet tuikkiwat taiwaalla niin ystävällisesti ja oli pa niinkuin ilma olisi tullut hieman waloisammaksi. Ja mitenkä lienee ollutkin, mutta äiti tunsu sydämessään tapahuneen suuren muutoksen; raskas murhe oli ainakin osaksi poistunut ja lapsellisella turwalla ja luottamuksella uskoi hän asiansa Hänen haltuunsa, jolle hän oli juuri wasta hätänsä ilmoittanut.

Juuri kun he taas istuiwat mättäälle, hawaitti poika aiwan lifellä kiiltomadon.

„Woi, woi, äiti! Katsookaapa! Tähti on pudonnut

maahan", sanoi poika ihastuen, ja osoittaen samassa formel-
lanja matoa.

„Ei se ole tähti, tähti ei voi pudota", sanoi äiti.

„Mutta mikä se sitten on? sanokaa! Voi, voi kuinka
kaunis ja loistava se on", sanoi poika läheten samassa matoa.

„Ota se waan käteesi ja tuo tänne, ei se mitään pa-
haa sinulle tee", kehoitti äiti.

Poika otti nyt madon käteensä pelkäämättä ja toi sen
äidilleen. Tämä, pitäen matoa kämmenellensä pyöritteli, kää-
teli, ja katseli sitä. „Voi jospa sinä maan tähtönen voisit
ohjata meidät kadonneen lapseni luo; sinä olet niin loista-
wa"! sanoi äiti puoli-surullisesti.

„Antakaa, äiti, kun minäkin katselen vielä kädestäni
tuota kaunista matoa"! pyöritteli poika, kofottaen kättänsä sitä
vastaan ottamaan.

Äiti antoi. Poika käänteli ja pyöritteli sitä kädessjnsä
ja yhdesjä ihastelivat he sen walaisewaa loistoa, ja heidän
surunsa oli haihtunut siihen paikkaan, tuon pikku matosen lois-
teessa. Kuinka lieneekin niin sattunut, mutta mato putosi
hyt'äkkiä pojan kädestä maahan. Hän tapaili sitä hätäisesti
kiinni, mutta se meni piiloon niin sukkelaasti, että se katosi
kuin kaste maahan. Poika hätäili ja pyöri ympäri, katsoakseen,
mihinkä se olisi joutunut. Tuossa pyöriesjään sattui hän
luomaan filmänsä ulommaksi ja woi ihmettä! Siellä loisti
toinen vielä kirkkaampi kiiltomato.

„Täällä on toinen kiiltomato", sanoi poika ja juoksi jo
ihmettjnsä kohden. „Voi, woi! täällä kaksi — kolme, neljä
— paljon, lukemattomia ja tuolla kaukana on oikein iso ja
loistawa, sen menen ottamaan ja tuon sitten äidille", jatkoi
hän ja juosta wilisti pitkin niittyä, ennentun äiti kerkesi mi-
tään sanoa.

Kun poika pääsi tuon etimpänä olewan loistawimman
kiiltomadon luo, hawaitsi hän sen olewan ison pehon keskellä.
Hän kurtistelee sinne, löytäaksensä pääjöpaiikkaa madon luo.

Hän katsoo ja katsoo mitenkä onkaan? Siellähän näyttää olevan jotain — ihmisen kasvojen muotoista, jotka hämäästi haamoittavat kiiltomadon loisteessa. Poika hämmästyhy ensin, tarkastaa kuitenkin tuota ihmisen näköistä pelon sekaisella kam-molla, mutta jota enemmän hän katselee sitä, sen enemmän näyttävät ne ihmisen kasvoilta. Hän tunkeusi pehon sisään ja khyristyi esineen yli, ja nyt hawaitsi hän, ett'ei se ollut mikään erhetyh, waan että pikku sisko oli todellakin siinä wies-läpä ihka eläwänä, sillä lapsi hengitti wapaasti ja jeltwästi. Hän hawaitsi siskon nukkuvan niin rauhallisesti kuin ei olisi mitään waaraa tahi hätää ollut.

„Kaisa“, fanoi weli ja kohotti hiljaa häntä.

„Eja! misjä äiti on?“ fanoi lapsi heti hawahtuen.

„Äiti on tässä aiwan lifellä, lähdetään äidin luo“, ke-hoitti poika.

„Lähdetään äidin luo, täällä on niin pimeä ja kylmä“ fanoi lapsi myhöntwästi.

Poika sieppasi siskonsa syhliinjä ja lähti häntä wiedä kii-dättämään. Ei hän ollut wielä puoliwälistäkään, kun jo huusi.

„Äiti, äiti! Täällä on pikku Kaisa“.

„Herra Jumala! mitä puhut, mitä fanot? fanoi äiti ja syhötjähähti ylös. Melkein samassa oli poikakin jo perillä ja hän sai sulkea kadonneen lapsensa syhliinjä.

Äidin mielenliikutus oli niin suuri, ett'ei hän woinut seisoa, waan istui lapsensa kanssa mättäälle. Siinä hän li-kisti häntä, fanaa fanomatta, syhdäntänsä wasten. Lapsi ei wir-kaunut muuta kuin: „äiti“, mutta se fana sisälfi niin pal-jon, sillä nyt hän tiefi olewansa tallessa, semmoisessa tallessa, jossa oli niin turwallinen ja hywä olla, tallessa jossa niin paljon rakastettiin häntä.

Kun äiti toipui sen werran mielenliikutuksestansa, että hän woi puhua, fanoi hän hiljaa: „Jumala on kuullut ru-koukseni lapseni“.

Esja-poika juoksi nyt sille penssaalle, josta pikku sisko löytyi ja jossa tuo loistawin kiiltomato oli. Kun hän katsele loistokohotaa tarkemmin, hawaitti hän ettei siinä ollutkaan yksi, vaan kokonaista kolme matoa. Ne olivat aivan yhdesä ryhmässä siltä näyttivät ne niin suurilta, siltä loistivat ne niin isosti, ja nyt ne näyttivät pojan mielestä loistawan entistä kirkkaammasi, oikein wilkuttamalla: niin ainakin hän wäitti — oli pa todellakin niinkuin korkein kaitsemus olisi ne siihen aset tanut.

Nyt lähdettiin kotia kohden. Wäsyhtijä oli tuo paljon waiwannähnyt, paljon walwonut ja paljon rakastawa äiti, waan paljon jaksoi hän wieläkin, sillä olihan hänellä nyt sy lisiä rakas lapsensa. Niin mentiin, ponnistettiin eteenpäin ja kun äiti uupui, kantoi Esja-poika pikku siskoaan.

Ei ollut vielä aamu waljennut, kun he tulivat kotiin. Siellä ei ollut yksikään filmä ummistunut, niin sywästi oli wat he huolehtineet yhraawaisen äidin ja häntä sääliwän po jan höllistä matkaa.

Ei tarwinne kertoa, minkä hämmästyksen sekaisen ilon waukutti näiden hakijain palaaminen ja lapsen löytäminen. Erittäinkin pelosta puolikuollut isä ilostui niin, että oli siihen läkähtymäisillänsä.

Baljon oli äiti jaksanut rakastettu lapsensa tähden, mut ta nyt hänen woimansa uupuivat. Hän kaatui kowalle tau tiwuoteelle ja taisteli kauwan elämän ja kuoleman välillä. Usein juoksi lapsi äitinsä sairasmuoteen luo ja silitteli hänen kuuhtuneita kaswojansa. Silloin awasi äiti riutuneet filmänsä ja katsoi lastaan. „Lapseni“, kuis kasi hän silloin ja painoi taas filmänsä umpeen. Wihdoin parani äiti mutta olisiko h an niin käynyt jos ei tuo pelastettu lapsi olisi ollut hänen fil mäinsä edessä?

Wuosia kului ja pikku Raija kasvoi ja wahvistui. Hän waurastui pian ketteräksi ja wilkkaaksi ja sentähden oli hän kaikkien lemmikki. Erittäinkin oli hänen lapsellinen mielikuwituksensa tawattoman wilkas ja sattawa. Se nosti jo aikaisin kaikkien huomiota ja sen wuoksi sai hän aiwan nuorena puhuttelijoita ja kysymyksien tekijöitä, wanhoja ja nuoria, eikä kukaan katsonut arwonsa alenewan, jos puheli tuon lapsen kanssa. Tuommoisissa tilaisuuksissa antoi hän niin sulleloita ja asiaan kuuluwia, ytimekkäitä ja selittäviä wastauksia, että olisi luullut hänen olewan suuren, wanhan ja kokeneen wiisaustietelijän; sepä seikka se juuri olikin, joka hänelle niin paljon ystäviä toimitti, sillä hänessä oli totuus kätkeynä ikäänkuin itsestänsä.

Raikein noiden hyvien ominaisuuksien ohessa, oli hänellä oikkujakin, sillä hän oli oikeen aika wiiripää. Hän ei pelännyt mitään waaraa ja wanhempien alin-omaisena pelkona oli, että tyttö jonakin kertana taitaisi niskaansa. Hän kiipeili korkeille huoneiden katoille ja pitkiin puihin ja kun sitten ruwettiin hätäilemään ja ehynnä häntä alas neuwottelemaan, oli hän jo maassa, ennenkun ennätettiin mitään yrittääkään hänen auttamiseksensa. Kuinka hän niin joutuin itsensä alas toimitti, usein hywinfin waarallisilta paikoilta, sen ties tawas; mutta summa waan oli se, että tyttö jo juosta wilisti tuotaan tuokempana, niin että kangas kopisi ja wirsut jaloista sinkoilivat, iloisesti samalla nauraa heläyttäen. Hän oli ensimmäinen syksyisellä ja viimeinen kewäisellä heikolla jäällä. Siellä hän keikkui ja leiskui kaikkien muiden ihmisten suureksi kauhuksi, mutta mitään wahinkoa ei waan hänelle tullut, sillä aina hän pelastui ikäänkuin ihmeen kautta.

Waiikka tyttö olikin tuommainen heisakka ja wiiripää, oli hän wanhemmillensa kuitenkin nöyrä, kuuliainen ja tottelewainen kuin lammas, milloin waan hän oli heidän käskettävillään, mutta omassa olossaan tahtoi hän waan elää omaa, wapaata ja huimaa elämäänsä. Wanhempiaan rakasti hän kaikella lap-

sen rakkaudella, eikä rikkonut heitä vastaan leikkilääntään. Vanhemmat rakastivat myös sanomattomalla rakkaudella tuota pikku huimapäätänsä, ja he varoittelivat ehtimiseen häntä wälttämään noita alituisia waaroja, joita tyttö nähtyi ikäänkuin etsiwän, mutta hän wastasi waan: „mitä joutawia eihän waaraa koskaan tule, kun waan eteensä katsoo“.

Siinä hänen kotonansa oli eräs wanha talon sukulainen mielivivainen mies, mikä perintönsä kautta oli saanut eläkkeen talosta. Tuo puutteellinen mies oli suuressa määrässä kummallinen. Hän ei tehnyt eikä toiminut mitään warjunaista talon työtä. Päiwäkaudet istui hän waan uunin pankolla, pidellen kädesfänsä seipään tywipuolen paksuista sauwaa. Sitä hän kolkutteli ja naputteli yhtenänsä lattiaan, myrysten itseksseen oudonperäisillä äänneillä jotain, mikä ei ollut mitään, tahi oli jotain semmoista salaperäistä, jota ei ymmärretty. Sauwastansa piti hän semmoisen huolen, että joka wiikon päiwälle leikkasi siihen weitsellänsä erityisen kummallisen lowen. Kun wiikon päiwät olivat noin lowitetut, siirsi hän ne kuukausloweihin ja kun kuukauslowet tulivat tähteen, saiwat ne siirtyä vuoden loweihin. Hän oli siinä niin tarkka, että oitis huomasi niissä pienimmänkin wirheen ja muutoksen. Wälistä koetettiin eshyttää häntä, wuolemalla entisiä lowia pois ja leikkaamalla uusia, eshyttäviä sijaan. Turhaan kaikki, sillä ensimmäisellä hawaitsi hän missä wika oli ja ensimmäinen työ oli sen oikaiseminen. Se oli hänen annakkansa ja historiansa, ja ei sitä vuoden päiwää eikä tapahtumaa ollut, jota ei hän täsmällensä tiennyt sanoa, missä ja milloin sekini ja sekini seikka oli tapahtunut.

Yleiseen pidettiin Pankko-Tuomasta — sillä se oli ukon nimi — pilkan ja kiusan esineenä ja poikawiiharit tekivät hänelle minkä mitäkin kummellusta. He nyhivät ja repivät häntä milloin mistäkin nutun ja rhyhyn liepeestä, wuolivat hänen riimusauwastaan pois lowia ja koloja ja tekivät uusia sijaan, milloin waan ukon silmä wähänkään wältyi. Kaiken

tuon vuoski tulistui ukko tavasta tulihinsa, tauloihinsa ja huimi poikamiikareita sauwallansa kelpo lailla, milloin waan hän heidät saawutti. Tuotapa he juuri oliwat tarkoittaneetkin ja se oli heidän suurin ilonsa kun he saivat ukon suuttumaan ja jäljestä ajamaan. Huutain, hoilaten lähtiwät he silloin hyppyyhyn ja huusiwat: „Pankko-Tuppu tulee, Pankko-Tuppu tulee!“ Mutta kun Tuppu waan saawutti jonkun heistä ja sai kolhaista riimusauwallansa, tuli toinen ääni kelloon ja kinttujaan pidellen huusiwat he että salot kajahteliwat.

Kun Raisa tuli hymmörtäväisemmäksi, ei hän koskaan mielistynyt tuohon toisien ylimieliseen kiusaamiseen. Päinwastoin esti hän jo sen alussa pelkällä läsnä-olollaan, sen ylimaltansa voimalla, minkä hän oli toisten lasten ylitse saanut. Jos joku rupefi jotain semmoista yrittämäänkään, sai hän kohta Raisa tyhöltä löyhlytyksen ja nuhde-saarnan, ettei suinkaan hänen tehnyt mieli toista kertaa sitä yrittämään, ja sen johdosta oli mielivaiwaisella aina hywä rauha tyhön saapuwilla ollessa.

Raisa oli muutoinkin ystävällinen tuolle kummalliselle ukolle. Hän ei pelännyt häntä vähintäkään, waan istui usein hänen polwellaan, siljoitteli hänen rypistyneitä ja kulmikkaita kaswojansa, sekä taffuista ja pörröistä partaansa ja imekkeisiin punoontunutta tukkaansa. Usein kantoi tyttö ukolle hänen ruokansa ja eipä aiwan harwoin tapahtunut, että hän toi itselleenkkin lusikan ja söi ukon kanssa yhtenä tämän warsinaisesta pahkakupista.

Raisen tuon lapsen suwaitsewaisuuden ja ystäwyhden vuoski, perehtyi ukko häneen niin, että hän katsoi tyttöön niin hartaasti misjä hän wielä liikkuihin ja elähti, eikä näyttänyt saawan rauhaa misjään, kun ei waan Raisa ollut hänen näösjänsä. Jos sitten tyhölle tuli mikä wahinko, oli hän aina ensimmäinen tätä auttamaan ja osoittipa hän silloin semmoista ketteryyttä, notkeutto, joutuisuutta ja woimaa, että sitä oikein ihmeteltiin, sillä senkaltaista ei hänessä oltu ennen hawaittu.

Eräänä kertana tuli Raisa sairaaaksi ja makasi useita viikkoja hyvin heikkona. Mutta Tuppu istui yötä päivää hänen vuoteensa vieressä, eikä lähtenyt siitä pois wahingosaksaan; koko aikana ei hänen nähty silmiänsä ummistawan. Siinä ollessaan tuli hän paljon ahkerammaksi tuon kummallisen sauwan sa pyhälöimimisessä. Hän rakensi siihen erityisen osaston, jota siinä tähän asti ei oltu vielä nähty. Siihen leikkeli, kaimeli ja piirusteli hän kummallisia koukeroita, loppisia, piiruja, koloja ja merkkejä, ja sitä tehdesään katsoi hän välisti vuoroon sairaaseen lapseen ja sauwan sa uuteen osastoon. Kun häneltä kysyttiin, mitä hän tarkoitti noilla aiwan oudoilla merkeillään, vastasi Tuppu: „tämä on ennustus-osasto“. Eräänä kertana hän näin tarkasteli hyvin wilkkaasti, melkein pä kiihon tapaisella lewottomuudella riimusauwaansa. Wihdoin oikaisi hän itsensä suoraksi, pisti weitsensä kärjen erään kessellä ennustusosastoa olemaan, monisoppeloiseen koloon ja sanoi: „tuossa se on“. Sitten hän nousi ylös ja lähti pois hän meni entiselle sijalleensa, pankolle istumaan ja oli niinkuin ei mitään olisi tapahtunut, eikä mitään sairasta olisi ollut.

Melkein samana tuokiona kun Tuppu lähti pois sairaavuoteen vierestä, rupe si tyttö nukkumaan ja nukkui yhteen puhkuun kokonaisen vuorokauden. Se oli taudin käännekohta ja siitä hetkestä pitäin alkoi tyttö parantua.

Kun hän jälleen oli tullut terweeksi, ei hän ollut kadottanut rahtuakaan entisestä hilpehestään. Hän sai waan enemmän kaswaneena ja kehittyneempänä yhä uusia temppuja. Hänestä tuli nyt semmoinen uimari ja luistelija, ettei yksikään kylän samaa-ikäisistä pojista wetännyt hänelle wertoja. Mäen lastija oli hän semmoinen, ettei sitä waaraa, jyrkännettä, wuorta ja ahdetta löytnyt paikkakunnassa, josta ei hän olisi suksilla lankeamatta laskea suhautellut, niin keweästi, ja luontewasti kuin siiwillä pyyhkien. Kesäisinä aikoina oli Raisalla järwillä oikea elementtinsä. Siellä hän souteli ja purjehti, milloin waan tilaisuutta siihen oli. Hän ei kairan-

nut järvivetkilleen kumppania eikä seuraa, mutta yksin hän salaa hiipi wakkamalle, työnsi wenheen wesille ja alkoi, joko purjeilla, tahi soutamalla kulkea selälle päin. Kunta kowempi myrsky oli, sitä hauskempi oli Raijalla. Silloin lewitti hän purjeet, ja niinkuin joutsen kiiti hän rauhattomien ja waahtoawien aaltojen harjoilla, niin että keltaisena kohisi wesi purren keulan edessä; eheänä palasi hän kumminkin noilta hurjilta retkiltänsä, useinkin läpi märkänä, mutta iloisempana ja reippaampana entistänsä.

Raija kehitti erin-omaisen pian ruumiillisessakin suhteessa. Wiisitoista=wuotiaana oli hän kookkaampia tyttöjä mitä olla saattaa. Eipä siinä vielä kyllä, että hän oli pitkä ja solakka, mutta hänellä oli runsaassa määrässä sitä, mikä juuri korkeimman painon antaa kauniille sukupuolelle: hän oli tawattoman kaunis. Notkea kuin nuori wesa, keweä kuin aamusumu, kirkas kuin nousewa aamukoi ja lempeä kuin kesa=kuun tuulosen hengähdys, oli hän; olipa niinkuin hän olisi ollut yli kaikkien kuolewaijien.

Sloinen heijakka, nenäkäs, wiisas ja riehakka kun oli, oli hän kaikissa nuorten kisoissa ja leikeissä ylimykseenä ja johtawana henkilönä, joissa kaikki käwi hänen tahtonsa mukaan; kaikki katsoivat häneen ja hän kaikkiin.

Dikenden tunto oli hänellä niin ankara ettei hän kärsinyt mitään wääräyttä ja sortoa kenellekään tehtävän, ei minikään nimen ja warjon alla. Jos nuorien joukossa joskus tapahui jotain mikä ei ollut oikein omantunnon mukaisista, rankaisi ja nuhteli Raija wääräyden tekijää, eikä yksikään pannut hänen päätelmiään ja tuomioitaan vastaan, sillä ne oliwat niin totuuteen perustettuja, ettei niitä vastaan woinut ponnistella.

Raijen muun ohessa muodostui hänelle mitä ihanin ja woimakkain ääni. Kun hän iltamilla laulaa heläytteli joko kotikankahilla, tahi marja- ja niittytiloissa, taikka paimenessa ollessaan, kajahtelivatpa wuoret ja korwet sadoilla kumauksilla

ja liwerryksillä vastaan. Raiiki, jotka sen kuuliwat, heittiwät käwelmisen, jos liikkeellä oliwat, tahti työ-aseet pois käjistänsä ja rupesiwat hiljaa, hengittämättä kuuntelemaan tuota tuttua ja luihin sekä ytimiin kähwää säweltä.

Paimenesa hän kulki mielellään. Se oli hänen lempijä mielithötänsä; sinne paloi hänen mielsensä, sillä olihan hän siellä omassa wapaudesjansa, jossa ei kukaan ollut pelkäämässä hänen niskansa taittumista. Siellä sai hän mielinmäärin kiipeillä salojen pitkiin honkiin, siellä hypellä wuorien shvien kiihujen hlytse ja kiiwilohkareelta kiiwilohkareelle; siellä peilikirkkaisu metsälammissa uida pulikoida mielsensä mukaan ja siten laulaa helähtellä, tahti toittotaa paimentorweensa että wuoret kajahteliwat. — Oli Raiisalla iloa ja riemua: mikäs ollessa, kun on nuori ja riehaakas.

Otso on Sawon karjan pahin wihollinen. Säälimättä käypi se karjan kimppuun ja kaataa uhrinsa, katsomatta wähhääkään, onko karjan omistajan mieli musta tai walkea. Niiden wuoksi siellä pidetään paimenia ja usein pelastawat heikotkin kaittijat karjansa metsän' kultaisten kuninkaan ahneudelta, sillä kammoopa otso kuitenkin jalointo Luojan luodusta — ihmistä. Monta karhujuttua, toinen toistaan kummallisempaa oli Raiisankin paimen-ajalla liikkeellä, joita iltamilla kertoiltiin wäkijoukossa. Niitä kuuntelemassa tawallisesti oli tyttökin, mutta siitä huoli hän wähän, sen ilon ja hauskuuden rinnalla, mikä hänellä oli metsässä ollessaan, hänen mielensäkään ei juohtunut mitään pelon tapaista.

Eräänä päivänä oli hän taasen paimenesa. Namusta alkaen oli Pancko-Tuppu ollut hywin lewoton ja tarkastellut suurella tarkkuudella riimusaunansa ennustus-osastoa; sitä ei hän ollut tehnyt fittenkuin tytön fairaana ollessa. Puolen päivän rintamassa oli hän pistänyt weitsensä tutkaimen eräsen loween ja sanonut taasen: „tuossa se on“. Sitten hän oli hiiwinyt kenenkään tietämättä huoneesta ulos ja mikä

kumminta oli, havaittiin hänen ottaneen firveen mukaansa, jota ei hänen oltu ennen nähty tekewän.

Sita tuli ja Karja tuli, mutta eipä Kaisaa tullutkaan — eipä Bankko-Tuppuakaan. Kun vielä päälliseksi huomattiin erään nuoren karjasta olewan poisja, alkoivat miehet kähä hywin lewottomiksi. Mitä nyt tehdä? Hakemaanko? Sehän oli ainoa järjellinen keino mitä semmoisissa tapauksissa saattoi keksiä. Mutta pimeä, tuo luonnon woima, joka kaisen tarvan liikkumisen ulkona tekee mahdottomaksi? Lyhydyt? Mitä warten ne olisivat, joslei juuri sen wuoksi, että niillä walaistaisiin yön kolkkoutta.

Päätetty ja tehty. Shtyettiin kaikki lyhydyt mitä talossa löyhyi ja naapurista haettiin lisää; sitten lähettiin joukon miehissä hakemaan Kaisaa ja samassa Bankko-Tuppuakin.

Mutta mihin mennä, mihin ohjata askeleensa?

Metsä on laaja, wäljät owat salot, korkeat ja monet owat waarat ja wuoret, monisoppiset owat wuorten winkalat, kohisewat, synkät owat korpien komerot. No mutta Szwännysslammen korpi, tuo kolkko seutu, jossa ei ihmisjalka usein käy, jonka lammen sywyhttä ei vielä kukaan ole woinut mitata? — Sielähän on kuultu kontion nythään elämöiwän — sinne ohjataan matka.

Niin arwelivat, niin harkitsivat Dikkosen wäki tuona yleisen hädän aikana. Kiireesti he shtyttiwat lyhtynsä ja lähettiwät forkkeloimaan Szwännysslammen korpea kohden.

Pimeä oli syys-yö, kolkot oliwat korkeat korwet samotesa eteenpäin. Pitkät, naamaiset ja luppoiset korpien kuuset näyttiwät lyhtyjen walaisemina yön tummassa walossa hirmuisilta jättiläisiltä. Ne näyttiwät ojennettuine käsiwarsineen tahtowan musertaa jokaisen, joka rohkeni lähestyä heitä tänä synkkänä wuorokauden hetkenä, jolloin heillä oli lupa ja oikeus wallita ja tenhowormallaan hlläpitää sitä hliwaltaa, mikä heillä oli niin monen wuosituhannen kuluesja ollut Suomen jaloilla. Näyttipä siltä kuin ne olisivat oikein uhallu waati-

neet sitä pyhää, pelon sekäistä kammoa ja kunnioitusta ihmistä, jota he niin pitkän ajan kuluessa olivat oppineet saamaan. Nuot maahan asti ylöstyvät naamat olivat ikäänkuin kauan eläneiden ja käskemään tottuneiden vanhukojen parta olisi lainehtimalla antanut kaksinkerroin voimaa ja arwoa tuolle jylhälle, mutta kauniille luonnon esineelle. Kaksinkerroin tulikin niille arwoa sen tummenewan warjon seasminä heikko valo loi salaperäisesti haaweilewaan laajaan forpeen.

Petäjät näyttivät niinkuin ne olisivat olleet wanckoja, kufistumattomia maan wartijoita, jotka jokaisen sille tulleen wamman ja wastuksen woisimat turhaksi ja mitättömäksi tehdä. Jokainen iso kiwi näytti niinkuin niiden takana olisi Tapio, itse metsän halliparta kuningas hykkinyt viilossa ja tarkastellut: mitä nyt ihmislapsen etsivät ja haapuroivat. Syvät kallion kuitut ammottivat pohjattomia kitojansa, uhasten niellä jokaisen uhkarohkean, joka waan läpipääsneenä muiden etuwartijain siwutse oli onnistunut pääsemään tänne asti. — — —

Siin oli: suuri oli luonnon lumouswoima, mahtawa sen wailutus, mutta eteenpäin pyrkiwät kulkijat lyhyhensä walossa, waikka kohtakin arkuus mielessä, sillä olihan heillä vielä jotain jalompaa mielessä, semmoista joka woittaa itse luonnonkin, sen pyhyden ja jylhyden. Se oli ihmis lapsi, tuo luonnon herra, joka woittaa kaikki, hallitsee kaikki, allensa kaataa kaikki ja alamaisjensa saattoi itse luonnon woimatkin, murtaen, tasaten ja kaataen kaikki kallion kielekkeet, kaikki korwen loppoiset kuuget ja salojen sywäjuurisat hongat, tehden ne siten ihanoiksi wilja- ja kaswivainioiksi ja poistaen pyhän, kammoittawan jylhyden wähitellen, jossa hän siiten polwi polwelta iloittaa voitostaan.

Kun etsijät saapuivat Sywännyksforpeen, alkoivat he sen laitoja kiertää ympäri. Kappaleen aikaa waroen ja hiipien kuljettuaan, hawaittiwat he muutaman kallion kielekkeen lo-

massa walkean. Hakijat säikähtivät ensin tuota outoa ilmiötä, mutta päättivät kumminkin ottaa selvän asiasta. He peittivät lyhtynsä ja lähenivät warowasti paikkaa. Lähelle tultua huomattiin Pankko-Tupun istuvan nuotion wieressä ja katsowan wärwähtämättä yhteen paikkaan; hän oli riisunut takin yltään ja kääriinnyt siihen jotain, ja sitä hän katsoi. Kun hakijat tulivat lähemmäksi, ei Tuppu kääntännyt päätänsäkään, mutta pani kätensä eteen, ikäänkuin estääksensä muiden lähestymistä ja waatiaksensa hiljaisuutta. Tarkeemmin katsottua hawaittiin kuitenkin, että Raija siinä nukkui niin rauhallisesti ja turvallisesti, käärittynä Pankko-Tupun takkiin. Wieressä oli werinen firweswarssi, mutta firwestä ei näkynyt ensinkään; riimusauna oli myös werissä.

Tuppu ei kärsinyt, että joku olisi lähestynyt rhyshyissä taksissa nukkumaa tyttöä. Jos joku yritti sitä tekemään, nousi hän heti ylös ja asettui pyrkijän ja tytön wäliin, eikä yksikään rohjennut murtaa tuota elävää muuria paksuine riimusaunoineen. Mutta kun Raijan isä pyrki lapsensa luo, oli Tuppu kuin lammas eikä estellyt häntä pääsemästä hänen tykönsä; lieneekö Dupulla ollut jonkulainen aawistus, että tällä on suurempi oikeus lapsensa kuin kenelläkään muulla.

Isä läheni lastansa. Hän käänsi syrjään sen osan takikukulusta, joka peitti tytön wienoja kasvoja, ja kuiskasi tuskien kuuluwalla äänellä: „Raija“. Tyttö awasi silmänsä ja loi ne ylitseensä lykkivän isänsä kaswoihin. Huomattuaan, että isä se oli, joka häiritäsi hänen lewollista untansa, sanoi hän kuiskaamalla: „isä“.

„Mitenkäs nyt owat asiasi, lapseni?“ kysyi isä huolehtien.

„Hywästi, isä, ei muuta wika kuin wähdän wäshmystä ja woimattomuutta waan“, sanoi tyttö ja nousi istumaan.

„Kuinka sinä jäit pois karjasta? meillä on ollut iso suru sinun kottiin tulomattomuutesi tähden“, sanoi isä.

„Sen tahdon teille kertoa mutta nyt olen niin kowin

uuvuiffissa, etten voi sitä tehdä ja semmoinen pelonsekainen kammo painaa mieltäni. — Tuppu! hänkin on vielä täällä, hänen läsnä-ollessaan en pelkää mitään”, sanoi tyttö, silmäten ympärillensä.

Hänelle annettiin mukaan otettua lämmintä maitoa, rieskaa ja voita; niitä tyttö söi ahnaasti muutamia paloja ja joi maitoa päälle. Osaksi siitä, kuin hän näki itsensä noin hyvästi ja moninkertaisesta turvattuna, alkoi hän kertoa:

„Olin karjan kanssa tullut tähän Schwännystorpeen. Karja hajoufi heti ympäri korpea, shömään sitä mehewää ruohoa, jota tässä niin wiljalta löytyy. Se ei näyttänyt mielihän ensinkään lähteä pois täältä, ja minä nousin tuonne wuorelle leikkimään. Siellä hyppelin niiden isojen, shwien ja ammoittawien kuilujen yli, joista wuori on niin rikas. Kun siihen kyllästyin, kiipesin waaran harjalla olemaan ja jokaiselle tuttuun, kauhean suureen risti-honkaan ja katselin sieltä ympäriinsä maailman awaruutta.

„Seis! Kuinka voit kiiwetä risti-honkaan, sillä ei yksikään kuolewainen ole vielä koskaan woinut sen moni kymmen-syhtäistä, oksatonta, paksum tyweä silwota latwaan asti”, keskeytti hänet useampi ääni yht’aikaa.

„Eipä sinne päästesjä ollut suurta waiwaakaan, semminkään kun sain aiwan wapaasti ja kenenkään häiritsemättä yrittää. Sen näkö-alan edestä, joka tuolta tuhatwuotisen petäjän latwasta eteeni aukeni, kannattitin nähdä wähän waiwaa. Monta peninkulmaa ympäriinsä näki sieltä. Satoja paljas-lakijia wuoria, waaroja, mäkiä ja kuffuloita näkyi ylt’ympäriinsä, jotka toinen toisensa kanssa näyttiwät kilpailewan korkeudessa. Zhanat laaksot oliwat ikäänkuin poimutellen kätkeytyneet noiden ikuisien, wahwojen wartioidensa shyliin, joita wuoret ja kuffulat näyttiwät shyleilewän kuni rakkaita lempilapsiaan. Laaksojen pohjukoisja kierteli järwien lahdelmat peilikirkkaina wuorien, korpien ja hongistojen suojaamina, niin rauhallisina ja tyhneinä, kuwastaen itseensä kaikki ympäristöllään olewat

esineet. Siellä ja täällä waarojen rinteillä, laaksojen pohjuksissa ja lahdelmien rannoilla näkyi ihmis-asunnoita, joiden, joko waikeiksi kalkitut tornit tahi honkaiset sawutorwet tupruuttivat sawua korkealle ilmaan.

Kylliksi ihailtuani tuota luonnon ihannuutta, rupejin hinaamaan itseäni alas. Nyt vasta huomasin, että minulla oli ollut waikea tehtävä, sillä räjäyttävässä kessälämpymässä oli minulle tullut hirvuihin palawa, hinatekseni itseäni edestaksini tuohon jättiläispuuhun. Allani kiilui Sywänteenlammen tyhni pinta. Samassa tehty kuin päätettykin, syöksähdin minä järwen rannalle, vijuin waatteet yltäni ja menin uimaan, wiilhyttääkseni palawaani. Siellä pulikoitsin sen lyhyttä, tämän pitkää, aivan niinkuin itseni halutti.

Wihdoin nousin maalle ja rupejin pufemaan waatteita päälleni. En ollut vielä pääsnyt täysiin pufeneisiini, kun kuulin, että karjalla on joku hätä. Kello roikkasi, että korpi kajahteli, ja eliot mylwiwät oudoilla äänillä. Tuon kaiken kuultuani, juoksi heti mieleeni, että nyt on karhu karjassa. Kylmä wäre käwi ruumiini läwitse mutta muutoin en tuntenut mitään pelkoa.

Kiireesti puin päälleni ja hain käteeni lujimman puun, mitä hädisjäni woin löytää. Se kädessä syöksyiin alas waa-ralta, sinne päin misjä lehmikarja meuhasi.

Kun pääsin elikkojen näkhywiin, huomasin, että ne olivat jossikin aawalla rämeellä. Siinä he hyppäsivät sinne tänne, häntä torwessa ja mylwhähtelivät oudosti.

Minä koetin lukea kaikki eläimet, ja ne olivat niin tar-foin tallella, ettei ollut kuin yksi nuori näkhyttömissä. Minä katselin misjä karhu tai tuo kaiwattu nuori olisi. Wihdoin huomasin nuoren lehmän keskellä rämettä. Se näytti sinne wajauneen, sillä sen pää keikkasi ylös ja alas; se näytti pyrkiwän ylös, mutta ei pääsnyt. Minä ohjasin askeleeni sinne ja tarkastelin sentua suurella tarkkuudella, olisiko nuoren kimpussa karhu, mutta waikea kuinkakin olisin näköäni teroitta-

nut, en mitään semmoista nähnyt. Päätin vihdoin mielessäni, ettei siellä mitään semmoista ollutkaan ja kiiruhdin kulkuaani.

Miwan lifelle tultuani huomasiin, että nuori lehmä rehki kahden ison rahkamättään välissä. Minä kiiruhdin hänelle apukki, mutta voi kauhua! Eiwätpä ne olleetkaan rahkamättäitä, vaan kaksi isoa karhua, jotka kynsiin hampain olivat iskenneet kiinni nuori-parkaan, ja söivät häntä siinä elävänä. En joutanut pitkin, ajattelemaan, vaan siivalsin lifinmäistä koukkoa puullani päähän minä jaksoin. Tämä ärthy siitä, leuhahti hylös, otti minut niinkuin tappurakuontalon kämmentellen, ja nalkasi kauwas rämeelle; sitten se taaseen ryhtyi entiseen työhönsä. Kun ei minulle senkään paremmin käynyt, hain minä puun, joka oli minun kädestäni singannut tuotaksiin tuokemaksi, ja menin taaskin kolhimaan sillä otsoa otsaan. Taasankin tuimistui tämä, ja nyt otti hän minut haltuunsa ja vei vähän syrjään, johon kaiwoi ison kuopan. Siihen sovitettiin otso minut, ruopei ja möhrästi päässeni ison tunnon märkää rahkaa. Sitten lähti se taas pois entiseen ammattiinsa. Minä en tuntenut mitään pelkoa, vaikka kyllä salaisista kammoa. Kuultuani että karhu ulkoontui, nousin hylös hain puuni menin ja huimin kontioa puullani otsaan niin paljon kuin kerkesin.

Nyt tuli uusi tanssi eteen. Kontio ärthy tuosta niin kowasti että se kawahti paikalla kahdelle jalalle. Se pöyristi karwansa, niin että se näytti kahda wertaa suuremmalta kuin ennen. Rauhean kitansa awasi se ammollensa, josta weripunainen kieli leikkotti pitkällä ulkona. Molemmat etukäpäälänsä lewitti se leweälle, ikäänkuin olisi tahtonut sulkea koko maailman syliinsä. Wahwat, pitkät kynnet olivat leweissä kämmentensä niin siivillänsä, että ne olivat juuriansa myöden näköisellä joken kämment näyttivät pitkäpiiseltä karhilta.

Raikesta tuosta huomasiin, että nyt wasta otso oikein juuttui, ja ettei hänen kanssaan ollut hyvä leikitellä. Kowa

pelon välähdyks kivi nyt sydämeni lävitse ja minä perähdyin ehdottomasti jonkun askeleen taakse päin, sillä en tahtonut joutua tuon tarjotun syleilyn alaiseksi. Minä kaaduin perään-työssäni seljälleni isoon vesirapakoon, sillä takanani oli eräs poikkipäin kaatunut lieko, jota en hädissäni ensinkään huomannut ja johon jalkani sekaantuivat. Minä näin karhun tulipunaisen, ammottavan kidan, hirmuisine hampaineen ja siirilään, ulos kämmenistä hajoitetut, kammottavat kynneet, mitkä kaikki olivat laukeamassa minun waiwaisen ruumiiseni.

Ensiferan eläisjäni tunsin pelkoa ja kauhua ja joka silmänräpäys odotin loppuani. Minun korvani rupešivat kummallisesti suhisemaan ja sydämeni tykki, että luulin rämeeen siitä voimasta ympärilläni lekahtelewan. Mitä sitten tapahtui, en tiedä, sillä minä menin tainnuksiin. Siitä toinnuinen kautta, että joku nosti minua ylös vesirapakosta. Tuskin tohdin hengittää tai silmiäni aukaista, sillä luulin kontion itseäni laahaawan. Kun ei se tuntunut armottomasti minua pitelewan, rohkenin awata silmäni ja silloin huomasin, ettei se ollutkaan karhu, vaan Tuppu, joka minua koki hellästi ja huolellisesti ylös auttaa. Minä koetin nousta, mutta polwisjäni ja muusja ruumiisjäni oli semmoinen woimattomuus, etten woinut. Sen huomattuaan otti Tuppu minut syliinsä ja kantoi tähän. Hänen syleisjään ollessani katselin ympärilläni; karhuja ei enään ollut näkywisjä, mutta Riplo makasi samassa paikassa. Päänpuoli oli hänellä wieläkin wirkku, waikka pedot olivat sen takaraajat pahoin raadelleet. Riplo-rukka koetti pyrkiä ylös, waikka ronkkaluut puljahtelivat raadelluista paikoista esiin ja siihen hänen tähtyi lytistynä. Minun käwi tuo näky niin sydämelleni, että pyhysin Tuppuja menemään ja lopettamaan eläin raukan waiwat. Mutta hän ei ollut kuulewinaan ei näkewinään mitään koko jutusta, myrshän waan joitakin hymmärtämättömiä sanoja ja kantoi minua. Kun tähän paikkaan tultiin, laski hän minut maahan kokoiksi kuuwia sammalia, kääri minut takkinsa ja laitti maata sammalten pääl-

le. Tuon kaiken tapahtuessa oli tullut jo jotenkin pimeä, mutta Tuppu haki kiviä puita ja teki nuotion. Sen ääres-
jä istui hän sitten itsekin, eikä puhunut koko ajalla luotuista
sanaa: tarkasteli waan wälisti saumaansa ja wälisti minua.
Minua rupeşi sitten kowasti wäsyttämään, minä nukuin ja
olen nukkunut tässä niin rauhallisesti kuin kotivuoteessa; isän
äänestä wasta heräsin, ja nyt tunnun wirtuluta, woimistuncel-
ta ja aiwan terveeltä“.

Kun Kaija oli kertomuksensa lopettanut alkoi päivä sa-
rastaa, sillä kaikenlaisissa toimissa ja selwityksissä oli kulunut
melkoisesti aikaa. Päälliseksi oli lynttilät lyhdhyissä palaneet
loppuun ja sentähden päätettiin odottaa päivän wälkenemis-
tä, ennenkun paluumatkalle lähdetäisiin. Kun tuli siksi wa-
loissa, että kaikki esineet woi eroittaa, mentiin hakemaan tuo-
ta raadeltua elikkoo. Pian löytyikin se ja oli vielä elossa,
kärkien hirmuisesti. Sen tuskat lopetettiin ja siitä korjat-
tiin mitä korjattawissa oli. Sen tehtyä aljettiin tarkastella
seutua, näkyisikö misään jälkiä Tupun ja otson temmellykses-
tä, sillä kaikillehan oli selwä, että tämä oli kontiot häätänyt.
Ei kaukana siitä hawaittiinkin suuren kontion makaawan we-
resään kuolleen. Sen otsassa oli ammottawa kirween haa-
wa ja lanteisin oli Tupun kirwes, filmää myhöten iskettyä.
Luultawasti oli Tuppu joutunut paikalle juuri siinä tuokiossa,
kun Kaija kaatui ja pyörtyi. Hän lienee ensin siwaltanut
kirweellään otsoa otsaan, joka semmoiset terweiset saatuaan
lienee nähnyt parhaaksi lähteä käpälämäkeen. Tuppu ei liene
hwyäksynyt niin lyhyttä tuttauuutta ja luultawasti lasketti
kirweensä kontion lanteisin silloin kun tämä kääntyi pako-
on. Tietysti siinä sitten tuli kahtaanne wetäminen, sillä Tuppu ei
tahtonut heittää kirwestänsä ja kontio tahtoi paeta. Selwä
oli, että asia päättyi siten, että kirwes lähti päästään ja niin
sai otso terän ja Dupulle jäi warji. —

Sitten lähdettiin pyrkimään kotiin päin. Kaijakin kulki
omin jalwoin, waikka heikko hän oli. Tuppu talutti häntä

toisesta käsipuolesta, eikä antanut sitä kunniasijaa ottaa itseltään pois minkään tefosyhn nojalla. Pahimmisfakin ojisfa kuiluisfa ja rapakoisfa hän joko käsipuolesta kannatti ja ohjasi häntä, tai kun ei muutoin sopinut, otti tytön syliinsä ja kantoi hänet pahojen paikkojen ylitse. Sillä tavalla tultiin vihdoin kotiin eikä tarwinne kertoakaan, mikä ilo kotiwässä syntyi, kun Kaisakin oli ihfa elävänä hakijain joukossa.

Kauwan aikaa oli tyttö alakuloinen tuon tapauksen jälkeen. Kaikki ylimielisyydet jäivät pois ja hänen elämässään tuli semmoinen muutos, että se kummastutti kaikkia ihmisiä. Hän tuli miettiväksi ja ajattelevaiseksi, ja useinkin toi hän ilmi semmoisia totuuksia, että niitä oikeen ihmeteltiin. Siinä aukeni hänelle uusi ala entisten uhkarohkeain leikkien sijaan. Pian kuului ympäristöön se elämän muutos, mikä Kaisassa oli tapahtunut ja se pani ihmiset kummastelemaan; nähttipä siltä, että Kaisassa oli jotain jaloa olipa hän sitten millä elämäntilhdalla hywänsä ja että ihmiset odottivat aina häneltä erin-omaisempaa.

Kaikkien noiden awujensa wuoksi oli hänellä kosijoita kaikenkaltaisia, rikkaita ja köyhiä, waan kylmä ja yhtäkaikkinen oli hän kaikkia muita paitsi Louhen Erkkiä, tuota köyhää, mutta solakkaa ja raitista uudistalon poikaa kohtaan. Hän se oli Kaisan kaswikumppani ja hän se oli, joka vähänkin tykeni kilpailemaan tytön kanssa tämän hurjissa leikeissä. Mikä ihmiseksi tultuaankaan ei Kaisa katsonut ylön Erkkiä, waan salli hänen seurustella kanssaan, sanoivatpa ihmiset siitä mitä wielä sanoivatkin. Ei kukaan saanut tulla hänen kanssaan wenheretkillekään järwelle, joita hän yhä wielä harjoitteli mutta Erkillä oli waan useammasti kuin yhden kerran se onni. Ihmiset kuiskailivat jo keskenänsä, että Louhen Erkistä ja Kaisasta tulee awiopari kun joutuu, ja moni poika kadehti noita kuuhkeita ja Erkin nylkyistä asemaa.

En tiedä kuinka tuon rakkausjutun laita lienee ollutkaan mutta kowan kowasti koski Kaisaan, kun Erkki kääntyi

kuumetautiin ja kuoli muutaman viikon sairastettuaan. Sen tapauksen perästä tuli Kaisu vähäpuheiseksi ja wältti muiden ihmisten seuraa niin paljon kuin woi. Minkäänlaisista kofeijoista ei hän kärsinyt sen kowemmin puhuttawankaan, sitä wähemmin heitä itsiänsä.

Järwi ja Pankko-Tuppu tulivat nyt, lähinnä wanhempiansa, Kaisan mieli-esineiksi. Hän rupeesi Tuppuja hoittelemaan niinkuin pientä lasta. Hänen ruostaan, juomastaan, puhtaudesta ja makuusijastaan piti hän semmoisen huolen, ettei Tupulla liene ennen ollut semmoista elämää. Utko olikin jo wanhennut, eikä pääsnyt pankoltaan juuri kauwas liikkumaan. Hänen päänsä siwoi Kaisu ja kampsu hänen hiuksensa ja partansa sileiksi kuin muna; näyttipä siltä kuin Tuppu olisi hieman nuorennut tuon siwoamisen jälkeen.

Mhä enemmän mielistyi utko tuohon awuliaasen tyttöön. Suurilla, harmailla ja riutuneilla silmillään katsoi hän Kaisuamisjä tämä waan liikkui. Waikka Tuppu oli jo vähäwäkinen, piti hän riimusauwansa kuitenkin täydessä woimassa. Ja kun Kaisu waan oli enemmän aikaa poisä kotoa tuli Tuppu tawallista wilkkaammaksi tuon ihmeellisen: sauwansa tutkimisesä; erittäinkin ennustus-osastoa hän silloin liikkeästi tarkasteli.

Kun Kaisalla oli vähänkään lomahetkiä, meni hän silloin järwelle, joko soutelemaan tahi purjehtimaan. Kuta myrskusempi ilma oli, sitä parempi Kaisalle. Tuo ainoa hänellä pshywisistä lapsuutensa hurjista leikeistä oli herännyt uuteen eloon, olipa käynyt wielä rajummaksitin ja rohkeammaksi. Ulko se sentähden, että Kaisan powessa oli jotain hehkua ja paloa, jota hän tahtoi myrskyn wihurissa jäähdyttää ja haihduttaa — sen ties taiwas, sillä kukaan ei kuullut hänen siitä puolellakaan sanalla mainitsewan. Summa waan oli se, että yksin meni Kaisu järwelle ja yksin palasi hän sieltä, sillä ei yksijään saanut sitä kunniaa, että olisi pääsnyt hänelle kumppaniksi wenheretkille sitten Erkin kuoleman.

Oli paachtawan kuuma kesäpäiwä; niin thynkin ettei

haavan lehtikään värähtänyt. Tuntui siltä kuin ilma olisi ollut täynnä jotain ummehtunutta ja tufehduttavan raskasta; oikein henkeä ahdisti. Mustia ukkojen pilvi=jykyjä kokoontui nuorien ja waarojen takaa peilifirkaalle selkeälle taiwaalle. Salama wälähteli tawasta synkkien pilvien laidoista ja kowa jyrähdys seurasi niitä. Kuului kummallinen tohina ja suhina ilmassa, ja silloin tällöin ilmestyi tuuliaispää, mikä hurjassa tanssissa nosti kaikki keveämmät esineet kohtisuoraan taiwaalle; muuten oli vielä raswathyini. Kaijista enteistä nähyi, että kowa myrsky oli tulossa.

Kaija teki askareitaan niin paljon kuin ennätti, mutta Tuppu tarkasteli hätäisesti saunansa ennustus=ojastoa. Kaijan vanhemmat kun huomasiwat tämän kiireisen askaroitsemisen, älysiwät aivan hywin mitä se merkitsi.

„Älä lähde nyt, Kaija, järwelle, nyt on kowa myrsky tulossa“, pyyteli äiti tytärtänsä.

„En woi olla pois, äiti, siellä on niin jaloa ja ihanaa“ janoi Kaija.

Ja järwelle hän waan lähti. Mutta melkein samassa pisti Tuppu taasen weitsensä tutkaimen eräisen saunansa ennustus=ojaston koloon ja lausui nuot ennestään tutut sanat: „tuossa se nyt on“; sitten hän käwi aivan rauhalliseksi.

Ilma yltähi. Salahmat wälähtelivät tiheämmästi, paukaukset jyrähtelivät taajemmasti, tuulispäät hyytiwät yhdeksi mylläkäksi, pilwet maatuivat yhdeksi synkeäksi taiwaan katoksi ja wettä rupefi tulemaan niinkuin saawista kaatain. Järwen tyhni pinta lekahteli ensin salahmain kowasta paukahtelemisesta, mutta sitten kuin tuulispäät rupefiwat toisiinsa sekaantuneina yksissä neuwoin puskemaan rupefi järwi kuohumaan kuin kiehuwa pata; näyttipä siltä kuin se olisi tahtonut hypätä ährästensä yli.

Semmoinen ilma silloin oli, jolloin Kaija oli wenheessään järwellä. Kaijki maalla=olijatkin olivat pahassa hädässä.

ja kokiwat päätänsä warjella kuten parhaiten taisiwat; eikä tuolla kowalla ilmalla ollut kenelläkään waraa toistanja auttaa, waikka wielä minkälainen hätä olisi ollut.

Ilman kauheimmallaan ollessa oli Tuppu hiipinyt kenenkään tietämättä ulos. Kun hänen lähtönsä huomattiin, oli ilma wielä niin kowa, ettei voitua mennä häntä hakemaan. Kowa pelko oli kaikilla Kaisastakin, mutta yleiseen luultiin, ettei tämä kerinnyt lähteä järwelle ennen kowimman ilman tuloa, waan että hän ehkä khyki werkkoladossa, jossa luultiin hänellä olewan jonkunlaisista suojaa.

Kun ilma senwerran asettui, että voitiin ruweta ulkona liikkumaan, lähdettiin heti Tuppua ja Kaisaa hakemaan. Dytön tähden mentiin suoraan järwen rannalle. Mitä näky siellä? Järwi purskui keltaisessa waahdossa, osaksi wielä tuulen ja osaksi jälkimainingin wuoksi. Tuppu seisoi kainaloita myhden wedessä ja koki kaikin woimin pidellä hirmuisesti keinuwaa wenhettä keulasta kiinni. Ditis pelastettiin sekä Tuppu että wenhe tuosta tufalasta tilasta. Molemmat wedettiin maalle ja pian huomattiin, että Kaija makasi hengettömänä wenheen pohjassa. Kiireen khyrnellä nostettiin hän maalle ja ruwettiin tutkimaan hänen tilaansa. Suureksi iloksi huomattiin pian, ettei tyttö ollutkaan kuollut, waan tainnuksissa. Sen huomattua ruwettiin sekä Kaisaa ja Tuppua kantamaan kottiin, sillä molemmat oliwat niin woimattomat, etteiwät woinet käwellä. Kiimusaawa loikkui rannalla aivan wesiwierellä ja hölkkä heilutteli sen toista päätä, mutta Tuppu ei pitänyt siitä mitään lukua, waikka hän muutoin oli siitä niin arka; kuitenkin ottiwat muut sauwanakin mukaan.

Ei kummaltakaan saatu tietää kuinka tuo kaikki oli käynyt sillä Kaija oli pyörryksissä ja Tuppu ei liiaksi tahtonut sanojaan tuhjata. Kun Kaija tointui kertoi hän purjeessa kiittäneensä hirmuista wauhtia wenheellä kowimman ilman aikana. Mitä sitten tapahtui ja kuinka Tuppu oli joutunut hänen wenhettänsä pitelemään, oli hänelle yötäkin mustempi. Har-

kitsemällä saatiin asiasta kuitenkin jonkunlainen selvä. Wenheen masto oli satoina pirstoina, josta syystä luultiin ukkosen siihen iskeneen. Kaija lait oli saanut siitä jonkun säteen tai oli pohdista pyörinyt. Silloin jäi wenhe tuulen valtaan ja kun tuuli oli kotirantaan päin, ajautti wenhe sinne. Mutta tuonna ilmojen sekoituksen aikana pyöri tuuli sinne tänne ja pian pyörähti se päinvastaiseen suuntaan. Olihan selvä, että Tuppu joutui rantaan sinä tuokiona, jolloin vihuri alkoi wenhettä ajaa takaisin selälle. Sitä ei Tuppu kärsinyt ja töhtäsi sen jälkeen kainaloita myöten weteen, estääksensä sen tawaton ta pakoa. Olihan wenhe hänelle niin tuttu, sen hallitsijatar wieläkin tutumpi; ehkäpä hän jollain waiston tapaisella tunteella wainusi, että Kaija oli wenheessä ja että hän oli waarasssa; lieneekö riimusaunan ennustus-osastokin ollut hänelle jonakuna apuna, sen ties taiwas.

Tuppu tuli wilustumisen tähden kowasti sairaaksi. Ei-pä ollut Kaijakaan wäkewä, sillä uusi, kowa kokemus oli hänet heikontanut. Mutta waikka niinkin oli, istui hän kuitenkin myötäänsä Tupun wuoteen wieressä, hoidellen ja waalien häntä. Tuppu ei ollut järwellä palattuansa koskaan kaiwanut sauwaansa, mutta eräänä kertana tahtoi hän sitä kiihkeästi; se annettiin hänelle. Häätäisenä ja tuskasta wapisewana tarkasteli hän tuokion sen ennustus-osastoa, mutta sitten hän työnsi sen luotaan ja sanoi sydäntä särkewällä, wärisewällä äänellä: „woi, woi! en löydä oikeaa koloa!“ Samassa hänen kätensä walahti, kurkku korahтели jonkun kerran ja — Tuppu ei ollut enään eläwien joukossa. —

Kaija sivi mieliwaiwaisen fuolemaa, niin että oli maan alle wajota. Olihan tämä ollut wähällä leiwiskällä lahjoitettu Wuojan luotu, mutta kuinka paljan hän oli kuitenkin woinut hywää tehdä waistomaisella luonteellaan. Hän oli ollut ylimielisten pilkan ja tiusan esineenä, mutta selwästi oli Kaija todeksi näyttänyt, että ihmisellisellä kohtelulla kohdettuina, woipi mieliwaiwainenkin lauhkeentua ja olla josjakin hyö-

dyksi. Tuppu ei ollut kenellekään paha ilman härsyttämättä, ja hywin pidettynä voi hän suuriaakin tehdä, jopa niinkin suuria, joka muille olisi ollut mahdotan. Tuppu oli hänet pelastanut kahdesta silminnähtävästä hengenvaarasta ja tuossa mafasi hän nyt kylmänä, tykenemättömänä hyvään tahtiin. Oliko ihme, jos Kaisa suri?

Tytön elämä sai tästä lähtien aivan toisen suunnan. Hän rupeesi miettimään sielunsa tilaa ja hawaitsi olemansa aivan alastomana Jumalan edessä. Kova hämmästys ja pelko käsitti hänet ja hän tuli oikeen kipeäksi miettiesään. Hän käsitti, kuinka hän oli ollut ulkona Jumalasta ja mikä hänet perisi, jos hän waan pitkittäisi samaa, kuollutta elämää. Nöyränä kuin lammas antausi hän Jumalan wäkewän käden alle, eikä hänen entinen wiisautensa, riehaakkuutensa ja monipuoliset lahjansa olleet wäähkään tiellä. Ennättävän ja etsiwän armon alta ei Kaisa pyrkinytkään pakenemaan pois, waan nöyränä ja katuwaisena tunsi hän oman mitättömyhtensä. Kynnelfilmisä tunnusti hän kuinka suuren armon Jumala oli häntä kohtaan osoittanut ja kuinka hän ei ollut woinut kowasuista lastansa muutoin wetää parannukseen kuin ihmeitten, kauhujen ja ukonnuolten kautta. Nyt wasta huomasi hän, kuinka Jumala jo lapsuudesta pitäin oli käsissään kantanut, suojellut ja rakastanut häntä ja antanut yksin maan matostenkin olla hänelle suojelewana johtotähtenä; näyttipä syrjäisellekin siltä, kuin todellakin olisi joku ihmeellinen säde eli ihme tarwittu murtamaan hänen rajua luontoansa. Niinhän Jumalan usein tähtyy kowasti walmistaa asettansa.

Kaikki entiset hurjuudet, leikit, kisat ja yksin wenheretketin jäiwät nyt Kaisalta kaikenni pois. Tuo ennen niin raju tyttö lauhkeni nyt niin hiljaiseksi ja siwoksi kuin lammas ja raamatun pyhät kirjat tulivat hänen rakkaimmiksi tutkimuksiansa esineiksi. Siitä lähteestä ammensi hän semmoista wiisautta, joka riisui pois kaiken hänen oman entisen wiisautensa ja itsekkiään omaraakautensa. Ennen oli hän ollut suurin kaikkien

seassa, mutta nyt tuli hän kaikkien pienimmäksi, alhaisimmaksi ja nöyryimmäksi; nyt vasta osasi hän pitää „kaikkia muita ihmisiä itseänsä parempina“.

Ammentaen siitä lewottomalle sielullensa, sitä lepoa, lohdutusta ja rauhaa, jota maailma ei voi antaa, sai hän sanomattoman halun ruweta sitä muillekin ilmottamaan. Kaikissa tiloissa, nuorten ja vanhain keskellä, puheli hän nyt rauhan ja armon sanomaa. Ennen pitkää rupefi wäkewä herätyksen henki liikkumaan niillä tienoilla ja yhtenään kulki Kaisa heitä tukemassa, neuwomassa, lohduttamassa ja ohjaamassa. Kaikissa heissä wallitsi yksi ja sama henki ja he tuusiwat itsensä suuresti elähdytetyiksi Jumalan rakkauden kautta. He oliwat ystäwälliset kaikkia ihmisiä kohtaan ja hoitowat sairaita sekä köhyjiä niin paljan kuin kunkin warat riittiwät.

Monta pilkkaa ja wieläpä wainoakin sai Kaisa kärkeä uudeksa asemassaan. Rumma kyllä, ei häntä koskaan silloin pilkattu, kun hän ylimyksenä leiskui maailman lasten seassa, kaikkien kaskijänä ja silmämääränä. Mutta kaikesta maailman touhusta, kummailemisesta, pilkasta ja wainosta huoli hän wä hän, sillä hänellä oli korkeampi silmämäärä, korkeampi pyrintö, jota kohden hän tarkoitti, semmoinen, jonka rinnalla kaikki nuot eiwät painaneet mitään.

Kaisa tuli nyt ahteraksi kirkossa käwijäksi. Joka pyhänä oli hän siellä ja nyt käytti hän mainiota ääntänsä Sionin kanteleen palvelukseen. Heti kun wirsi oli aljettu, heittiwät kaikki sen Kaisan haltuun, ja ujostelematta weteli hän sen loppuun asti. Hänen äänessä ollessa ei, yksikään kirkossa olija wäwähtänytään, sillä weisju meni luiden ja ytimien läpi. Niinkuin wirtawa koski wyörähi Kaisan ääni mahtawana woimakkaana ja wä hän wärisewänä, täyttäin ensin kirkon, sitten sydämet. Yksikään silmä ei silloin jäänyt kuivaksi, ja tuntuipa siltä kuin enkelit olisiwat kattoholweisja lihoitelleet siipiänsä. Siinä tuli hän yhtä mainioksi ja kuuluisaksi, kuin hän oli ennen laulajana ja suullaan pelaajana ollut. Rautaisetkin hurs-

kaat ihmiset, wälästi ylhäisetkin, jotka armossa pitiwät juhlallista firkkomenoa, eiwät katzoneet waiwaksi tulla pitkien matkojenkaan päästä R—n firkkoon, ferrankaan kuullaksensa tuota ihmeellistä weisuuta. He eiwät koskaan katuneetkaan kauppojansa, mutta usea heistä sai halun uudistaa matkansa, kuullaksensa useammasti kuin ferran noita sydämeen painuwia säweliä. Usea sai niillä matkoilla pistimen sydämeensä ja rupesti miettimään tilaansa.

Kaisan alkama herätyks lewisi ympäri Suomen; etenkin Pohjanmaalla löysi se hywää maata. Raukaa tultiin kuulemaan tuota ihmeellistä naista ja kaukana kulki Kaisakin kuulemassa, oppimassa ja neuwomassa usko-weljiään ja sisariaan. Wiimein käwi asia siksi, ettei hän ollut kotonaan paljon milloinkaan, waan kulki paikasta paikkaan, talosta taloon, pitäjistä pitäjääsen, maakunnasta maakuntaan, wahwistamassa ja tukemassa alkamaansa oppia.

Rauhea hätähuuto kajahti w. 1808 ympäri koko Suomen. Tuli, näette, tiedoksi, että sota jälleen oli alkanut. Se täytti jokaisen Suomalaisen sydämen pelolla ja kauhulla. Mikä rienji hieman eteenpäin, ja silloin kuultiin, kuinka maan woima pakeni yhä pohjoista kohden. Jokainen tunsi silloin sydämessään surun sekaisia tunteita, ja eipä paljoa puuttunut ettei maan poikia pidetty pelkureina ja kelwottomina puolustamaan tätä rakasta ja kallista maata. Koitti jitten huhtikuun 18 päivä. Maan sotajoukko oli perääntynyt Siikajoelle asti, mutta siinä sattumus toi heille toisen päällikön. Uusi into ja toivo waltasi silloin Suomen poikien sydämet, ja tuon toiwonsa woimasta ottiwat he loistawan woiton. Silloin tähttyiwät kielten Suomalaiusten sydämet ilolla ja toiwolla, sitäkin paremmin kun wihollinen alkoi kiireesti tappionsa jälkeen perääntyä.

Kaisakin oli puoli-pyhörryksissä noiden tapahtumien johdosta. Hän ei uskaltanut liikkua kotoansa mihinkään, sillä wihollisia kulki kaikkialla maassa. Suurella kiihwoilla ja uteliaisuudella seurasi hän waan ajan tapausten kehceentymistä. Kun

fitten Suomalaiusten voitto tuli tiedoksi, sai Kaisakin uutta rohkeutta, ja lähti Pohjanmaalle etsimään niitä sotilaita, joilla ei ollut sota tämän maailman ruhtinaita ja valtoja, vaan lihaa ja verta vastaan.

Noilla retkillänsä tuli hän Newolahdelle. Siellä sai hän kyllä tietää, että kirkon tienoilla majaili pari tuhatta vihollista. Mutta siitä ei Kaisa huolinut paljon! pappilaan paloi hänen mielsensä sillä fiellä oli hänellä muutamia hyviä tuttuja. Sinne mennessään osasi olla niin, että viholliset olivat sijoittuneet juuri pappilan pihaan ja huoneitten suojiin ikäänkuin johonkin linnoitukseen, sillä Suomalaiset marssiivat jokea myöden heitä ahdistamaan. Huoneitten vuoksi ei Kaisa nähnyt vihollisia eikä jyrkkien törmien tähden Suomalaisia.

Tullessaan oli Kaisa tavannut tiellä isonlaisen kulkijapojan. Tämä oli lyöttäynyt Kaisan kanssa kulkemaan, kuullessaan hänen menemän pappilaan. Mutta juuri kun he nousivat lahdelta maalle hyökkäsivät Suomalaiset joelta törmälle ja alkoivat hurraata huutaen rynnätä. Viholliset puolestaan rupeivät huoneitten kujista ja suojista ampumaan Suomalaisia kivääreillä ja kanuunilla. Kaisa ja poika joutuivat nyt murhaamaan ristituleen. Siinä kahden taistelewan joukon välillä oli muutamia isoja puita. Kun Kaisa huomasi mihin waaraan hän oli joutunut kapusi hän pitkittä neuwottelemisitta erääsen isoon puuhun! olipa hänen entinen kiipeämisen taitonsa siinä suurena apuna. Hän ei kadottanut tuokioksikaan neuwoikkaisuuttansa ja rohkeuttansa! kumppalianjakin kehoitti hän kiitkeästi tulemaan tänne ylös, mutta poika arveli ja epäroitsti ja viimein jäikin paikoilleen.

Kaisa valitsi paksuimman oksan ja rupeesi siihen istumaan. Kun hän pääsi wakawaan asemaan, alkoi hän heleällä äänellänsä weisata. Waikka pauke ja rätinä oli niin kauhea, kuului kuitenkin tuo waltawa ääni ukkosen kaltaisen jyrinän seasta. Eräs vihollinen soturi hawaitti puussa istuwan, weifaawan naisen.

„Tuo on Suomen noita, hän pitää ampua alas, muutoin se saattaa meille onnettomuuden“, sanoi hän, ojentaen samassa murha-aseensa puussa istujaa kohden.

„Pidätä, heittiö: Tahdotko murhata turvattoman naisen?“ karjasi samassa järeä miehen ääni ja murha-ase painui alas.

Se oli vihollisen ylipäällikkö, joka niin komensi.

Tappelu ylti: kanuunat paukkuivat, kiväärit räjähtivät, painetit tuhoivat ja kussa ne pettivät, siinä kiväärien perät tekivät turmaa kolkintoansa. Oksia paukahteli poikki ylhäältä ja alhaalta siitä puusta, missä Kaisa istui; niitä kuulat katkoivat, mutta yksikään ei niistä osunut puussa istujaan. Kaatui vihollisia, kaatui omia, mutta Kaisa ei waan heittänyt wiisaamistaan, eikä vielä sittenkään, waikka poikakin ammuttiin kuoliaksi hänen silmäinsä edessä. Luja oli luonto, wahwa oli usko.

Wihdoin taukosi tappelu: vihollinen oli voitettu. Paljon oli heitä kaatunut mutta vielä enemmän wangeiksi saatu, loput kiirehtivät pakosalle minkä kerkesivät mutta puussa istui waan Kaisa katsellen tapauksen menoa.

Kun järjestyks oli saatu palautetuksi ja haavoitetut korjatuksi, noutivat suomalaiset upseerit Kaisan pois puusta ja weivät leiriinsä. Siellä oli koko upseeristo woittawine miehistöineen. Wangitut viholliset olivat myös leirisä upseereineen, joiden muosja heidän ylipäällikkönsäkin, kenraali Bualatow.

Suomalaiset upseerit kolkkoontuivat Kaisan ympärille leirin keskelle, jonka ympärillä järjestykseen komennetut sotilaat seisoiwat hymässä järjestyksessä aseineen. Wähitellen herääntyivät Kaisan ympärille wangitut upseeritkin, kun näkiwät siinä jotain tekeillä olewan.

„Etkö sinä, turwaton naisparha, pelännyt tuolla puussa näinä hirweinä hetkinä?“ kysyi Kaisalta eräs suomalainen upseeri.

„En, sillä Jumala on minun wäewä apuni“, wastasi Kaisa.

„Etkö silloinkaan, kun poikasi ammuttiin kuoliaksi silmäisi edessä?“

„Poika ei ollut minun, semmoista ei ole minulla koskaan ollut. Tiellä tapausi hän minun matkaani ja lähti kanssani kulkemaan. Minä kehoitin häntäkin kiipeämään puuhun, mutta hän ei totellut sitä; kenties hänkin muutoin olisi pelastunut. Säälikseni kyllä käwi, kun näin hänen kaatuwan ja weressään pichtoroiwan, mutta pelkoa en minä tuntenut, enkä woinut häntä auttaa“, selwitteli Kaisa.

„Sinä weisajit tuolla puussa istuessasi tappelun aikana!“

„Niin weisajin“.

„Etkö weisajit vielä meille tässä nyt? Sinulla on tawatoman launis ääni, haluaisimme kuulla vielä sitä“, sanoi upseeri.

Ropeasti walitsi Kaisa muistossaan tähän tilaisuuteen sopiwaksi wirreksi N:o 85. Ujostelematta alkoi hän, erään kumotun rummun wirressä, weisata walitsemaansa wirttä.

Niinkuin taiwaasta alas langennut kaste wyörhi ääni kuolon niitoksen yli. Jo ensimmäisen wärjyn ajalla teki se kaittiin läsnä-olewiin syvän waikutuksen. Siellä täällä järkähteli joku jäweä leuka ja firkkaita pisaroita walahteli soturien kowettuneita kasvoja alas. Niitä kokiwat he karheilla sotilas-takkiensa hihoilla salaa pyyhkiä, salataksensa mielen liikutustaan mikä ehkä heidän mielestänsä oli sopimaton sotilaan kunnialle. — Kuta edemmäksi Kaisa ehti wirressään, sitä tiheämmiksi tuliwat leukojen järkähtelemiset, sitä runsaammaksi hyynekten walahtelemiset ja niiden pyyhkimiset. Wähitellen olivat soturit päällikköjensä komentamatta ottaneet lakkinsa päästään ja ennenkun wirsi oli loppunut, ei ollut yksikään silmä kuiva. Wihollis-kenraalikin itki ääneensä niinkuin pieni lapsi, kuunnellessaan awopäin Kaisan weisua. Hänen hartiansa yhtisivät yhtenä tärinä, hyyneleet waluiwat wirtana alas; ei

kukaan niin itkenyt kuin hän, eikä kukaan vähemmin salannut syhneleitään kuin hän.

Mitäpä hän itkikään nyt tuossa? Itkiköhän sitä, että maan lapset waiwataan, tahi sitä että he waiwaavat? Itkikö hän kansojen kowaa kohtaloa wai omaa kowan-onnen päiväänsä. Itkikö hän nyhkyistä kuolon enkelin kylmää niittoa wai olko ainoastaan tuo naisen kaunis ääni suolettanut hänen sydämensä, sillä wirren sanoja ei hän ainakaan hymärtännyt? Mitä hän vielä lienee itkenytkin mutta ihmisellisiä tunteita liikkui kuitenkin ufon sydämessä. Niwan pelkällä äänellänsä oli Kaisa herättännyt hänessä nuot tunteet eleille ja täällä wihollisen maassa, wihollistensa edessä ja heidän wankinansa ollessaan, antoi hän niiden wapaasti liikkua ja muidenkin nähtyihin puhjeta. — Niin, eipä hän ollutkaan enään wihollisten, waan ystäwien keskellä, sillä hän oli tehtävänsä kunnialla tehnyt, mutta heikompi oli woittanut wäkwämmän ja nyt oli hän heidän kunniallisena wankinansa; niin oli kohtalo määrännyt.

Kun Kaisa oli weisunsa lopettanut, otti eräs nyhkyiwä upseeri lakkinsa ja rupeesi sitä kuljettamaan toisien edessä. Kunkin heistä pani roponsa siihen ja pian oli koossa melkoinen rahajumma. Se wiettiin Kaisalle ja käskettiin pitää se kauniin weisuunsa palkintona.

„Paljon kiitoksia! Näistä rahoista saapi moni tänään miehensä menettännyt leski ja isättömäksi jäänyt orpolapsi jotain apua“, sanoi Kaisa ja otti rahat vastaan. Hän piti sanansa, sillä ennenkun hän lähti pappilasta, misjä hän wiipyi useita wuorokausia, ei ollut hänellä jäljellä kruunun mynttiä, kaikki oli hän jakanut hätäantyneiden awuksi.

Koko ikänsä eli Kaisa naimatonna, tukien uskoweljiään ja sisariaan, wiettäen kristillistä elämää. Newolahden tappe-

lusta ei hän mielellään puhunut, mutta jos hän joskus satui sen tekemään, nousivat aina silloin kyyneleet hänen silmiinsä.

ESITTELO N:o 2

WILHELM SUÖDERSTRÖMIN KUSTANNUKSELLA TÄYDÖSSÄ ILMESTYNEISTÄ KIRJISTA.

Kirjat ovat saatavana myös kirjasto- ja koulukäyttöä varten.

Luettelon täydentämiseksi otetaan.

1. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1804-1810 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
2. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1811-1817 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
3. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1818-1824 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
4. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1825-1831 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
5. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1832-1838 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
6. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1839-1845 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
7. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1846-1852 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
8. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1853-1859 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
9. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1860-1866 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*
10. *W. S. Suöderström, Vainion ja Vainionin
kirkonkirja, vuosien 1867-1873 v. 1 n.
kustannus P. W. Suöderström ja Y. Suöderström
os. kirjasto, Helsinki, 1875, 120 s. 1 n. 50 p.*

18¹/_{IX} 84—

—18¹/_{XI} 85

LUETTELO N:o 2

WERNER SÖDERSTRÖMIN KUSTANNUKSELLA
PORVOOSSA ILMESTYNEISTÄ KIRJOISTA.

*Kirjat ovat luettelossa siinä järjestyksessä kuin ne
ovat kirjakauppaan ilmestyneet.*

* Etupäässä hankittava kansakirjastoihin.

-
- Setälä E. N., *Vähäinen suomalainen lukukirja*. Viisikuudetta
lukukappaletta alotteleville. 1884. 53 siv. 1 m.
- * Päivärinta P., *Elämän Havainnoita V*. Kuvauksia kansam-
me elämästä. Sisältää: „Kirjailija. Mutta eläpä hän
vielä sittenkin. Väärä mammona. Päälylslehdellä ku-
va. 1884. 100 s. 1 m. 50 p.
- Zaengerle M., *Kemian Alkeet*. Saksan kielestä mukailemalla
suomennettu. 50 kuvalla varustettu teos. 4 viikkoa on
painosta tähän saakka ilmestynyt. (Yhteensä tulee ole-
maan 5 viikkoa) 1885. 2 m. viikko.
- Feuillet Octave, *Sibylla*. Romaani. Ranskan kielestä suomen-
tanut F. J. P. 1884. 238 s. 2 m. 50 p.
- * Flood Just. W., *Mereltä ja rannikolta*. Kertomuksia. Nor-
jan kielestä suomentanut A—o. 1884. 78 s. 80 p.
- * Kertomuksia Kansalle. № 6. Intialaisia kuvaelmia I.
Kirjoittanut A. L. O. E. Suomennos. 1884. 30 s.
25 p.

- *— *N° 7.* Muutamia kauneimpia K. H. Andersenin satu-
ja. Suomensi Aatto S. 1884. 32 s. 25 p.
- *— *N° 8.* Intialaisia kuvaelmia. II. Kirjoittanut A. L. O.
E. Suomennos. 1884. 31 s. 25 p.
- Ainoa tosi rauhan tie. W. Löhen ja C. O. Rosenius'en mu-
kaan vapaasti suomentanut B. S. 1885. 23 s. 25 p.
- * Aho Juhani, *Rautatie*, eli kertomus ukosta ja akasta, jotka
eivät olleet sitä ennen nähneet. 1884. 121 s. 2 m.
- * Leimu, *Väinölä*. Uusi helmivyö suomalaista runoutta. 1884.
297 s. 2 m. 75 p., koruk. 4 m. 50 p.
- Tavaststjerna Karl A., *För Morgonbris*. Dikter. Andra upp-
lagan. 1884. 217 s. 3 m. 75 p., koruk. 5 m.
- Chateaubriande de F. A., *Viimeisen Aabenserraagin vaiheet*.
Ranskan kielestä suomentanut J. J. M. 1884. 53 s. 1 m.
- Päivärinta P., *Bilder ur lifvet*. Noveller. Andra samlingen.
Öfvers. af Rafaël Hertzberg. 1884. 136 s. 2 m.
- * Runotar I. *Kuninkaan-alut*. Historiallinen näytelmä vii-
dessä näytöksessä. Kirjoittanut Henrik Ibsen. Suo-
mentanut Ellei. Ynnä tekijän elämäkerran ja muoto-
kuvan kanssa. 1884. 128 s. 2 m. 75 p.
- * Hertzberg Rafaël. *Nordenskiöldin matkat a retket napame-
rillä*. Nuorisolle kerrottuina. Suomentanut Elias Erkko.
Varustettu 44 kauniilla kuvalla ja sidottu värikuvalli-
siin kansiin. 1884. 123 s. 2 m. 75 p.
- *Nordenskiöld's resor och äfventyr i polarhafven*. Be-
rättade för ungdom. Med 44 illustrationer och i ko-
loreradt band. 1884. 124 s. 2 m. 75 p.
- * Reijonen Juko, *Kertoclmia*. (Yhteensä 3 vihkoa.) 1885.
265 s. 3 m. 75 p., sid. 4 m. 25 p.
- Korukansia Ihmisk*. Historian 1:seen ja 2:seen osaan ä
1 m. 75 ja 2 m.
- * Päivärinta P., *Minä ja Muut*. Sakeus Pyöriän kertomuk-
sia. 1885. 368 s. 6 m., sid. 6 m. 50 p.
- * Canth Minna, *Roinilan talossa*. Näytelmä kolmessa näytök-
sessä. 1885. 78 s. 1 m. 50 p.

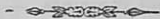
- * ——— *Työmiehen vaimo* Näytelmä viidessä näytöksessä.
1885. 111 s. 2 m. 25 p.
- * Lobstein J. F., *Sydämmen salaisuudet*. Viisitoista tutkistele-
musta. Suomensos. 1885. 185 s.
1 m. 60 p., sid. 1 m. 80 p., koruk. 2 m. 50 p.
- * Runotar III. *Frithiofin satu*. Kirjoittanut Esaias Teg-
nér. Suomentanut Em. Tamminen. Tekijän elämäkerran
ja muotokuvan kanssa. 1885. XVII + 135 s. 2 m. 75 p.
- * Jahnsson E. F., *Hatanpään Heikki ja hänen morsiamensa*.
Kertomus Tuomas piispan ajoilta. Palkinnon saanut
teos. Kuvallinen päällylehti. 1884. 128 s. 2 m.
- * Vartijanääniä Suomen Sionista. Vuosikerta suomalaisten
pappien evankeliumi-saarnoja — Toimittanut Elis Berg-
roth. 7 vihkoa on painosta tähän saakka ilmestynyt. (Yht-
teensä tulee olemaan 14 vihkoa.) 1885. 48 siv. 65 p. vihko.
- Väktare-rop. En ärgång evangelii-predikningar af finske
prester. Samlade af Elis Bergroth. 7 häften äro ut-
komna (af tillsammans 14). 1885. 48 s. 65 p. häfte.
- * Stanley Henry M., *Kongo*. Uusi vapaavaltio mustien maan-
osassa. Kertomus tutkimusmatkoista ja asutustöistä.
Suomentanut Lyry. Kartoilla ja lukuisilla kuvilla va-
rustettu. 1 ja 2 ovat ilmestyneet. (Yhteensä tulee
olemaan n. 20 vihkoa) 1885. 32 s. 85 p. vihko.
- Kallio A., *Finsk elementarbok. I*. 1885. 119 s. inb. 2 m. 25 p.
- * T. P., *Lapsuuteni muistoja*. 1885. 74 s. 1 m. 10 p.
- * J. A. B., *Aumolan emäntä*. Novelli. 1885. 102 s. 1 m. 25 p.
- Wennerström Ludvig, *Tilastollinen ja Biografillinen Suomen
evankelis-lutherilaisten seurakuntain ja papiston Mat-
rikkeli*. Piispa A. J. Hornborg vainajan v. 1873 kir-
joittaman Matrikkeliin mukaan toimitettu. 1885. XII +
538 + 50 s. 12 m.
- * A. E. B., *Sunnuntaikoulunopettajien kirjasto*. Suomeksi
sovitteli G. E. Richter. 1885. 212 s. Sid. 1 m. 80 p.
- * Dahn Felix, *Felicitas*. Historiallinen romaani kansainvael-
luksen ajoilta. Saksasta suomentanut L—i. 1884.
118 s. 1 m. 50 p.

Setälä E. N., *Vähäisen suomalaisen lukukirjan sanasto.*
1885. 18 s. 50 p.

Yleinen ihmiskunnan historia. Vihkot 17 — 22 ovat ilmestyneet.
Thomas Louis, *Suuret Keksinnöt.* Vihkot 4—8 ovat ilmestyneet.

Luettelo N:o 1 löytyy painettuna kirjassa: „Elämän Havainnoita V.“

HEIKKI REENPÄÄN
KIRJASTO

Kaunistajalli-
suus 1
Päivärinta

KANSALLISKIRJASTO

P. Päivärinnan teokset!

Werner Söderström'in kustannuksella on ilmestynyt ja löytyy myytävänä maamme kaikissa kirjakaupoissa:

4. Elämän Havainnoita. 4.

Kuwauksia kansamme elämästä.

Sisältää: Kontti-Anna. — Ruoti-Ukko.

Hinta: 1 mk.

5. Elämän Havainnoita. 5.

Kuwauksia kansamme elämästä.

Sisältää: Kirjailia. — Mutta eläpä hän vielä fittenkin. — Wäärä mammona.

Hinta: 1 mk. 50 p.

Minä ja Muut.

Sakeus Pyöriän kertomuksia.

Kirjasja owat seuraawat luut: Ensimmäinen maailman havaintoni. — Jäski. — Ennustuksia. — Ennustukset puoleksi toteutuvat. — Muita mutkia. — Kirkolliset ja uskonnolliset olot. — Sufiwouti. — Tapahuneita muutoksia. — Tapahumattomia muutoksia. — Dutoja uutisia. — Uusia tuttaviam. — Piispan luku. — Känkinäula. — Marckina-matkani. — Me muutamme pois. — Wanha tuttu. — Se toinen. — Kipeä hevoseni. — Dobra haraschoo. — Ensimmäiset kytimieheni. — Omäntäijäntä. — Tohtori ja waalimies. — Restikiewarin ijäntä. — Eäästäwäinen mies. — Kellomestari. — Kauppiamies. — Me muutamme takaisin. — Kosto. — Toinen. — Loppumuistelmiam.

Hinta: 6 mk, kauniissa kansissa: 6 mk. 50 p.

Käytännöllisiä Neuvoja

soitten ja rämätten wiljelemiseen.

Sid., hinta: 1 mk. 25 p.

13,00
Elämän Havaintojen 1:n vihko kokonaan loppuunmyyty, 2:sta ja 3:tta vihkoa vielä pieni määrä